

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı

**KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE GİRİŞİMCİLİK NİYETİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN PROAKTİF KİŞİLİK BOYUTU AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Hasan Oğuzhan KARSLI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE GİRİŞİMCİLİK NİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN PROAKTİF KİŞİLİK BOYUTU AÇISINDAN İNCELENMESİ

Hasan Oğuzhan KARSLI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

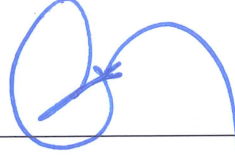
Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

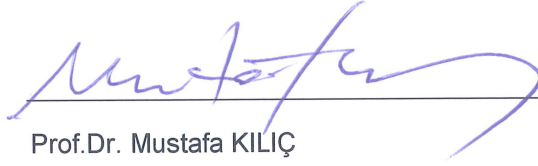
Hasan Oğuzhan Karslı tarafından hazırlanan "Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Niyeti Arasındaki İlişkinin Proaktif Kişilik Boyutu Açısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 05.06.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Ünsal SİĞRİ (Başkan)

Prof.Dr. Semra GÜNEY (Danışman)

Prof.Dr. Mustafa KILIÇ

Doç.Dr. Özge TAYFUR EKMEKÇİ

Öğr.Gör.Dr. Anıl BOZ SEMERÇİ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

05.06.2018

Hasan Oğuzhan Karslı

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- ☒ **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- ☐ **Tezimin/Raporumun tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- ☐ **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

- ☐ **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

05/06/2018

Hasan Oğuzhan KARSLI

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Semra GÜNEY danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Hasan Oğuzhan KARSLI

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesinden, çalışmam süresince verdiği bütün destek için; kişiliği ve mesleki tecrübesinin yanı sıra bana gösterdiği anlayış ve sabır ile her zaman desteğini yakından hissettiğim ve kendisiyle çalışmaktan gurur duyduğum değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Semra GÜNEY'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, araştırmada kullanılan anket formlarımın katılımcılara ulaştırılması ve kullanıma hazır hale getirilmesinde emeği geçen Arş. Gör. Hürcan KABAKÇI'ya, Öğr. Gör. Dr. Anıl BOZ SEMERCİ'ye, değerli meslektaşım ve arkadaşım Kubilay ÖZDEMİR'e, değerli kardeşim Çağatay KARSLI'ya ve bunaldığım her noktada yanımda olan anlayışı, sabrı ve sevgisiyle beni mutlu eden sevgili eşim Gizem Erdoğan KARSLI'ya çok teşekkür ederim.

Son olarak, analizlerimin değerlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen ve değerli zamanlarını bana ayıran Sn. Mustafa ÖZAYDIN'a ve zamanını vererek anketlerimi cevaplayan tüm katılımcılara ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

KARSLI, Hasan Oğuzhan. *Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Niyeti Arasındaki İlişkinin Proaktif Kişilik Boyutu Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Bu çalışmanın amacı, kişilik özellikleri ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkinin proaktif kişilik boyutu açısından incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde çalışma üç bölümde tamamlanmıştır. Birinci bölümde, girişimcilik kavramına ilişkin bilgiler verilmiştir. Burada girişimci ve girişimcilik kavramlarının tanımı, girişimciliğin dünyada ve Türkiye’de tarihsel gelişimi, girişimciliğin sosyal ve ekonomik açıdan önemi ve girişimcilik türleri açıklanmıştır. Sonrasında ise girişimcilik niyeti kavramı ele alınarak bu niyeti etkileyen faktörler açıklanmıştır.

İkinci bölümde, girişimciliğin kişilik ve proaktif kişilik kavramları ile ilişkisi incelenmiştir. Bu bölümde ilk olarak kişiliğin tanımı ve boyutları açıklanmış ve kişilik oluşumunu etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Daha sonra kişilik kavramı Beş faktör kişilik kuramı bağlamında ele alınmış, beş faktör kişilik özellikleri açıklandıktan sonra girişimci kişilik özellikleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Son olarak girişimci kişilik özelliklerinden proaktiflik kavramı ve bu kavramın beş faktör kişilik özellikleri ile ilişkisi irdelendikten sonra girişimcilik kavramı kişilik ve proaktif kişilik kavramları ekseninde ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm, araştırmanın yöntemi ve bulgularının sunulduğu bölümdür. Burada öncelikle örneklem, ölçüm aracı ve analiz yöntemi açıklanmıştır. Ardından araştırma bulgularına yer verilmiştir.

Araştırmanın ilk iki bölümünde sunulan kavramsal ve kuramsal çerçeve için çeşitli veri tabanlarından kaynak taraması yapılmış ve konuyla ilgili kaynaklar ışığında bu iki bölüm tamamlanmıştır. Üçüncü bölümde, veri toplama tekniklerinden anket yöntemi kullanılarak Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi’nde öğrenim gören işletme ve mühendislik fakültesi öğrencilerinden veri toplanmıştır. Bu öğrencilerin tamamı evreni oluştururken, kolayda

örnekleme metoduyla aralarından seçilen 280 kişi örnekleme oluşturmuştur. Toplanan veriler SPSS istatistik programında analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre proaktif kişilik özelliğinin girişimcilik niyetini pozitif yönde etkilediği; işletme öğrencilerinin mühendislik fakültesi öğrencilerine göre daha girişimci olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Girişimcilik Niyeti, Kişilik Özellikleri, Beş Faktör Kişilik Kuramı, Proaktif Kişilik.

ABSTRACT

KARSLI, Hasan Oğuzhan. *Investigation of the Relationship Between Personal Characteristics And Entrepreneurial Intention in terms of Proactive Personality Dimension*, Master's Thesis, Ankara, 2018.

The purpose of this study is to investigate the relationship between personal characteristics and entrepreneurial intention in terms of proactive personality dimension. The study is completed in three chapters for this aim. Information about the concept of entrepreneurship is given in the first chapter. In this chapter, the definition of the concept of entrepreneurship and entrepreneurs, historical development of entrepreneurship in Turkey and in the world, the social and economic importance of entrepreneurship, entrepreneurship types are explained. Then the concept of entrepreneurial intention is discussed, the definition of the concept and factors affecting this intention are explained.

In the second chapter, the relationship between entrepreneurship and the concepts of personality and proactive personality is examined. Firstly the definition and dimensions of personality as well as the factors affecting personality formation are explained. Then, the concept of personality was discussed in the context of the five factor model. Once the personality traits were explained within the framework of five factor model, the detailed information concerning entrepreneurial personality traits has been given. Finally, as an entrepreneurial personality trait, proactivity concept and the relationship between this concept and the five factor model are examined. In the meantime, the entrepreneurship has been dealt with in terms of personality and the proactive personality in the final part of this chapter.

The third chapter is the section where the method and findings of the study are presented. Firstly the sample, the measuring tool and the analysis method are explained here. Then the findings of the study are included.

For the conceptual and theoretical framework presented in the first two chapters of the study, the sources were obtained from various databases and these two chapters are completed in the light of these sources. The data used in the study is obtained from the students of business administration and engineering faculties studying at Hacettepe University and Bilkent University by using questionnaire method. The total number of these students constitutes the population of this study and 280 individuals, who are selected among this population with convenience sampling method, constitute the sampling of the study. The data obtained is analyzed in the SPSS statistical software.

The study results reveal that proactive personality features positively affect entrepreneurial intention and that the students of business administration are more entrepreneurial than students of engineering.

Key Words

Entrepreneurial Intention, Personal Characteristics, Five Factor Model, Proactive Personality.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GİRİŞİMCİLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	3
1.1. Girişimci ve Girişimcilik Kavramları.....	3
1.2. Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi.....	8
1.2.1. Dünya’da Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi.....	8
1.2.2. Türkiye’de Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi	10
1.3. Girişimciliğin Önemi.....	12
1.3.1. Sosyal Açıdan Önemi	13
1.3.2. Ekonomik Açıdan Önemi.....	14
1.4. Girişimciliğin Türleri.....	15
1.4.1. Profesyonel Girişimci	15
1.4.2. Çevreci Girişimci.....	15
1.4.3. Kurumsal Girişimci	16
1.4.4. Teknik Girişimci	16
1.5. Girişimcilik Niyeti Kavramı.....	17
1.6. Girişimcilik Niyetini Etkileyen Faktörler.....	19
1.6.1. Aile	19
1.6.2. Eğitim	20
1.6.3. Yaş.....	21

1.6.4.	Cinsiyet	21
1.6.5.	Kültür	22
1.6.6.	İş Tecrübesi.....	24
1.6.7.	Rol Modeller	24
1.6.8.	Kişisel Özellikler.....	24
2.	BÖLÜM: GİRİŞİMCİLİĞİN KİŞİLİK VE PROAKTİF KİŞİLİK İLE İLİŞKİSİ ..	26
2.1.	Kişilik ve Kişilik Boyutları	26
2.1.1.	Mizaç	28
2.1.2.	Kimlik.....	28
2.1.3.	Karakter	29
2.1.4.	Yetenek.....	30
2.1.5.	Benlik.....	31
2.2.	Kişilik Oluşumunu Etkileyen Faktörler.....	32
2.2.1.	Ailesel Faktörler	32
2.2.2.	Biyolojik Faktörler	33
2.2.3.	Çevresel Faktörler	34
2.2.4.	Sosyo-Kültürel Faktörler.....	34
2.2.5.	Diğer Faktörler	35
2.3.	Kişilik Özellikleri ve Beş Faktör Kişilik Kuramı	35
2.3.1.	Dışa Dönüklük.....	39
2.3.2.	Uyumluluk	40
2.3.3.	Nevrotiklik	41
2.3.4.	Sorumluluk.....	43
2.3.5.	Deneyime Açıklık.....	44
2.4.	Girişimci Kişilik Özellikleri	44
2.4.1.	Başarı Motivasyonu.....	45
2.4.2.	Belirsizliğe Karşı Tolerans	47
2.4.3.	Risk Alma Eğilimi.....	49
2.4.4.	Kendine Güven ve Öz Yeterlilik	50
2.4.5.	Kontrol Odağı.....	51
2.4.6.	Yenilikçilik	52

2.4.7. Proaktiflik	52
2.5. Proaktif Kişiliğin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İlişkisi	58
2.6. Girişimciliğin Kişilik ve Proaktif Kişilik ile İlişkisi	60
3. BÖLÜM: GEREÇ, YÖNTEM VE BULGULAR.....	65
3.1. Örneklem.....	67
3.2. Ölçüm Aracı	72
3.2.1. Beş Faktör Kişilik Ölçeği (5F)	72
3.2.2. Kısaltılmış Proaktif Kişilik Ölçeği (Proaktif).....	73
3.2.3. Girişimcilik Niyeti Ölçeği (Girişimcilik)	74
3.3. Verilerin Analizi.....	75
3.3.1. Analiz Yöntemi.....	75
3.3.2. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Bulgular	76
3.3.3. Hipotezlere İlişkin Bulgular.....	78
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA	88
EKLER.....	113
EK 1. Araştırmada Kullanılan Anket Formu	114
EK 2. Orijinallik Raporu	118
EK 3. Etik Komisyonu İzni	119

KISALTMALAR DİZİNİ

5F : Beş Faktör

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

Ar-ge : Araştırma Geliştirme

H : Hipotez

IT : Enformasyon Teknolojileri

KOSGEB : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme
İdaresi Başkanlığı

s. : Sayfa

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Beş Faktör Kişilik Boyutları.....	37
Tablo 2. Proaktif-Reaktif Dil.....	57
Tablo 3. Proaktif Kişilik ve Beş Faktör Kişilik Boyutları Arasındaki Korelasyonlar	59
Tablo 4. Demografik Özelliklere İlişkin Frekans Analizi Sonuçları	68
Tablo 5. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları	76
Tablo 6. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 7. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Proaktif Kişilik Özelliğinin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	78
Tablo 8. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Proaktif Kişilik Özelliği Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	79
Tablo 9. Girişimcilik Niyeti ile Üniversite Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 10. Girişimcilik Niyeti ile Üniversite Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	80
Tablo 11. Girişimcilik Niyeti ve Proaktif Kişilik Özelliği ile İlk Çocuk Olma Durumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	80
Tablo 12. Girişimcilik Niyeti ile Ailedeki Girişimciler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	81
Tablo 13. Hipotez Testleri Sonuçları	81

GİRİŞ

Girişimcilik, günümüzde ülkelerin kalkınmasında ve katma değer yaratma sürecinde en önemli etkenlerin başında gelmektedir. İnsanlık tarihinin ilk zamanlarından beri varlığını sürdüren bir kavram olan girişimcilik, üretim sürecinin bir üretim faktörü olarak tasarlandığı, örgütlendiği ve tüm riskleriyle üstlenildiği bir süreçtir. Girişimcilik ile ilgili bugüne kadar birçok araştırma yapılmış olup, bu araştırmalarda girişimcilik niyetinin hangi faktörlerle ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Bu faktörlerden ön plana çıkan kavramlardan biri de kişiliktir.

Kişilik, bireyin “kendisi olması” için en önemli kavramlardan birini ifade etmektedir. Bireyi diğerlerinden ayıran en önemli özellik olan kişilik, proaktivite ile birleştiğinde başta girişimcilik olmak üzere birçok kavramla iç içe bir hal almaktadır. Tüm liderlerin proaktif kişilik özelliğine sahip olması, bu durumun örneklerinden biridir. Proaktif kişilik özelliğine sahip bireyler, başarısızlık karşısında herhangi birini ya da bir şeyi suçlamak yerine kontrolü ele alma isteği duyarlar. Radikal tutumları yoktur ve farklı yaklaşımlar sergilemekten kaçınmazlar. Duygularını kontrol edebilir, kendilerine güvenebilirler. Proaktif kişilik özelliğine sahip bireylerde daima “seçebilme” ve “yapabilme” farkındalığı vardır. Girişimciliğin tanımından da anlaşılacağı üzere, girişimcilikte risk alma tutumu en önemli faktörlerden biridir ve proaktif kişilik özelliğinin girişimcilik ile ilişkisi bu noktada devreye girmektedir. Seçenekleri değerlendirme ve kendine güvenme gibi tutumları kapsayan proaktif kişilik, girişimciliğin temelinde vardır.

Girişimcilik merkezli araştırmaların bir kısmında üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetinin kişilik özellikleriyle ilişkisi ölçülmüştür. Ancak yapılan bu araştırmaların çoğunluğu kişilerin genel kişilik özelliklerinin girişimcilik niyetine etkisi üzerinde yoğunlaşmış olup, kişiliğin alt boyutlarından biri olan proaktif kişilik ile girişimcilik kavramı arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik çalışmaların yeterli olmadığı görülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, kişilik özellikleri ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkinin proaktif kişilik boyutu açısından incelenmesidir. Çalışma üç bölümde tamamlanmıştır. Birinci bölüm girişimcilik, ikinci bölüm ise kişilik ve proaktif kişilik olmak üzere kavramsal ve kuramsal çerçeveye ayrılmıştır. nc bölümde, araştırma metodolojisi ve bulgular sunulmuştur. Araştırmanın ilk iki bölümü için belgesel tarama tekniğiyle çeşitli veri tabanları taranmış ve konuyla ilgili kaynaklara ulaşılmıştır. Bu kaynaklar ışığında ilk iki bölüm tamamlanmıştır. nc bölümde ise anket tekniği ile Hacettepe niversitesi ve Bilkent niversitesi işletme ile mühendislik fakültesinde eğitimine devam eden öğrencilerden veri toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS istatistik programında analiz edilerek yorumlanmıştır.

1. BÖLÜM: GİRİŞİMCİLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Girişimci ve Girişimcilik Kavramları

Girişimcilik, insanlığın ilk gününden beri varlığını sürdürmektedir. Sözcük anlamı bakımından girişimcilik kavramının kökeni Orta Çağ Fransızcasına uzanmaktadır. Ortaçağ Fransızcasında girişimci, aktif bir biçimde toplum tarafından ihtiyaç duyulan işleri gerçekleştiren kişi şeklinde tanımlanmıştır (Hoselitz, 1951). Buradan da anlaşılacağı üzere girişimci, girişimcilik fiili gerçekleştiren kişidir (Ürper, ve diğerleri, 2012). Günümüzdeki anlamıyla girişimci (entrepreneur) sözcüğünün "entreprendre" eylemi ile on ikinci yüzyılın başlarından itibaren süregelerek kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Long, 1983).

On beşinci yüzyıla gelindiğinde bu sözcük, birtakım çalışmaların tamamlanmasını sağlayan kişi olarak insanların karşısına çıkmıştır (Hoselitz, 1951). Belirtilen tarihlerin ardından gelen dönemlerde ise girişimci ya da girişimcilik sözcüğü; üstlenmek, üzerine almak, yüklenmek, denemek, teşebbüs etmek, cesaret etmek, tehlikeye atılmak, göze almak ve şansa bırakmak gibi farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır (Long, 1983).

Richard Cantillon, girişimcilik kavramını teorik bir biçimde öne süren ilk iktisatçıdır. Bu tanımlama Richard Cantillon tarafından 1730'lu yıllarda yapılmıştır (Long, 1983). Cantillon'a göre toplum iki farklı sınıfın bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu sınıflar, gelirleri belirli olanlar ve olmayanlar şeklindedir. Bunlar arasında gelirleri belirsiz olanlar girişimciler grubunu oluşturmaktadır. Girişimcilikte risk alma eğilimi yaklaşımı, bu tanımla birlikte hayata geçmiştir (Redlich, 1949). Bu tanımla beraber girişimcilik, serbest çalışma olarak ifade edilmiştir (Cantillon, 1931). Cantillon'dan sonra J. B. Say girişimcilik kavramına değinen bir diğer iktisatçı olarak karşımıza çıkmaktadır

(Redlich, 1949). Say, girişimciliği sermaye ile birlikte değer meydana getiren kilit bir unsur olarak tanımlamıştır (Staum, 1998). J.B. Say'a göre girişimcide birçok ayırt edici nitelik bulunmalıdır. Bunlar; üretim için ihtiyaç duyulan kaynakları öngörebilme, yöneticilik niteliğine sahip olma, işçileri bütünleştirme, müşteri bulma ve tasarrufu sağlama olarak sıralanabilir (Baptiste, 2001).

Marshall Say'den sonra girişimcilik hakkında yeni birtakım çalışmalar yapmıştır. Marshall'a göre her girişimci bir yöneticidir (Schumpeter, 1998). Marshall, işletmenin yüklediği sorumlulukları üzerine alma ve bir işletmede denetim ve yönetim kavramlarının farklı anlamlar ifade ettiğini dile getirmiştir (Marshall, 1964).

Yukarıdaki birbirinden farklı olan bu tanımlarla beraber girişimci, belirsiz gelir durumu, risk alma tutumu ve taşıdığı yönetici vasfı ile öne çıkmıştır. Bu noktada Schumpeter ortaya çıkmıştır. Schumpeter girişimcilikle ilgili farklı bir tanımlama yapmıştır. Schumpeter'e göre girişimci; yeni fikirler ortaya atan ve bu fikirler ile ekonomi alanında farklılıklar meydana getiren ekonomik kalkınma için önemli bir ögedir. Yönetici kavramına hapsolmuş girişimci kavramı, farklı bir anlam kazanmıştır (Schumpeter, 1998). Schumpeter'a göre işletmeyi iyi yönetmek, yenilikler yapmak, buluşlar ortaya çıkarmak, yeni bir şirket oluşturmak üzere 4 madde de girişimcilik özetlenebilir (Kirchoff, 1991). Bu 4 maddeden farklı olarak girişimci araştırmacılar tarafından farklı şekillerde açıklanmaktadır. Knight (1921) girişimciliği belirsizlikle mücadele etme becerisi olan ve risk alabilen birey olarak tanımlamıştır.

Liebenstein (1968) girişimciyi iktisadi bir takım çalışmalarda bulunan iş insanı olarak tanımlamaktadır. Kirznner ise girişimciliği, pazar sıkıntılarını minimuma indiren ve ekonomik anlamda bir denge oluşturan kişiler olarak tanımlamıştır (Long, 1983). Farklı bir tanımlamaya göre girişimciler, alıcıların çokça ödemede bulunduğu, az kazananların ise satıcılar olduğu pazarları bularak buralardaki boşlukları belirleyip bu boşlukları doldurmaktadırlar (Spicer, Mcdermott ve Kogut). Bunlara ek olarak başka bir tanımda, fırsat yakalayan ve fırsatlardan faydalanmak amacıyla ihtiyaç duyulan koordinasyonu sağlayan kişiler girişimci

olarak isimlendirilmektedir (Bygrave ve Hofer, 1991). Fidan ise girişimciyi; çok basit durumlarda bile fırsatçılığını kullanan, yerinde durmayan, yaptığı işe büyük bir aşk duyan ve söz konusu işte bir vizyon oluşturabilmiş kişiler olarak tanımlamıştır (Fidan, 2002). Buradan bakıldığında zaman, girişimci kişilerin girişimci olmayan kişilerden farklı bir düşünceye sahip olduğu söylenebilir. Girişimci kişiler, üstlendikleri görevlere ve yaşadıkları olaylara farklı açıdan bakmaktadırlar. Belirli olmayan çevre etkenleri, riskli durumlar ve zamanın dar olduğu durumlarda önsezileriyle isabetli kararlar alabilmektedirler (Hisrich, Peters ve Shepherd, 2013).

Schumpeter'in ileri sürdüğü görüşler ile beraber girişimciler sadece bir işletmeye sahip olan iş insanı tanımından sıyrılıp mülkiyet kavramı hakkında değişik fikirlerin ileri sürülmesine vesile olmuştur. Schumpeter'dan önce bu kavram hakkında yorum yapan kişiler işletme sahibi olmayanların girişimci olamayacağını öne sürerken Schumpeter'la birlikte bu düşünce yıkılmıştır, işletmelerde çalışarak da girişimci olabilme düşüncesi benimsenmeye başlanmıştır. Bu düşüncenin devamında iç girişimcilik kavramı ortaya çıkmıştır (Brockhaus ve Horwitz, 1986). Burada dikkat edilmesi gereken tanım şu şekildedir: "Mal veya hizmet ortaya çıkarmak ve bunları pazarlamak için sermayesi kendine ait olan ya da başka yerlerden bu sermayeyi sağlayan, bu şekilde üretim faktörlerini elde eden faaliyet sırasında meydana gelebilecek zararı göze alan içinde bulunduğu topluma bir şeyler katma arzusu olan kişidir" (Dinçer ve Fidan, 2015). Hem girişimci hem de girişimcilik kavramı kaynaklara ve piyasaya önemli katkılarda bulunmaktadır. Mesela girişimci, yenilikler sonucu değer oluşturma yanında içinde bulunduğu piyasa yapısına da zarar vermekte, piyasada yeniden düzenleme yapılmasına sebep olmaktadır (Vesper, 1974). Girişimci ifadesi, literatüre bakıldığında emek, sermaye ve doğal kaynakların yanında dördüncü bir etken olarak varlığını sürdürmektedir (Westlund ve Gawell, 2012). İş hayatının savaşı andırdığı günümüz yaşamında girişimciler, dünya çapında rekabetin ve zenginliğin en mühim kaynağı şeklinde ifade edilmektedir (Fidan ve Çiftçi, 2010).

İktisat Terimler Sözlüğünde (2004) girişimcilik; “emek sermaye ve doğayı bir araya getirerek üretim sürecinin bir üretim faktörü olarak tasarlanması, örgütlenmesi ve onun tüm risklerinin üstlenilmesi” olarak ifade edilmiştir. Kelime anlamı ise "müteşebbislik" olarak açıklanmaktadır. Lakin girişimcilik sözcüğü günümüzde müteşebbis ifadesine göre daha fazla tercih edilmektedir. Girişimciliğin kökeni hemen hemen insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanmaktadır. İnsanların toplu bir şekilde yaşam sürmeye başladığı günden beri girişimcilik farklı şekillerde var olmaktadır. İlk zamanlarda tüccarlar ticari faaliyetlerinde risk almakta böylelikle ilk girişimciler olarak nitelendirilmektedir. Girişimcilik neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. İnsanların topluluk olarak yaşamaya başladığı zamandan bu yana girişimcilik çeşitli şekillerde var olagelmıştır. İlk dönemde tacirler uzun mesafeli ticaretlerde risk alan kişiler olarak ilk girişimciler olmuşlardır.

Bu süreci izleyen dönemlerde girişimcilik, sanayi toplumundaki gibi sermayeye dayalı olmaktan çıkmış, bilgi toplumu haline gelen toplum yapısında bilgi üretimine dayanarak yapılmaya başlanmıştır. Köken bakımından Selçuklulara uzanan “Ahilik” teşkilatı, bugünkü girişimci kültürüne ait unsurları içerisinde barındırmaktadır (Fidan, 2002). Kapitalizm ve liberalizmde, düşünce ve inanç özgürlüğünü takiben girişimcilik özgürlüğü de açıklanmaktadır. Günümüzde tekel sistem olarak tanımlanan kapitalizmin girişimcilik açıklaması, bu tanımlı daha önemli bir şekle getirmektedir (Ürper, ve diğerleri, 2012). Girişimcilik tanımlı birçok şeyi içerisinde bulundurmaktadır. Bu kapsayıcı rol sebebiyle bugün herkes tarafından kabul edilen bir girişimcilik tanımlından söz edilemez (Hornaday, 1992). Bundan dolayı kimi araştırmacılar girişimcilik kavramını tam bir netliğin olmadığı ve problemli olduğunu söylemektedirler (Busenitz, ve diğerleri, 2003). Gartner (1990) girişimcilik kavramındaki bu belirsizliğin nedeni olarak girişimciliğe yalnız iş yeri kurmak şeklinde bakılması ve girişimciliğin bu şekilde değerlendirilmesini ileri sürmektedir.

Modern girişimcilik kavramının kurucusu olarak tanımlanan Schumpeter (1998), girişimciliğin ekonomik kalkınmanın temeli olduğunu belirtmekte ve girişimciliği yeni bileşenleri bir araya getirme olarak tanımlamaktadır (Schumpeter, 1998).

Farklı bir açıklamada girişimcilik için pazarda doğacak riskleri göz ardı etmeden bu fırsatları kar amacıyla başlatmak ve devam ettirebilmek denilmektedir (Gökerik, 2013). Buna yakın bir tanımda girişimcilik, pazardaki fırsatları öngörmek ve bu fırsatlara uygun projelerle desteklemektir (Avşar, 2007). Bunlardan daha farklı ve kapsayıcı bir tanıma göre ihtiyaçları belirlemek ve fırsatları fark etmek, fırsatlardan çıkar sağlamak ya da sorunlara çözüm bulmak, ihtiyaçları karşılamak için bir ürün veya toplumun çıkarına uygun şeyler üretmek, bunları yaparken doğabilecek sıkıntılara çözüm bulmak, risk almak, yenilikler bulmak ve son olarak üretim etkenlerini bir araya toplamaktır (Ürper, ve diğerleri, 2012). Tüm tanımlamalara rağmen girişimciliği tanımlarken kültürlerde ortak payda olan ve üzerinde durulması gereken bir başka kavram ise “girişimcilik coşkusu”dur. Bazı kültürlerde kültür ve ruh olarak da söz edilen; başarı, üretim yapma ve dünyaya bir şeyler katma isteği kaynağını bu coşkudan almaktadır. Bu isteğin ve duygunun ekonomi alanındaki karşılığına “girişimcilik coşkusu” denir (Fidan, 2002).

Gelişmekte olan ülkelerde ve gelişmiş ülkelerde girişimcilik önemsenmekte ve bireyler girişimciliğe teşvik edilmektedir. Girişimcilere farklı miktarlarda, farklı oranlarda destekler verilmektedir. Her dönemde ekonominin yükselmesi adına girişimcilik önemli rol oynamaktadır. Girişimcilik, artan rekabet ile son yüzyılda çok daha kritik bir noktaya gelmiştir. Halkın rahatlığı, iş imkânlarının gelişimi ve ekonomik refah için günümüzün en önemli değerlerinden biri girişimciliktir (Döm, 2006). Bir örnek verecek olursak 2010 senesinde Chakravorti'nin paylaştıklarına göre Dow Jones Sanayi Endeksi'nde bulunan 30 şirketten 18'i ekonomik anlamda gerilemenin olduğu süreçte kurulmuştur. Başka bir örnekte ise Kauffman Girişimcilik Endeksi iş yeri açma oranının 2009'da zorda olan ekonomiye rağmen son 14 yıldaki en yüksek orana ulaştığı görülmektedir (Chakravorti, 2010). Girişimcilik hakkında yapılan deneysel çalışmaların sonucunda görülmektedir ki girişimcilik, Amerika ve Avrupa'nın önde gelen ekonomilerindeki gibi gelişme içinde bulunan ülkelerde de ekonominin yükselmesinde çok önemli bir faktör konumundadır (Benzing, Chu ve Kara, 2009). Girişimciliğe önem veren ülkeler bu gerçeğin farkına varmışlardır.

Ülkeler, uyguladıkları bazı politikalarla girişimci insanlara ve girişimciliğe destek vermektedirler. Kavramsal açıdan bakılacak olursa girişimcilik; işletme ve yönetimle ilgilidir. Peter Drucker bu konuda "girişimcilik yönetim uygulamalarını da kapsar" demiştir (Drucker, 1993). Girişimcilik, çevrede bulunan fırsatları görmek ve bu gördüğü fırsatlardan yararlanmak amacıyla gereken tüm kaynakları bir araya getirme durumudur (Henrekson, 2010).

1.2. Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

1.2.1. Dünya’da Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Girişimcilik, köken bakımından insanlık tarihine kadar uzanmaktadır. Girişimciliğin toplumların kalkınmasında büyük bir görev üstlendiği, herkes tarafından bilinen bir gerçektir. İnsanlar ilk çağlardan beri hayatta kalabilmek için ve gereksinimlerini karşılayabilmek için avcılık, toplayıcılık, ticaret gibi birtakım faaliyetler içerisindeyler. Bu da insanların ilk çağlardan bu yana girişimci bir yönleri olduğunu göstermektedir (Aşkın vd., 2011). İnsanlar, dünya düzeninde yaşanan değişim ve çeşitlenen ihtiyaçları nedeniyle avcılık toplayıcılık dönemine son vermişlerdir. Daha sonra üretim faaliyetlerine başlayan insanoğlu için girişimcilik, neolitik süreç ile birlikte ön plana çıkmaya başlamıştır. Neolitik sürecin hemen ardından başlayan maden çağı ile birlikte çeşitli iş yerleri kurulmuş, ticari hayat şekillenmeye başlamıştır. Maden çağını takiben başlayan tunç devrinde ise ticaret, yerel bir faaliyet olmaktan çıkmış özellikle şehir devletlerinin de ortaya çıkmasıyla çeşitli şehirlerarası ticari faaliyetler görülmeye başlanmıştır (Ercan ve Gökdeniz, 2009). Girişimciliğin tarihsel süreç içerisindeki gelişimine bakıldığında her dönem içerisinde bulunduğu koşullara uyum sağladığı ve çağının modern tekniklerinden etkilendiği görülmektedir.

Ortaçağ döneminde girişimci denildiğinde yönetici özelliğine sahip büyük çapta üretim ve ticari faaliyetleri yönlendirebilecek kişi akla gelmektedir. Bu dönemdeki girişimciler genellikle din görevlileridir. Din görevlileri girişimcilik faaliyetleri sırasında kamu kaynaklarından yararlanmakta fazla bir risk altına

girmemektedirler. 17. yüzyılda girişimci kavramı bir değişime uğramış artık girişimci denildiğinde akla hükümetle bir mal konusunda anlaşma yapan ve bu anlaşmanın sonuçlarından sorumlu olan kişi gelmektedir. Bu yüzyılda girişimciler ile risk kavramı arasında direkt olarak bir bağlantı kurulmaya başlanmıştır (Tosunoğlu, 2015). 18. yüzyılda girişimci sınıfı kat ettiği ilerleme ile birlikte toplumda da bir değişime sebep olmuş, sanayi devriminin gerçekleşmesini sağlamıştır. Sanayi devriminin gerçekleşmesi ile birlikte toplumda girişimciler çok daha saygın bir pozisyona gelmişlerdir. Çağdaş girişimcilik kavramı da aynı dönemde ortaya çıkmıştır (Ercan ve Gökdeniz, 2009).

Klasik İktisat Teorisi'ne göre piyasaya müdahale edilmemeli, girişimcilerin önü açılmalıdır. Ekonomide devlet müdahalesine karşı olan bu anlayış 19. yüzyılın ortalarına kadar genel kabul görmüştür. Girişimcilik, bu klasik teori sayesinde gelişme alanı bulmuş, önem kazanmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde şirketler eskisi kadar büyümemeye başlamış, bireylere yönelik olan devletçi politikalar daha önemli hale gelmiştir. Sosyo-politik unsurun ağırlıkta olduğu ekonomik planlamalar bu dönemde uygulanmaya başlanmıştır (Aşkın vd., 2011). 21. yüzyıl, gelişime yenilikçi bir açıyla bakılmasından dolayı tüm dünya genelinde refahın ve ekonomik kalkınmanın arttığı bir dönemdir. Bu yeni bakış açısı girişimciliği de etkilemiş, bu dönemde risk altına girip ticari faaliyetlerinde cesur hamlelerde bulunan kişiler yerine yeniliği ilke edinen ve bilgi odaklı çalışan bireyler girişimci olarak ön plana çıkmışlardır (Er, 2013). Girişimcilik kavramı, toplumun ihtiyaçlarına gerekli karşılığı verebilmek, bu ihtiyaçları giderebilmek için her dönemde farklı bir şekle bürünerek ortaya çıkmaktadır. Girişimcilik, insanların mutluluğa, refaha ulaşmasında yadsınamaz bir yere ve öneme sahiptir. Girişimcilik kavramı, her dönemde olduğu gibi bugün de önemini korumakta, popülerliğini her geçen gün daha da artırarak devam ettirmektedir.

1.2.2. Türkiye’de Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de girişimciliğin tarihsel gelişimi ikiye ayrılarak incelenmektedir. Cumhuriyet öncesi dönem (Osmanlı İmparatorluğu dönemi) ve Cumhuriyet dönemi bu iki ayrımı oluşturmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu’nda imparatorluk çatısı altında hayat süren çeşitli gruplar, iş bölümü yaparak hayatlarına devam etmişlerdir. Ticari faaliyetlerde Rum, Ermeni ve Yahudiler daha baskın bir rol üstlenirken Türkler genellikle tarım ve hayvancılık gibi işlerle ilgilenmişlerdir. Türkler ticaret dışında kaldıkları için bir ticaret kültürü ve altyapısı meydana getirememişlerdir. İmparatorluğun sonuna yaklaşılırken, İttihat ve Terakki döneminde Türklerin de ticari alanda yer alabilmeleri için çaba gösterildiği görülmektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004). Bu çabalar, yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti için de bir bakış açısı oluşturmuş, Türkiye’nin ticari alandaki temel stratejilerinden birini meydana getirmiştir. 1923 yılının Şubat ayında İzmir’de bir araya gelen İktisat Kongresi’nde yeni savaştan çıkmış olan ülkeyi ekonomik anlamda ayağa kaldırmak ve ülkenin refah seviyesini artırmak amacıyla çeşitli planlamalar yapılmış, yeni atılımlar gerçekleştirilmiştir (Aydın, 2004).

1923 yılının Temmuz ayında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile birlikte kapitülasyonlara son verilmiş, yabancı şirketlere ait olan birtakım ayrıcalıklar millileştirilmiştir. Böylece sanayileşme sürecinde ihtiyaç duyulan rahat ve güvenilir ulaşım da sağlanmıştır. 1929 yılında yaşanan ekonomik kriz ile birlikte piyasa serbestisine dayanan klasik teoriye duyulan güven azalmış, devletçi ekonomik modeller ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti de devletçi politikayı kullanarak birçok devlet teşekkülünü üst üste kurmaya başlamıştır. 1928 ve 1938 yılları arasındaki 10 yıllık süreçte ise güdülen millileştirme politikası ile birtakım yabancı kökenli şirketler satın alınmaya başlanmıştır. Önce Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı daha sonra ise çok daha kapsamlı bir şekilde yapılan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, kalkınmanın ve gelişimin beşer yıllık süreyle bir plan dâhilinde yapıldığını göstermektedir. Bu plana öncülük eden unsur ise yine devlettir. 1940 yılında

çıkarılan Milli Koruma Kanunu ise yeni savaştan çıkmış ülkenin piyasasını bir düzene sokmak ve ekonomik alandaki karaborsacılık faaliyetleri ile mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Bu kanun, özel girişime de çeşitli teşvikler sunmaktadır. 1950’li yıllarda sanayileşmenin özel sektör aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu dönemde çok büyük tutarlarda sermaye birikimi gerçekleştirilmiş, birçok yeni işletme iş hayatına girmiştir. Bu dönemde kurulan işletmelerden bazıları halen varlığını devam ettirmektedir. 1960’lı yılların başında Almanya başta olmak üzere farklı Avrupa ülkelerine göç eden Türklerin ülkeye getirdiği dövizler ve Türk insanında geri kalmışlığın ortaya çıkardığı iç tepki “Sanayi Histerisi” olarak da adlandırılan kavramı ortaya çıkarmıştır (Müftüoğlu ve Durukan, 2004).

1970’li yılların girişimcilerine bakıldığında genellikle eğitilmiş insanlar oldukları, bu eğitimi yurtiçi veya yurtdışında çeşitli okullarda aldıkları ve üretme konusunda hırslı bireyler oldukları görülmektedir. Bu dönemde devletin de sunduğu olanaklar ve verdiği teşvikler ile birlikte çok sayıda yeni girişimci ortaya çıkmıştır (Arıkan, 2004).

1980 ve 1990’lı yıllarda da Türkiye’de girişimcilik hakkında önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 1980’den sonra uygulanmaya başlanan dışa açık ekonomi programı ve girişimciliği geliştirme uygulamaları, Türk insanının da girişimcilik alanında başarılı işlere imza atabileceği fikrini ortaya çıkarmıştır (Küçük, 2007).

2000’li yıllardan itibaren birtakım üst kurullar ortaya çıkmış, yaygınlık kazanmıştır. Bu üst kurullar, siyasi erkin, girişimcilik ortamına müdahalede bulunarak zarar vermesini önlemeyi amaçlamaktadır. Piyasada bir güven ortamı oluşturmak, söz konusu üst kurulların ana görevi niteliğindedir. Piyasada güven ortamı tesis edilirse yabancı yatırımcı ülkeye sermaye girişinde bulunacak ve yatırım için önemli bir katkı sunacaktır (Candan, 2014).

1.3. Girişimciliğın Önemi

Bireyler, hayatlarını devam ettirebilmek için farklı insanlar ve farklı işlerle etkileşim kurmak zorundadır. Doğal olarak bunun sonucunda yeni kişilerle tanışmakta, yeni ortamlar görmekte ve yeni çalışma koşulları içinde bulunmaktadır. Bu noktadan bakıldığında normal bir insanla girişimci arasındaki farklılıklar görülebilmektedir. Sıradan bir insanın hayatına rahat bir şekilde devam etmesi ve birey ile devlet arasındaki ilişkinin düzeyinin tespiti için girişimciler daha önemli bir hale gelirler. Girişimciliğin insanlar açısından sosyal ve ekonomik önemi anlaşılabilmektedir (Marangoz, 2016). Girişimciliğin artan öneminin nedeni ise kalkınmanın hem ekonomik hayatta hem de sosyal hayatta hayati bir öneminin olmasıdır.

Girişimci çalışmalar durgun ekonomileri ve durgun pazarları harekete geçirmeyi sağlamaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007). Bunlara ek olarak girişimciliğin, gelişim içinde olan ve büyüme içinde olan ekonomiler adına önemli bir ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir. Son dönemlerde artmakta olan rekabet, firma sahibi olan kişilerin rekabete ayak uydurabilmesi adına daha fazla çalışmasını gerektirmektedir. Bu anlamda yapılan çalışmaların girişimciliğin ne kadar önemli bir yere geldiğini ortaya koymaktadır (Küçükaltan, 2009).

Girişimciliğin katkı sağladığı birçok farklı alan vardır. Girişimcilik, ekonominin büyümesine, yeniliklerin yapılmasına, yeni ürün ve pazarların ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır (Müftüoğlu ve Durukan, 2004). Örgütlerin yapısal özelliklerini ortaya çıkaran süreç olarak girişimcilik kavramı insanların hayatlarında kendisine yer bulmuştur. Girişimcilik örgütlerin başarısında önemli bir nokta konumundadır (Saruhan ve Yıldız, 2013). Girişimcilik özellikleri bakımından rakiplerine göre daha önde olan işletmeler yeniliğe daha açık, daha yaratıcı, ekonomiye önemli katkılar veren ve rekabet konusunda önde olan işletmelerdir (Zahra ve Garvis, 2000).

Girişimciler ekonominin gelişimi için yaptıklarıyla ekonominin kalbi olmakta, iş aşamalarını öğrendiği doğru ve yerinde bilgilerle yönetmekte, her an fırsatları

yakalayıp bu fırsatları değerlendirmekte ve sürekli yeniliğin savunucusu ve uygulayıcısı olmaktadır. Girişimciler moral ve motivasyon düzeyi yüksek kişilerdir. Girişimciler önlerine çıkacak sorunları çözmede kararlı ve yaratıcı kişilerdir. Bunlarla beraber başarısız olduğunda pes etmeyip yeni bir girişime yönelmektedirler. Girişimcilerin özelliklerinden biri, yüksek motivasyon olan girişimcilerin başarısızlık durumunda bile girişimlerinden vazgeçmemeleridir (Coulter ve Robbins, 2003). Bu özellikler bakımından girişimciler ilerleyen süreçlerde girişimci olmak isteyecek girişimci adaylarına bir idol olmakta ve onların da özgüvenlerinin artmasına yardımcı olmaktadır (Yeniçeri, 2002). Bu durum girişimciliğin önemini artıran bir durum olmuştur. Girişimciliğin sosyal önemi ve ekonomik önemi aşağıda açıklanmıştır.

1.3.1. Sosyal Açıdan Önemi

Girişimcilerin kişilerin hayatlarına sunduğu birçok şey vardır. Kolaylık, huzur, yenilik ve güven bunlardan bazılarıdır. Girişimcilerin sorumlulukların farkında olmaları, ilk kendilerine güvenmeleri sonra bu güveni diğer insanlara aşılamları ve yeniliğe açık olmaları, yeniliği savunmaları, girişimciliği sosyal olarak önemli bir konuma getiren özellikleridir (Marangoz, 2016).

Kültürel faaliyetleri ve sosyal faaliyetleri kapsayan girişimcilik; toplum düzenini kurmasından ve sosyal ilişkilerde belirleyici rolü olmasından dolayı sosyolojik açıdan da öne çıkan bir değer olmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007). Toplumların çağdaşlaşmasında, sosyal olarak gelişmelerinde ve sosyal kalkınmayı gerçekleştirmelerinde ana etkenlerden biri olarak girişimcilik kendisini göstermiştir. Girişimcilikle toplumların bilim, sanat ve ekonomik olaylarda en güzel zamanlarını geçirdikleri söylenmektedir (Arslan ve Karasoy, 2002). Yenilikçi olan, yaratıcı olan, önlerine çıkan fırsatları değerlendiren girişimciler sosyal hayatın getirdiği ihtiyaçlara, değişikliklere ve problemlere cevap verip çözüm bulmada önemli bir görev üstlenmektedir (Eren, 2010). İçinde bulunulan döneme uygun değişimlerin yapılması, ortaya çıkan ihtiyaçlara çözüm olan kaynaklara ulaşılması, eskisinden farklı sosyal örgütler oluşturulması, ekonomik kalkınmanın oluşturduğu olumlu etkiyle toplumsal refahın oluşması, sosyal

hayatta girişimcileri vazgeçilmez bir konuma getirmektedir (Boz, 2007). Girişimciler ekonomik, sosyal ve örgütsel gelişimin devamında toplumsal refahın artması bakımından da bulundukları ülke için önemli bir yerdedirler (Karimi vd., 2011).

1.3.2. Ekonomik Açıdan Önemi

Üretim, ekonomik olarak yapılan faaliyetler olarak açıklanmaktadır. Üretim için üretim etkenlerinin olması gerekir ve girişimciler bu etkenleri karşılayan bireylerdir (Marangoz, 2016). İşletmenin varlığını sürdürebilmesi ve faaliyetlerini de devam ettirebilmesi için girişimcinin verdiği kararlar oldukça önemlidir. Girişimciler ürün ve hizmetleri belirlerler. Ekonomideki canlılık ve ekonominin kalkınması da girişimcilerin verdiği kararlar ile ilişkilidir. Ülke politikası olarak girişimciliğe destek veren ülkelerde kalkınmanın yükseldiği ve birtakım ülkelerde önemli bir sorun olan işsizliğin de azaldığı görülmektedir (Marangoz, 2016).

Girişimciliği dolu dolu yaşayan ülkelerin, ekonomik açıdan yaşadıkları olumlu süreçlerin getirisi ile ekonomik olarak, dünyada da daha çok söz hakkına sahip oldukları anlaşılmaktadır (Coulter ve Robbins, 2003). Buradan yola çıkarak girişimcilerin ekonomik hayatta ve sosyal yaşamda üstlendikleri görevlerden ötürü, ekonomideki ve siyasetteki önemlerinin gün geçtikçe arttığı söylenebilir. Girişimcilerin üstlendikleri görevler ise; siyasi ve ekonomik anlamda yeni örgütler meydana getirmek, üretimi artırmak için yeni yöntemler geliştirmek, yeni ürünleri meydana getirmek, yeni pazarları keşfederek yöneticiler ve çalışanların iletişimlerini düzenlemek, işletmelerin devletle olan ilişkilerinin iyi olmasını sağlamaktır (Karalar vd., 2006). Ülkelerdeki gelişme ve kalkınmada ekonomiye önemli bir katkı veren, teknolojik yeniliklere ve her türlü değişime hemen adapte olan girişimcilerin etkisi oldukça fazladır. Ekonomik değerler ile girişimcilerin değeri ortaya çıkmaktadır (Durukan, 2000). Girişimcilik, değerini son yıllarda gittikçe arttıran bir kavramdır. Değer kazanmasının nedenlerine bakacak olursak; dünya ekonomisindeki yenilikler, küreselleşme hareketleri ve yapılanmaların perde arkasında girişimciliğin olması bu nedenler arasında gösterilebilir. Yapılan yenilikler ve değişimler, orta büyüklükteki işletmelerin ve

küçük ölçekteki işletmelerin (KOBİ) ekonomik anlamda üstlendikleri görevleri değiştirmelerine ve diğer işletmeler ile rekabet içerisinde olmalarını sağlamaktadır. Bu gelişmelerden sonra esnek, yaratıcı, yenilikçi işletmeler ortaya çıkmıştır. Bunların sonucu olarak da gelişen ekonomiler meydana gelmektedir (Aytaç ve İlhan, 2007).

1.4. Girişimciliğin Türleri

Girişimcilik türleri olarak çoğunlukla kurumsal, profesyonel, teknik ve çevreci girişimciliklerden söz edilmektedir.

1.4.1. Profesyonel Girişimci

Profesyonel girişimcilik, işletmenin kendi içerisinde veya dışarıdan alanında uzman birisine devredilmesidir. Profesyonel bir girişimci işletmeden ayrıldığında onun yerine aynı yetenek ve bilgi düzeyine sahip başka bir girişimci işletmeyi satın almakta ve işletmenin faaliyetlerini sürdürmektedir (Cin ve Yumuk, 2013). Profesyonelliğin yalnızca işletme devri açısından yorumlanması eksik bir tanımlama olacaktır. Girişimde bulunulabilecek fikirlere sahip olan ancak bunu hayata geçirmede finansman eksikliği hisseden girişimci adayları kendi fikirlerine finansal gücü elinde bulunduran kişileri de ortak etmekte bu sayede girişimi hayata geçirebilmektedir. İşletmenin kuruluş aşamasında özellikle sermayenin, maddi kaynağın yetersiz olması sebebiyle girişimciler birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Girişimciler, bu zorlukları aşmak için fikirlerini hayata geçirmede bir ortağa ihtiyaç duymaktadırlar. Girişimci ortakları, ortak oldukları işletmelere teknoloji başta olmak üzere birçok imkân sunmaktadır. İşletmelerde finans yönetimi ve düzen hayata geçmektedir.

1.4.2. Çevreci Girişimci

Çevreci girişimcilik denildiğinde daha çok çevresel problemlere çözüm arayan, bu alanda çalışmalarda bulunan girişimcilik türü anlaşılmaktadır (Cin ve Yumuk, 2013). İnsan, sürekli hayat standartlarını yükseltmek isteyen bir

canlıdır. İnsanların bu isteği yaşadıkları çevre ile daha çok etkileşim kurmasına neden olmuştur. Teknik beceriler ile sosyal sorumluluk düşüncesinin bir araya gelmesiyle başarılı çevre projeleri yapılmaktadır. Türkiye’de de son yıllarda enerji alanları ve geri dönüşüm konularında önemli projeler ortaya konmaktadır.

1.4.3. Kurumsal Girişimci

İşletmeler için devletin sunacağı destek özellikle girişimciliğin gelişiminde çok büyük öneme sahiptir. İşletmelerin hizmet verdiği alanda gelişmesinde kurumsal firmaların ar-ge ve inovasyon uygulamaları, KOSGEB kapsamında yer almaktadır. Kurumsal girişimcilik birçok farklı ayrıma sahiptir.

Kurumsal girişimcilik; büyük firmaların, yeni birtakım girişimlerin oluşmasına destek sunması ve mevcut girişimlerin desteklenmesi yoluyla yeni girişimler meydana getirilmesidir (Cin ve Yumuk, 2013). Kurumsal girişimcilikte firmaların kendi içlerinde yarattıkları sistem ile teknolojinin kat ettiği gelişimin de etkisiyle ilgili alandaki rekabet ortamının etkisi artırılmaktadır.

Kurumsal girişimcilik, işletme içerisinde yer alan farklı bir işletme olarak da tanımlanabilir. Fakat bu tanımdan farklı ticari firmaların iç içe geçmelerinin anlaşılmaması gerekmektedir. Finansbank’ın yapısında yer alarak faaliyetlerini sürdüren ancak farklı bir işletme olan Enpara (2013) bu tanıma uygun bir örnektir. Bu proje, teknolojinin geldiği son nokta olan sanal dünyanın bir sonucu olarak ortaya çıkan nakit yönetim planlamalarının verimli ve etkili bir biçimde yönetimiyle ilgili fırsatların değerlendirilmesidir. Böylece işletmeciler, herhangi bir banka şubesine gitmeden açabilecekleri hesaplar ile kredi kartlarının da içerisinde olduğu birçok fırsata rahatlıkla erişebileceklerdir.

1.4.4. Teknik Girişimci

Eğitim sistemi güçlü, tecrübeli ve ar-ge kısımlarında çalışmış kişiler yaşadıkları bu tecrübelerin de katkısıyla kendileri için farklı yatırım alanları oluşturmaktadır. IT birimleri çalışmalarını etkili bir biçimde sürdürse bile mobil uygulamalar da

bankalarla ortak hareket eden girişimciler için oldukça önemlidir. Teknik Girişimci hakkında yapılan tanımlamalara bakıldığında birçok farklı tanım ile karşılaşılabilir. Teknik girişimcilik, devlet tüzel kişiliğinin destek sunduğu alanlar arasında ilk sırada yer alan, bir önceliğe sahip olan alandır. KOSGEB destekler bölümü incelendiğinde girişimcilik hakkında ar-ge, inovasyon ve buna benzer birçok teknolojik desteğin verildiği görülmektedir (Cin ve Yumuk, 2013).

1.5. Girişimcilik Niyeti Kavramı

Girişimcilik niyeti kavramından önce niyet kavramından ne anlaşılması gerektiğinin açıklanması gerekmektedir. Niyet kavramı, ulaşmak istenen bir hedefe, noktaya kişinin tüm dikkatini yönlendiren zihinsel bir durumdur. William James (1890/1950) tarafından niyet; kişinin planladığı şeyin zihninde belirmesiyle ve kişinin o noktaya odaklanması neticesinde karar alma süreci içerisinde “böyle olsun” ifadesiyle hayat bulan içsel iletişim şekli olarak tanımlanmıştır (Bird, 1988). Niyet, kişinin kendi iç dünyasında gerçekleşmektedir. Kişinin geleceği ile ilgili zihinsel bir karar alması olarak da ifade edilebilir. Niyet sürecinde, kişinin sahip olduğu değerler, inandığı şeyler, istek ve arzuları ve merakları etkili olmaktadır. Niyet süreci, kişide bir motivasyon oluşturmayı ve bu motivasyonun da yardımıyla kişinin yapacağı işlere daha kolay odaklanmasına yardımcı olmaktadır. Kişi bu sayede stratejik bir duruş oluşturabilmektedir (Sezer, 2013). İnsanların yaptıkları davranışlarının veya ilerleyen dönemlerde yapacakları davranışların anlaşılması için niyetleri büyük önem taşımaktadır (Propstmeier, 2011). Psikoloji alanındaki kaynaklara bakıldığında umulmayan, gerçekleşmesi tahmin edilmeyen, nadiren gerçekleşen davranışların en önemli unsurunun niyet olduğu görülmektedir. Niyet genellikle kişinin sahip olduğu özelliklere ve içerisinde bulunulan zamana göre değişiklik göstererek ortaya çıkabilmektedir (Krueger vd., 2000).

Bird (1988)’e göre girişimcilik niyeti, kişinin yeni bir girişimde bulunması veya mevcut girişimler için yeni birtakım değerler oluşturmayı amaçlamasıdır. Girişimcilik niyeti, bir kişinin yeni bir işletme kurma veya ilerleyen dönemlerde yeni bir işletme kuracağına ilişkin niyetini ifade etmektedir (Engle vd., 2010).

Gerçekleştirilen deneysel çalışmaların birçoğunda girişimcilik niyeti ve kişinin bir işletme kurma faaliyetine girişmesi arasında önemli bir ilişkinin var olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle bir kişinin girişimcilik faaliyetinde bulunup bulunmayacağının öngörülebilmesi ancak kişinin girişimcilik niyetinin tespit edilmesi ile gerçekleştirilebilecektir (Lee vd., 2011). Zaten girişimcilik niyetinin tespit edilmesi, bireylerin yeni bir işletme kurup kurmayacağına ilişkin öngörüde bulunabilmek için sıkça yararlanılan bir yöntemdir (Thompson, 2009). Bu verilerden hareketle niyetin girişimciliğin çok önemli bir unsuru olduğu, girişimciliğin çıkış noktası olduğu söylenebilir.

Girişimcilik niyeti, kişinin etrafında yer alan iş ve kariyer fırsatlarına karşın yeni bir işletme kurma, bu konuda girişimde bulunma düşüncesini ifade etmektedir (Karabey, 2013). Kişinin kendi işini kendi kuracağı bir işletme ile bulması girişimcilik niyetinin özünü oluşturmaktadır. Burada kişi başka işletmelerde iş aramak yerine bir risk altına girerek kendi işini kurmaktadır (Jayeoba, 2015). Kişinin girişimde bulunmaya yönelik niyetinde bu girişimin başarıya ulaşma ihtimali ve alınacak risk oranı da etkili olmaktadır. Kurulacak işletmenin başarısız olma ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda potansiyel girişimcilerden birçoğu girişim yapma niyetinden vazgeçecektir (Mueller ve Dato-On, 2008).

Girişimcilik niyeti hakkında bir başka tanımlama, kişinin kendi işletmesini kurmaya yönelik girişimci çabalar sarf etmesi şeklindedir (Krueger vd., 2000). Yeni bir işletme kurmakta girişimcilik niyetinin ve bu konudaki faaliyetlerin yanı sıra iyi bir akıl yürütme de gerekmektedir. Buna göre girişimcilik niyeti, girişimci fikirler ve bu fikirlerin hayata geçirilmesi halinde meydana gelebilecek sonuçlar arasında yer alan komplike ilişkileri yönlendiren zihinsel bir süreçtir (Boyd ve Vozikis, 1994).

Girişimcilik niyeti en basit ve genel ifadeyle bir kişinin yeni bir işletme kurmasına yönelik niyetini ifade etmektedir. Girişimcilik niyetinin yıllar içerisinde aldığı ilerleme üç farklı model ile ifade edilmektedir. Bu modeller (1) Shapero ve Sokol (1982)'un "girişimci olay modeli", (2) Bird (1988)'in "girişimci niyet modeli" ve Ajzen (1991)'in "planlanmış davranış modeli"'dir (Shook vd., 2003).

1.6. Girişimcilik Niyetini Etkileyen Faktörler

Girişimcilik niyeti ile ilgili geçmiş çalışmalar incelendiğinde girişimcilik niyeti alanında dünyada birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmalarda demografik faktörler, ailesel faktörler, girişimci kişilik özellikleri, sosyal ve kültürel evre, kültürel farklılıklar gibi faktörler girişimcilik niyeti ile ilişkilendirilmiştir. Girişimcilik ve kişilik arasındaki ilişkiyi ölçmek üzere yapılan araştırmalarda da başarma ihtiyacı, risk alma eğilimi, belirsizliğe karşı tolerans ve kontrol odağı gibi girişimci kişilik özellikleri girişimcilik niyeti ile ilişkilendirilmiştir.

Çalışmamız kapsamında aile, eğitim, kültür, yaş, cinsiyet, iş tecrübesi, rol modeller ve kişisel özellikler gibi faktörler girişimciliği etkileyen faktörler olarak ele alınacaktır.

1.6.1. Aile

Her birey çocukluktan itibaren geleceğini oluşturma ve hayatına yön verme noktasında ailesinden etkilenir. Ailenin içinde bulunduğu ekonomik ve toplumsal sınıf ile ailevi değerler, bireylerin kariyer ve iş planlarında rol oynayabilmektedir. Örneğin ataerkil aile yapısının hâkim olduğu bir ailede anne babanın denetimi ve itaat duygusu daha belirgin olup kapalı bir ekonomik hayat söz konusudur. Böyle bir ailede, yenilik, kişisel başarı hedefi kurma ve risk alma düşüncesi yaygın olmadığı için bireyin girişimciliğe eğilim duyması da zordur. Başka bir ifadeyle, ailenin demokratik veya otoriter olma düzeyi, ailenin içinde bulunduğu iklim, çocuklarda girişimcilik eğilimlerini arttıran veya törpüleyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. (Güney, 2008). Girişimcilik anlayışının yerleşmesinde aile önemli rol oynar. Kişiye aile içerisinde verilecek destek, eğitim ve maddi olanaklarla birleştiğinde girişimcilik kültürü daha fazla gelişebilir (Kesim, 2010). Bunun yanı sıra, ailede başarılı girişimcilerin varlığı da kişinin girişimciliğe duyduğu ilgiyi artıran etkenlerden diğeridir.

Aile, girişimci kişilik özellikleri arasında yer alan “kontrol odağı” açısından da önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarda bağımsızlık ve özerklik duygusunu geliştiren destekleyici tutumları girişimci kişilik özelliği olarak belirebilecek “içsel kontrol odağı”nın gelişimine etki ederken, aşırı korumacı ve kontrol etme yanlısı davranışlar çocuklarda “dışsal kontrol odağı”nın gelişimine yol açarak girişimcilik davranışını olumsuz etkilemektedir (Kümbül Güler, 2008).

Ailenin girişimcilik niyetine etkisi, birçok farklı araştırmacı tarafından incelenmiş ve halen de incelenmeye devam etmektedir. Watkins(1883) ve Hisrich (1986) yapmış oldukları araştırmalarda, *ailede ilk* doğan çocuğa daha fazla önem atfedildiğini, ilk çocuğun kendine daha çok güven duyduğunu, sorumluluk duygusuyla ve başarılı olma güdüsüyle hareket ettiğini, özetle girişimcilik eğiliminin daha gelişmiş olduğunu tespit etmişlerdir.

Öte yandan, kişinin aile çevresi, ailesinin işi, sosyal statü ve akrabalık ilişkileri de girişimciliği etkilemektedir. Ailenin girişimci olması, özellikle de babanın kendi işine sahip olması, girişimciliği etkileyen önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Bozkurt, 2011). İrmış ve Barutçu (2012) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrencilerin babalarının daha önceden kendi işini yapmış olması ve ailede başka girişimci modelin olması öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinde ailenin etkisini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Singapur’da öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada da, ailenin iş tecrübesinin iş kurmaya duyduğu ilgiyi olumlu anlamda etkilediği sonucuna varılmıştır. (Wang ve Wong, 2004).

1.6.2. Eğitim

Eğitim, ülkesel ve ekonomik kalkınmanın en önemli araçlarından birisidir. Bir ülkede eğitim düzeyi ne kadar yüksekse o ülkede yenilikçi fikirlerin ortaya çıkması ve bu doğrultuda yeni yatırımların yapılması söz konusu olabilmektedir. Bu durum, işsizlik, gelir seviyesi ve toplum refahına olumlu anlamda etki etmektedir (Erdurur, 2012).

Öte yandan, girişimcilik tamamen doğuştan gelmeyen, zamanla geliştirilerek eğitimle kazandırılabilen bir olgudur. Bireyler, kendi işlerini kurmada gerekli fikir ve becerileri girişimcilik eğitimi ile elde ederek cesaretlenebilmektedir (Börü, 2006). Girişimcilik eğitimi, özellikle gençlerin girişimcilik tutumunu anlaması ve geliştirmesinde en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir.

Girişimcilik niyetinin oluşmasında eğitim sistemlerinin de teşvik edici rolü bulunmaktadır. Örneğin, yaşayarak öğrenmeyi benimseyen bir eğitim sisteminden geçen bireylerin girişimcilik eğilimleri ezberciliğe dayalı bir eğitim sisteminden geçen bireylere nazaran daha yüksek olmaktadır (Demirel ve Tikici 2004).

1.6.3. Yaş

Girişimciliğe etki eden faktörler arasında yaş düzeyi de önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar, girişimcilik kariyerine başlayan insanların genellikle 22-55 yaşları arasında olduğunu ortaya konmuştur. Bu yaş grubu haricinde de girişimciliğe başlamak mümkün olmakla birlikte, girişimcilikte başarı için yüksek enerji ve finansal destek gerekli olmaktadır. (Bozkurt, 2007) ABD’de yapılan araştırmalarda, ilk girişimde bulunma yaşı 25–40 yaş arası olarak tespit edilirken, Türkiye’de yapılan araştırmalarda da bu yaş aralığının benzer şekilde 25 – 42 olduğu görülmüştür (İrmiş vd., 2010).

1.6.4. Cinsiyet

Cinsiyet, geçmiş araştırmaların birçoğunda girişimcilik ile ilişkisi incelenmiş bir değişkendir. Yapılan araştırmaların bazılarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha güçlü girişimcilik isteğine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. (Crant(1996), De Wit ve Van Winden(1989)) Matthews ve Moser (1996) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise, erkeklerin girişimciliğe olan

ilgilerinin istikrarlı olduğu, buna karşın kadınların girişimciliğe olan ilgilerinin zamanla azaldığı gözlemlenmiştir.

Gerçekten de, serbest meslek sektörü üzerinden örnek vermek gerekirse bu sektörün geleneksel olarak erkek egemenliğinde bir sektör olduğu ileri sürülebilir. Bunun nedeni olarak, bir kişinin kendi işini yapmasının yüksek bir risk içerebilmesi ve mevcut sosyo-ekonomik konjonktür itibariyle kadınların risk alma eğiliminin daha düşük olması gösterilebilir. Wang ve Wong tarafından yapılan bir araştırmada, kız üniversite öğrencilerinin girişimciliğe olan ilgisi kızların risk alma eğiliminin ve girişimcilik bilgilerinin düşük olması, ayrıca kızların toplumda sahip olduğu geleneksel sosyal rollerine bağlı olarak erkeklere nazaran daha düşük çıkmıştır. (Wang ve Wong, 2004). Ancak daha yakın zamana göz atıldığında kadınların serbest meslek sektöründe yer alma oranının özellikle Batı ülkelerinde artışa geçtiği söylenebilir Örneğin Amerika'da kadın nüfusu oranı 1975 yılında %43.2 iken 1990 yılında %47.2'ye yükselmiş, ancak tüm kadınlar içerisinde serbest meslek sahibi kadınların oranında daha fazla artış kaydedilmiş ve 1975 yılında serbest meslek sahibi kadınların oranı %23.7 iken 1990 yılında bu oran %32.3'e yükselmiştir (Devine, 1994).

1.6.5. Kültür

Girişimcilik ruhunun oluşumunda kültürel yapının önemli bir yeri bulunmaktadır. Kültürün, ait olduğu toplumun norm ve kurallarına, kurumlarına, süreçlerine, ilişkilerine ve yapılarına şekil vererek; üyelerinin çalışma derecesini, biçimini ve yönetimini güçlü bir şekilde yönlendirdiği kabul edilmektedir (Tosun, 1990).

Girişimcilik, bireyin kişisel özellikleri ile bu özellikleri şekillendiren sosyo-kültürel faktörlerin bir araya gelmesiyle oluşur. Toplumun girişimcilere olan tutumları, girişimciliğin gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Toplumda girişimcilik kültürünün varlığı, kişilerin girişimciliğe yönelik pozitif tutumlar geliştirmesine yardımcı olur. Söz gelimi, başarılı girişimcilerin uyguladığı yöntemler herkes tarafından model alınıp yol gösterici olabilir. Toplumların servet ve zenginliğe

karşı negatif tavırları ise, girişimciliği ister istemez teşvik etmekten daha çok olumsuz yönde etkileyecektir.

Hofstede, 1963 ve 1973 yılları arasında içerisinde Türkiye'nin de bulunduğu 53 ülkede yaptığı çalışmada kültürün yönetim olgusu üzerindeki etkisini Hermes Anketi vasıtasıyla araştırmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre merkezi yapılarda eğilim, yüksek örgütsel hiyerarşik piramit, çok sayıda ara kadro, astlarda bağımlılık, örgüt içinde kuşaklar arasında geniş mesafe, riski sevmeyen ve özgüveni düşük çalışanlar, çıkar esasına dayalı örgütsel bağlılık, yetki devrinde kontrollü insiyatif, statü sembollerine verilen yüksek önem gibi unsurlar Türk Yönetim kültürünün genel karakteristikleri olarak ortaya çıkmıştır (Köse, 2000).

De Pillis, 1998 yılında "girişimcilik niyetini tahmin etme" isimli çalışmasında, kişinin girişimcilik kararını tek başına veya biriyle ortaklık ilişkisi içerisinde iş kurması olarak nitelendirmiş, bu kararın kişinin içinde bulunduğu toplum ile olan ilişkisini incelemiştir. De Pillis (1998), bireyin kişisel özelliklerini inceleyen bilimsel çalışmaların her zaman doğru ve tutarlı bir sonuç veremediğini belirtmektedir. De Pillis bu neden toplumsal birtakım faktörlerin de girişimci ve girişimcilik üzerindeki etkilerini incelemeye değer bulmaktadır. De Pillis (1998) çalışmasında, sosyo-kültürel etkenlerin, bireyin iş kurma sürecinde bir etkisi olduğunu, İrlanda ve ABD'de yer alan girişimcilerin farklı niyetler taşıdığını tespit etmiştir. Günümüzde halen geçerliliğini koruyan bu görüş, birçok farklı araştırma ile de desteklenmiştir. Bu bağlamda, kültür ile girişimcilik niyeti arasında da güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Erdem, 2001).

Girişimci özellikler ile girişimciliği açıklayan bireysel değerlerin farklı kültüre göre değişmez bir niteliği bulunmaktadır. Bağımsızlık, başarı, azim ve hırs gibi özellikler/değerler girişimci için olmazsa olmazlardır. Yine yenilikçilik, çalışkan olma ve dürüstlük evrensel düzeyde girişimci niteliklerindendir (Morris ve Schindehutte, 2005: 473). Risk alma- proaktif olma ve yenilikçilik özelliklerine sahip olmayan kişilerin girişimci olabilmesi oldukça zordur (Mickiewicz vd.,

2016). Ancak tabii ki farklı kùltùrlere göre paylaşılan değerler değiştiği için girişimcilik eğilimleri ve niyetleri kùltùr/alt kùltùrlere göre değişkenlik göstermektedir (Morris ve Schindehutte, 2005). Bu bağlamda girişimcileri motive eden özellikleri ve değerleri, bulunduğu kùltürel bağlamda ele almak adına yerli literatürde yapılan araştırma bulguları önemsenmiştir.

Toplumdaki ahlaki değerlerle iş yapma geleneği de girişimcilik düzeyini etkilemektedir. Köşe dönmececi zihniyetler, rüşvet ve kaçakçılığın egemen olduğu ve kısa yoldan para kazanmanın ödüllendirildiği ya da yaygın olduğu toplumlarda, girişimciliğin önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır (Kesim, 2010).

1.6.6. İş Tecrübesi

Kişinin geçmiş deneyimi de girişimciliğe eğilim duyması bakımından diğer bir önemli bir etmendir. Girişimcilerin birçoğunun işletmelerin pazarlama, finans, üretim gibi bölümlerinde elde ettikleri tecrübe veya babalarından, ustalarından edindikleri tecrübeyle girişimciliğe başladığı görölmektedir (İrmiş vd., 2010).

1.6.7. Rol Modeller

Girişimcilik niyetini etkileyen en önemli faktörlerden biri de rol modellerdir. Rol modelleri; aile, kardeş veya diğer başarılı akrabalar hatta ulusal alanda çalışan diğer girişimciler olabilir. Rol modelleri, hem işe başlama sürecinde hem de işe başladıktan sonra bir destek sistemi oluşturur. Rol modeller anne ve babalar, erkek ya da kız kardeşler veya akrabalar olarak karşımıza çıkabileceği gibi başarılı girişimciler de rol model olabilir (Bozkurt, 2007).

1.6.8. Kişisel Özellikler

Bireyler demografik, sosyal ve kùltürel faktörlerin yanı sıra bazı kişisel faktörler nedeniyle de girişimciliğe yönelebilmektedir. Son dönemlerde yeni bir işe başlama ve girişimci olma konusundaki araştırmaların çoğunun girişimcilerin

kişilik özellikleri üzerine yoğunlaştığı ve girişimciliğin “girişimci birey” yaklaşımıyla ele alındığı görülmektedir.

Girişimci bireylerin sahip olduğu kişilik özelliklerinin toplumdaki diğer bireylere göre farklılıklar gösterdiği ve girişimcilerin bu özellikleri sayesinde başarılı oldukları kabul edilebilir. Bu açıdan kişilik özellikleri girişimciler ve girişimci olmayanlar arasında önemli bir ayırt edici unsurdur. Çünkü girişimcilerin kişilik özellikleri ile girişimci olmaları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır (Rauch ve Frese, 2000).

Kişisel özellikler girişimciden girişimciye değişiklik gösterebilir. Girişimcilerin bazıları doğuştan girişimci olabilecek özelliklere sahip olabilir ve zaman içerisinde kendi çabaları ve aldıkları eğitim sayesinde sahip oldukları bu nitelik ve yeteneklerini geliştirmeleri söz konusudur.

Girişimciliğe başlayan kişinin vizyon sahibi, girişimcilik tutkusu ve başarma arzusuna sahip, yaratıcı, atak, çabuk karar verebilen ve analitik düşünme yeteneği bulunan kişiler olduğu görülmektedir. Girişimci kişiler iş hayatının zorluklarına katlanabilecek güce sahip, risk almaya yatkın kişilerdir (Bozkurt, 2007).

Girişimci kişilik özellikleri olarak kontrol odağı, başarma ihtiyacı, risk alma eğilimi, belirsizliğe karşı tolerans, yenilikçilik, yaratıcılık, proaktiflik, öz yeterlilik, kendine güven gibi özellikler karşımıza çıkmaktadır. Girişimcilik niyetiyle ilgili son dönemde yapılan araştırmalarda ise, girişimci kişilik özelliklerinden ziyade beş büyük (big five) kişilik özellikleri (dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk, deneyime açıklık, nevrozizm) üzerinde odaklanılmıştır (Obschonka, 2010).

Bu özellikler hakkında daha detaylı bilgiye çalışmamızın ikinci bölümünde yer verilecektir.

2. BÖLÜM: GİRİŞİMCİLİĞİN KİŞİLİK VE PROAKTİF KİŞİLİK İLE İLİŞKİSİ

2.1. Kişilik ve Kişilik Boyutları

Kişilik kelimesi, köken bakımından Latince'deki "persona" kavramına dayanmaktadır. Persona, Klasik Roma döneminde tiyatro oyuncularının oyun sırasında taktıkları maskelere verilen isimdir (Ersoy, 2009). Loevinger'e göre kişilik hakkında ilk kez detaylı bir çalışma yapan kişi Sigmund Freud'dur. Kişiliğin kökeni, Freud'un psikoanaliz kuramına kadar dayanmaktadır. Freud'un insanların kişiliği hakkındaki görüşleri gelecek yıllarda birçok düşünürü de etkilemiştir. Schultz da Freud'a benzer bir iddiayı ileri sürmektedir. Schultz'a göre kişiliğin açıklanması amacıyla geliştirilen her çalışma Freud'un yaptığı çalışma ile benzerlikleri bünyesinde barındırmaktadır (Akdeniz, 2013). Schultz, kişiliği, genetik birtakım etkenler ve gelişimsel faktörlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir kavram olarak ifade etmiştir. Bir başka ifadeyle kişilik, kişinin genetik özellikleri ile deneyimlerinin birleştirilmesiyle oluşan kişiyi kendine özel hale getiren kalıplaşmış durumdur (Ercan, 2010). Kişilik, insanların sosyal yeteneklerin bütünüdür. Buna göre insanların sergilediği davranışlar, başka kişilerle kurduğu etkileşim neticesinde oluşur. Bu davranışların bir araya getirilmesiyle insanların sosyal yetenekleri oluşmuş olur. Kişilik bir çeşit imaj olarak da isimlendirilebilir. İnsanların kendine ait olan özelliklerin, yeteneklerin ve başkalarıyla kurduğu etkileşim sonucunda oluşan tutumların hepsi kişilik olarak ifade edilebilir (Eryılmaz, 2009).

Kişilik hakkındaki yapılan tanımlamalara bakıldığında;

- Kişinin başkalarından ayırt edici özellikleri olduğu,
- Kişinin sergilediği davranışların süreklilik ve istikrar kazandığı,

- Kişinin başkalarından ayırt edici olan özelliklerin artık kalıplaşmış olduğu görülmektedir (Türkmen, 2013).

Kişilik kavramı yalnızca tek bir yöne sahip değildir. İnsanların davranışlarıyla ilgili birçok özelliği içerisinde bulundurmaktadır. Bu nedenle kişilik kavramı hakkında çok fazla tanımlama yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlardan birinde kişilik, belirli bir süreç içerisinde istikrarlı bir şekilde seyreden duygu ve düşüncelerin bütünü şeklindedir (Özer, 2013). Kişilik, bireylerin kişisel zevklerini, sergiledikleri tutum ve davranışları, yeteneklerini ve fiziksel özelliklerini içerisinde barındıran bir kavramdır. Bu kapsamda kişilik, kişinin ayırt edici özelliklerini belirten, ilerleyen dönemlerdeki tutum ve davranışlar için ipucu veren, rehber niteliğinde olan stabil özelliklerin bütünüdür (Süren, 2015). Kişiliğin yalnızca belli bir süreç içerisindeki davranış türü olarak ifade edilmesi, kişiliğin kavranması hususunda eksik kalmaktadır. Kişilik bir oluşum olarak da ifade edilebilir. Bu oluşum geçmişin, bugünün ve geleceğin bir araya getirmesiyle oluşur. Kişilik bireylerin geçmişinden gelen anıların, mevcut uygulamaların ve gelecekteki planlamaların bir araya gelmesiyle meydana gelmektedir. Buna göre kişiliğin, insanın hayatındaki alışkanlık ve özelliklerin, hareketlerine yansıyan tarafı şeklinde ifade edilmesi yanlış olmayacaktır (Yüksel vd., 2015).

Köknel (1999)'a göre, karakter, huy, mizaç, benlik, kimlik ve yetenek gibi kavramlar sürekli kişilik ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır. Ancak kişilik, bu kavramların hepsinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu kavramlar, hem yazı dili hem de gündelik hayatta sürekli birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bu nedenle bu karışıklığın ortadan kaldırılması için bu kavramların detaylı bir şekilde açıklanması gerekmektedir. Bu kavramlardan mizaç, karakter ve yetenek, kişiliği oluşturan, kişiliğin sacayağı olarak ifade edilmektedir (Erdoğan, 1997).

2.1.1. Mizaç

Mizaç da sürekli kişilik kavramı ile karıştırılan, bununla eş anlamlı bir şekilde kullanılan bir kavramdır. Mizaç ya da bir diğer ismiyle huy, kişiliğin duygusal yönünü meydana getirmektedir (Özgün, 2007). Köknel (1999) mizacı, “Günlük hayat içinde kişinin sahip olduğu birtakım duygusal tepkilerin çeşitli yönlerden değişiklik yaşaması” şeklinde tanımlamıştır. Çabuk sinirlenmek, mutlu olmak, hareketli biri olup olmamak kişilerin mizaç özelliklerinden bazılarıdır” (Yıldız, 2001). Mizaç, kişinin hareket ve duygu yönüdür.

Karakter de mizaç kavramı ile yakın ilişkiye sahip bir kavramdır. Kişiliğin meydana gelmesini sağlayan karakterin oluşmasında, bireyin mizacı önemli bir pay sahibi konumundadır. Kişiliğin oluşmasında mizaç ve karakter iki temel unsurdur. Mizaç kavramı süreklilik göstermektedir ve genetik bir yönü de bulundurmaktadır (Saltürk, 2008). Mizaç, doğuştan gelen, kişinin taşıdığı duygusal yatkınlıktır. Karakter ise kişinin sonradan kendi kendine meydana getirdiği, daha çok sosyal ve ahlaki bir boyuta sahip bir kavramdır.

Hedges (1997), mizacın, kişinin her davranışında bir iz şeklinde kendini gösterdiği ve söz konusu hareketin kim tarafından yapıldığının tıpkı bir parmak izi gibi kişiyi ele vereceğini belirtmektedir. “Can çıkar huy çıkmaz.” ve “Huylu huyundan vazgeçmez.” gibi atasözleri de mizacın kişilik ile yakın bir ilişkiye sahip olduğunu ve kişiliğin bir bölümünün de mizaç tarafından oluştuğunu kanıtlar niteliktedir (Köknel, 1999).

2.1.2. Kimlik

Kimlik kavramı da kişilik ile eş anlamlı bir biçimde kullanılan, sürekli karıştırılan kavramlardan biridir. Kimliğin tanımına bakılacak olursa kimlik, kişinin tüm özelliklerini içerisinde barındıran, kişiye ait, onu farklı kılan özelliklerin bütünüdür (Kulaksızoğlu, 1999). Aşkın (2007) kimliği, kişinin hem kendini nasıl gördüğü hem de toplum içerisinde nasıl görüldüğünü anlaması olarak ifade etmiştir.

Karaduman (2010)'a göre, kimliğin oluşması, insanın hayatının ilk yıllarından başlayarak daha sonra içinde bulunulan aile yapısı ile birlikte şekillenen, kişinin özsaygısı ile gelişerek hayat boyu devam eden bir süreçtir. Çakaloz (2007), kişinin isminin, soy isminin, yaş, cinsiyet, inanç, uyruk gibi bilgilerin hepsinin birer kimlik niteliği taşıdığını, kişinin kim olduğu hakkında ipucu niteliğinde bilgiler verdiğini söylemektedir. Bu unsurlardan hangisinin kimliğin oluşmasında baskın rol üstleneceği ülkeden ülkeye, kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Bu belirleyici unsur bazı toplumlarda aşiret, mezhep gibi ögelerken, bazı topluluklarda “mesleğiniz nedir”, “nerelisiniz” gibi sorular kişilerin kimliklerinin belirlenmesinde baskın rol konumundadır.

Özetle kimlik, kişinin kendisini nasıl tanımladığı ve yaşadığı toplumun kendisini nasıl tanımladığıdır. Kimlik öznel, kişiden kişiye göre değişir ve süreklilik gösterir (Aşkın, 2007).

2.1.3. Karakter

Zel (2001), kişilik ve karakter kavramlarının sürekli birbirlerinin yerine kullanıldığını ifade etmektedir. Kişiliğin sosyal ve ahlaki yönü, karakteri oluşturmaktadır. Karakterin şekillenmesi bireylerin çocukluk, bebeklik dönemine kadar uzanmaktadır. Karakterin olgunlaşmasında toplumsal örf adet kuralları, insanların mantıklı düşünme yetisi ve duygusal yaklaşımları etkili olmaktadır (Güney, 2000). Erdoğan (1997)'a göre insanların zihinsel gücünü meydana getiren sahip olduğu genel özelliklere karakter denilmektedir. Bu tanımlara göre karakterin kişiliğin oluşmasında ve şekillenmesinde çok önemli bir paya sahip olduğu söylenebilir (Zel, 2001).

İnsanların sergiledikleri davranışların bütünü, karakter olarak isimlendirilir. Bireylerin bedensel, zihinsel ve duygusal faaliyetlerine çevresi tarafından verilen değerdir. Yani karakter, kişisel özellikler ve içinde yaşanılan toplumun birleşimi ile ortaya çıkmaktadır. Karakter, bireye ait davranışların bütünü olup, insanın bedensel, duygusal ve zihinsel etkinliğine çevrenin verdiği değerdir. Yani bireylerin kişisel özellikleri ve içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarının

birleşmesiyle oluşur (Köknel, 1999). Güney (2000), bir kişinin karakterli olarak isimlendirilmesinde asıl belirleyici rolün örf adet kuralları olduğunu belirtmiştir. Söz konusu birey, örf adet kurallarına uygun bir hayat sürdüğü takdirde karakterli, bu kurallara aykırı bir şekilde davranırsa karaktersiz olarak değerlendirilmektedir.

Karakter, her insanın sahip olduğu bir özelliktir. Ancak davranış bilimi açısından karakter kavramından söz edildiğinde iyi, güzel, makul bir davranışın anlaşılması gerekmektedir. Buna göre karakterli bir kişi, iyi, güzel davranışlarda bulunan kişidir. Bu şekilde hareket etmeyen kişiler de karaktersiz olarak ifade edilmektedir.

Saltürk (2008) karakterin meydana gelme sürecini çeşitli aşamalara ayırmıştır. Buna göre karakter oluşumunda iki temel aşamanın varlığından söz edilebilir:

1. Beğenilme, başkalarından takdir görme aşaması,
2. Gerçek idealler aşaması.

Her iki aşama da insanları bir şeyler yapma konusunda teşvik eden, harekete geçiren aşamalardır. Bazı insanlar sergiledikleri olumlu, iyi davranışlarda aslında kendi çıkarlarını düşünmektedir. Kazanmayı planladıkları ödül ve fayda için davranışlarda bulunurlar. Buna karşın bazı insanlar ise kendi çıkarlarını önemsemeden toplumsal kurallar ve ahlaki değerleri göz önünde bulundurarak doğru olanı yapmaya çalışırlar. Bu tip insanlar için ahlaki değerler her türlü maddi değerden daha çok öneme sahiptir.

2.1.4. Yetenek

Kutanis (2003), yeteneğin hem kişiliğin oluşmasında hem de kişiliğin şekillenmesinde çok önemli bir işleve sahip olduğunu ileri sürmektedir. Yetenek, kişinin karşılaştığı bir olayı anlayabilmesi ve bu olayı analiz ederek çözümleyebilmesi gibi zihin özelliklerini, duyu organları ile bazı olayları

algılayabilmesini ve yürüme, koşma gibi bedensel özelliklerin bütününe ifade etmektedir. Kişiliğin gelişimi ile insanların zihinsel ve bedensel yeteneklerinin gelişimi paralel bir seyir göstermektedir. Yetenek bireylerde özgüvenin artırılmasını sağlamaktadır. Yetenekli bir kişi, toplum tarafından çok daha fazla saygı ile karşılanır. Yeteneğin bir diğer katkısı da bireylerin toplum içerisinde tanınmasını sağlamaktır. Bu tanınma sayesinde bireylerin kişiliklerinde bir gelişim yaşandığı görülmektedir (Güney, 2000).

2.1.5. Benlik

Kişilik kavramı ile karıştırılan bir diğer kavram da benliktir. Benlik, kişiliğin oluşumunu ve şekillenmesini etkileyen en önemli unsurdur. Zel (2001)'e göre benlik, kişinin kendini tanıma ve değerlendirme biçimidir. Çakaloz (2007), benliğin kişinin kendisine özgü olan duygu, düşünce ve tutumlardan kendisine ilişkin olduğu kanı olduğunu ifade etmiştir.

Köknel (1999), benliğin, kişiliğin bir unsuru olduğunu ancak buna rağmen benlik ve kişilik arasında farklılıklar olduğunu ileri sürmektedir. Bu iki kavram arasında kesin sınırlardan söz edilemez. Ancak bu iki kavramın birbirine karıştırılmaması gerekmektedir. Benlik, bireylerin kişiliğiyle ilgili düşüncelerin bütünü, insanların kendilerini tanıma şeklidir. Buna göre kişiliğin öznel bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle benlik, bireylerin kendi kendisinin farkına varması, kendi düşünce ve özelliklerini kavramasıdır.

Benlik, kişinin doğduğu günden başlayarak yaşadığı olaylar ve içinde bulunduğu toplumun etkisiyle meydana gelen, sürekli bir gelişme içerisinde olan bir olgudur. Kişinin benliğini daha iyi kavrayabilmesi, kendisini daha iyi bir şekilde tanıyabilmesi için bazı soruların cevaplandırılması gerekmektedir. Bu sorular şunlardır (Baymur, 1994):

1. "Ben neyim?" bu soruya verilecek cevap olumlu veya olumsuz bir yapıda olabilir. Bireyler kendilerini nasıl tanımladıklarını bu soruya verecekleri yanıtla ortaya koymaktadır.

2. “Ben ne yapabilirim?” bireyler yapabilecekleri şeyleri ve ilgi alanlarını göz önünde bulundurarak olumlu veya olumsuz bir yanıt verebilirler.
3. “Benim için neler değerlidir?” bireyleri içinde yaşadıkları toplumu da göz önünde bulundurarak değer yargılarını ortaya koyabilirler.
4. “Hayatta ne istiyorum?” bu soruya verilecek yanıtlar da kişinin yaşamındaki hedeflerini ve ideallerini içermektedir.

Köknel (1999)’e göre insanın kendisine yönelttiği sorulara içtenlikle ve doğru bir biçimde yanıt vermesi benlik kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Güney (2000)’e göre verilecek objektif yanıtlar ile birey, arzu edilen benlik yapısına kavuşabilecektir.

2.2. Kişilik Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Kişiliği oluşmasını sağlayan unsurlar farklı kategoriler halinde ele alınmaktadır. Bunlar, ailesel faktörler, biyolojik faktörler, çevresel faktörler, sosyo-kültürel faktörler ve diğer faktörler olarak sıralanabilir.

2.2.1. Ailesel Faktörler

Bir çocuk dünyaya ilk kez gözünü açtığında ilk olarak ailesi, anne ve babası ile etkileşim kurmaktadır. Doğumun hemen ardından başlayan bu etkileşim, tüm hayatı boyunca bireye eşlik edecektir. Anne ve baba, çocukların kişiliğinin meydana gelmesinde çok büyük bir etkiye sahiptir. Ebeveynler çocuklarını büyütürken içinde bulundukları toplumun benimsediği örf adet ve ahlak kurallarını dikkate almaktadır. Çocuğun doğumunun ardından yaşadığı topluma adapte olmasında en önemli destek yine anne ve babası tarafından verilmektedir. Çocuklar, kendisini ifade etmeyi de anne ve babasından öğrenmektedir. Çocuklar genellikle rol model olarak anne ve babasını örnek almaktadır. Anne ve babasının sergilediği davranışları taklit eden çocuklar, kendi davranışlarına da buna dayanarak şekil vermektedir (İşleyen, 2013).

2.2.2. Biyolojik Faktörler

Bireylerin kişiliği üzerinde genetik faktörler önemli bir etkiye sahiptir. Bir kişide hangi özelliklerin genetik olduğu hangisinin sonradan kazanıldığı kolay fark edilecek bir husus değildir. Ancak göz rengi, saç rengi, zekâ geriliği vb. etkenler daha çok kalıtım yoluyla aktarılabilecek şeylerdir (Carrel, 2000). Diğer canlı türleri gibi insanlar da kalıtsal özelliklerini sonraki nesillere aktarmaktadırlar. Buna göre insanlar yalnızca insanoğluna ait kalıtsal özellikleri değil kendi aile ve akrabalarına ait irsi olarak adlandırılacak özellikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Genler, kalıtımın yönlendirilmesi açısından çağımızın teknolojik olanaklarıyla artık çok daha net bir şekilde anlaşılmakta, incelenilmektedir. Anne ve babadan ayrı ayrı aktarılan genler birleşip bir çift haline gelmektedir. Mesele göz rengini belirleyen gen bir çift halindedir. Her iki gen de mavi renk geni ise çocuk mavi bir göz rengine sahip olacaktır. Aynı şekilde ikisinin de kahverengi olması halinde ise kahverengi göz rengine sahip bir çocuk ortaya çıkacaktır. Fakat genlerin aynı tipte olmadığı durumlarda daha karmaşık bir durum söz konusu olmaktadır. Bu gen çiftini meydana getiren genlerden birisi diğerine göre baskın karakterde olmaktadır. Yine göz rengi örneğine bakılırsa anneden gelen genin kahverengi, babadan gelen genin ise mavi göz rengi karakterini taşıdığı durumda çocuk büyük ihtimalle kahverengi bir göz rengine sahip olacaktır. Çocuğun anne ve babasından hangi geni alacağına şans faktörü çok önemli bir etkiye sahiptir. Çünkü insanlar binlerce gene sahip canlılardır. Bu genlerin birleşim ihtimali çok büyük seviyelerdedir. Bunun en önemli sebebi, genlerin nesilden nesle birbirine geçmesidir. Kişinin sahip olduğu özelliklerden hangisinin veya hangilerinin kalıtım yoluyla sonraki nesillere aktarılacağı bugünkü teknolojik imkânlarla tespit edilmesi mümkün olmayan bir konudur (Eroğlu, 2011).

İnsanların fiziksel görünüşleri kendilerini diğer insanlardan ayrı kılan önemli bir özelliktir. Bireylerin fiziksel yapıları, başka insanlar üzerinde de etkide bırakmaktadır. Bu etki nedeniyle bireylerin tutum ve davranışlarında farklılıklar yaşandığı görülmektedir. Fiziksel yapı, bireylerin şahsi yapısına etki etmemektedir. Fakat insanların birbirleriyle kurduğu etkileşimlerde fiziksel

özellikler farklı davranışlara imkân tanımaktadır. Bir kişi, sahip olduğu fiziksel özellikler nedeniyle başkalarından farklı bir davranışa muhatap olabilirler (Atkinson ve Hilgard, 1995).

2.2.3. Çevresel Faktörler

Çevresel faktörler de bireylerin kişilikleri üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Çevresel faktörler, kültür ve insanların ırksal yapılarına etki eden bir unsur konumundadır. Örneğin sıcaklık dereceleri farklı olan kıyı ve iç kesimlerde yaşayan bireyler genellikle farklı kişilik özelliklerine sahip olmaktadır. Soğuk bir iklim yapısına sahip olan coğrafyada hayat süren insanlar, daha çok sert ve soğuk bir yapıya sahiplerdir. Sıcak iklime sahip bölgelerde ise daha yumuşak huylu ve duygusal yapıda olan insanlar bulunmaktadır (Zel, 2001). Fakat bir coğrafi bölgede yaşayan insanların davranışlarının benzer olmasında, yaşadıkları bölgenin yapısından çok orada nesiller boyunca oluşmuş ve aktarılmış kalıtsal özelliklerin etkisi bulunmaktadır (Eroğlu, 2011).

2.2.4. Sosyo-Kültürel Faktörler

Bireyler, sahip olduğu özellikleri genetik, kalıtsal etkenlerden alabileceği gibi içinde bulunduğu toplumun tarihsel geçmişinden yani kültüründen de alabilmektedir. Bireylerin doğumunun hemen ardından şahsiyet ve kültür arasındaki etkileşim başlamaktadır. Hangi toplum içerisinde dünyaya geldiği fark etmeksizin yeni doğan her birey korunmasızdır. İnsanlar yetişirken aynı zamanda içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerinden de etkilenmektedir.

Kültür, toplumun genelinde aynı şekilde görülmemekte aileden aileye bile değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle her birey farklı bir şekilde yetiştirilmekte, ailesinden farklı şeyleri görmekte ve benimsemektedir (İlbars, 1987). İnsanlar sahip oldukları şuurla nedeniyle toplumda kendiliğinden varlığını sürdürebilmektedir. Hem insan toplumun bir parçası hem de toplum insanın bir parçası durumundadır (Akarsu, 1998). Kişiliğin oluşmasında kültür, çok önemli bir etkiye sahiptir. Bireylerin birtakım davranışlarda bulunmasını bekleyen

toplumlar, aynı zamanda bu bireylerin eğitilmesini de sağlamaktadır. İnsanlar yetiştikleri kültürler sayesinde misafirperverlik, yardımseverlik gibi toplumsal yaşam için gerekli unsurları öğrenmekte kendi kişiliklerinin de bu sayede farkına varabilmektedirler (Hiriyappa, 2009). Bütün insanlar kültürel bir yapı içerisinde dünyaya gelirler ve hayatlarının sonuna dek bu kültürel yapının etkisinde kalırlar. Çevresel faktörler arasında kişiyi etkileyen unsurlardan biri, belki de en önemlisi kişinin içerisinde yaşadığı kültürel çevrenin yapısıdır (Büber, 2011).

2.2.5. Diğer Faktörler

Belirtilen bu faktörlerin dışında kalan ancak kişiliğin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olan birçok başka faktör de bulunmaktadır. Bu faktörler bilinebilen, bilinemeyen, gözlemlenen, gözlemlenemeyen şeklinde çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulabilmektedir. Televizyon, radyo, gazete, kitap ve dergi vb. kitle iletişim araçları, bireylerin kişiliğini şekillendirmede çok önemli bir etkiye sahiptir. Bu araçlar sayesinde bireyler birçok farklı yönden eğitim alabilme fırsatı da yakalamaktadır. Bu araçlar arasında televizyon hitap ettiği kitlenin büyüklüğü açısından ön plana çıkmaktadır. Televizyonlar, görüntülü olması ve gelişen görsel teknikler ile birlikte farklı yaş kategorisinde birçok insanın ilgisini çekmektedir. Yine yetişkin bireyler de yaşça küçük olan kişilerin kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Küçük yaştaki bireyler idol olarak çevresindeki insanları kendisine yakın görmektedir. O kişilerin davranışlarını izlemekte, taklit etmekte, onlar gibi davranmak istemektedir. Örnek alının konumunda olan bu bireyler örnek alan kişilerin kişiliğinin şekillenmesi açısından önemli bir faktördür (Eroğlu, 2011).

2.3. Kişilik Özellikleri ve Beş Faktör Kişilik Kuramı

Günümüze kadar kişiliğin tanımlanmasına ve ölçülmesine yönelik olarak farklı yazarlar tarafından farklı kuramlar geliştirilmiştir. Bu kuramlar arasında girişimcilik ile kişilik arasındaki ilişkiyi ölçmek üzere farklı araştırmalarda yaygın olarak kullanılmış kuramlardan biri de Beş Faktör Kişilik Kuramıdır. Costa ve McCrae kişilik özelliklerinin sınıflandırılmasına ilişkin yaptıkları çalışmalar

neticesinde, kişiliğin tespitinde beş ayrı faktör (kişilik özelliği) bulunduğunu ortaya koymuş ve bu beş faktör ile temsil edilen kişilik özelliklerini “Beş Faktör Kuramı (Five Factor Model)” adı altında bir araya getirmiştir. Bu kuram “özellik yaklaşımına” dayanmaktadır ve kişiliğin ölçülmesinde bireylerin kendilerini ve diğerlerini tanımlamada kullandıkları “sıfatlardan” yararlanılmaktadır (Doğan, 2013).

Kuramın kullanım alanı oldukça geniş olmakla birlikte, kurama yönelik yoğun eleştiriler de yapılmaktadır. Eleştirilerin bir kısmı, karmaşık bir kavram olan kişiliğin basit beş faktörle açıklanmasının doğru olmadığına yöneliktir. Öte yandan kuramda yer alan kişilik özelliklerine ait alt boyutların bazılarında halen bir uzlaşmanın sağlanamamış olması, diğer bir eleştiri konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. (Günel, 2010). Özellik yaklaşımına getirilen bir diğer eleştiri ise, öne sürülen görüşlerin açıklamalı araştırma literatürüne dayandırılması ve açıklamalı araştırmayla küçük fakat önemli ilişkilerin saptanmasının güç olmasıdır (Hunter ve Schmidt, 2004). Buna göre, küçük ilişkilerin belirlenmesinin zor olması ve bunların devamlı anlamlı olmayan bulgular tarafından maskelenebilmesi söz konusu olabilmekte, ölçeklerin güvenilir olmayışı gerçek değerinden daha düşük görgül ilişkilere yol açabilmektedir. Bu sorunun çözümü noktasında meta-analiz çalışmaları, kişilik özelliklerinin yordayıcı geçerlilikleri konusunda kanıtlar sağlayabilmektedir (Çetin ve Varoğlu, 2010) Ancak bütün bu eleştirilere rağmen kuramın geçerliliğine yönelik araştırmalar neticesinde kuramın evrensel bir kişilik değerlendirme modeli olarak yıllardır kabul gördüğü ve bireyin kişilik özelliklerini açıklamada yeterli olduğu kabul edilmektedir.

Costa ve McCrae’nin Beş Temel Faktör Kişilik Kuramı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. Beş Faktör Kişilik Boyutları

Faktör	Özellikler
Nevrotiklik	Kaygılı ya da sakin Güvensiz ya da güvenli Kendine acıma ya da kendinden memnuniyet
Dışa dönüklük	Sosyal ya da çekingen Eğlenceyi seven ya da ciddi Şefkatli ya da mesafeli
Açıklık	Hayalci ya da gerçekçi Çeşitlilik ya da sıradanlık Bağımsız ya da uysal
Uyumluluk	Yumuşak kalpli ya da katı Güvenen ya da şüphe duyan Yardımcı ya da işbirliği yapmayan
Özdisiplin	Düzenli ya da düzensiz Dikkatli ya da dikkatsiz Kendini disipline edebilen ya da zayıf iradeli

Kaynak: (Burger, 2006)

Beş Faktör Kişilik Kuramına göre kişiliğin beş genel boyutu bulunmaktadır. Bu boyutların kapsadığı özgül kişilik özellikleri hiyerarşik bir sıralama ile gösterilmiştir. Beş Faktör Kişilik Kuramı'nın temelinde bulunan esas varsayım bireylerin sahip oldukları farklı özelliklerin dünya üzerindeki bütün dillerde bir kod haline getirileceği, bu kodların konuşma diline sözlük halinde yansıtacağı ve bu sözcüklerden yola çıkılarak insanların kişilik özelliklerini veren bir sınıflandırmanın oluşturulacağı düşüncesidir (Sevi, 2009).

Goldberg ve arkadaşlarının yaptığı çalışmalar sonucunda bu beş özellik incelenmiştir. Bu beş özellik; “dışa dönüklük, uyumluluk, özdisiplin, nörotizm ve deneyime açıklık” şeklinde sıralanabilir. Kısaca açıklamak gerekirse, “Dışa dönüklük” ile kişinin aktif, sosyal, başkalarıyla kolay iletişim kurabilen birisi olması kastedilmektedir. “Uyumluluk” ile içinde bulunduğu topluma kolay ayak uydurabilen, yardımsever, iyi kalpli birisi olması ifade edilmektedir. “Öz-disiplin”; kişinin ne yapması gerektiğinin farkında olması, çalışkan, disiplinli bir kişi olduğu anlamına gelmektedir. “Nörotizm” özelliği ise kişinin endişeli, kaygılı, yer yer sinirli ve duygusal davranışlar sergilediği anlatılmak istenmiştir. “Açıklık (deneyime açıklık)” ise bireyin meraklı, sürekli yeni bir şeyler bulmak için çabalayan, yaratıcı ve geniş hayal gücüne sahip birisi olduğunu ifade etmek için kullanılan bir özelliktir. Goldberg ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, dışa dönüklük özelliğinden yüksek bir skor alan bireyler genellikle histriyonik ve narsistik kişilik bozukluğuna sahip olmaktadır. Bu özellikten aldığı puan düşük seviyede kalan bireyler ise çekingen tavırlar sergilemekte, şizoid kişilik bozukluğuna bağlı olarak değişik hareketler sergilemektedir. Öz disiplin özelliğinden düşük puan alan bireyler ise antisosyal kişilik bozukluğuna sahip olmaktadır. Uzlaşılabilirlik özelliğinden düşük puan alanlarda paranoid, antisosyal ve narsistik kişilik bozukluğunun görülmesi olası iken uzlaşılabilirlik boyutundaki yüksek skorların ise bağımlı kişilik bozukluğu ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Şenyuva, 2007). Digman (1986) kişiliğin Beş Faktörünün, bireylerin kişilik özelliklerinin belirlenmesinde ve kategorize edilmesinde önemli bir görevi olduğunu ifade etmiştir (Coşkun, 2012).

Türkiye’de ise McCrae ve Costa(1987)’nin geliştirdiği, daha sonraki süreçte Türkçeye uyarlanan (Gülgöz, 2002) NEO-PI-R ile Somer ve arkadaşlarının (2002) geliştirdiği Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE) haricinde patolojik olmayan kişilerin kişilik yapılarını tespit edebilecek, bunu ölçebilecek herhangi bir kişilik testi bulunmamaktadır (H. Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009). Son dönemlerde, Beş Faktör Kişilik Kuramından diğer kişilik kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi için kullanılabilecek üst düzey bir faktör olarak sıklıkla yararlanılmaktadır.

Somer ve Goldberg (1999) yaptıkları çeşitli çalışmalar neticesinde Beş Faktör Kişilik Kuramına destek olacak, buradaki verilerle paralel birtakım bilgiler elde etmiştir. Söz konusu beş faktör, farklı metotlar aracılığıyla gerçekleştirilen birçok çalışmada aynı şekilde ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine araştırmacılar bu beş faktöre “Büyük Beşli” ismini vermişlerdir (Aktaş, 2006). Bireylerde yapılan araştırmalar sonucunda gözlemlenebilecek birçok farklı kişilik özelliği bulunmaktadır. Ancak araştırmalar sonucunda bulunan Beş Faktör Kişilik Kuramı ölçme ve değerlendirme açısından oldukça yararlı bir kuram olmuştur (Yurtsever, 2009).

2.3.1. Dışa Dönüklük

Dışa dönüklük boyutu, bireylerin ne boyutta faal, sosyal, kararlı, girişken olduklarını, bunlara ek olarak etrafındaki kişilere ve kalabalık kitlelere karşı ne miktarda sevgi duyduklarını ifade etmektedir. Normalin üstünde dışa dönük insanlar diğer insanlara göre daha mutlu, enerjik, tatlı ve neşeli davranışlar sergilemektedirler. Normalin altında dışa dönük insanlar bu saydığımız maddeleri taşımazlar ama asosyal olarak da adlandırılmazlar. İçedönük insanlar çekingenlerdir soğuk olarak adlandırılmazlar, bağımsızdırlar, pısrık değil yavaş adımlı kişilerdir” (Aktaş, 2006). Dışa dönük insanlar ise daha girişken, atılgan, aktif, konuşmayı seven, pozitif ve enerji doludurlar; eğlenmekten hoşlanıp hareketi severler. Dışa dönük insanlar yüksek enerji potansiyeline sahip olan bireylerdir. Bu özelliklerinden dolayı belirtilen vakitte daha çok şey tasarlayabilirler, içedönük insanlara nazaran çok daha az yorgunluk hissederler. Bazı araştırmacılar, dışadönük insanların pozitif tesirlerinin daha fazla olduğunu ve içedönüklere göre çok daha güçlü bir tepki verdiklerini belirtmişlerdir (Mete, 2006). Beş Temel Kişilik etkeninin boyutunu pozitif hissiyat ve dışadönüklük arasındaki iletişimi tasdikleyen araştırmalar bulunmaktadır. Neşesi bol, isteği çok, arkadaş canlısı vb. olumlu hisler, ağırlıklı olarak dışadönüklükten buna karşın eli bol olmak ve sıcakkanlı olmak gibi ılımlı duygular ise genellikle yumuşak başlılıktan kaynaklanmaktadır.

Eysenck dışa dönük bireylerin sosyal olduklarını belirtmiştir. Bu tür insanları, farklı gruplarda ve eğlencelerde bulunmaktan zevk alan, bol miktarda tanıdığı olan, yalnızlığı seven, okumaktan mutlu olan kişiler olarak tanımlamıştır. Ayrıca dışa dönük bireyler, heyecanı çok seven coşku olmadan duramayan, tehlikeden korkmayan, pratik zeka olup hemen karar verebilen, hem şaka yapmayı hem de şaka yapılmasını seven, konuşmaktan tat alan kişilerdir. Çabuk iletişime geçebilirler, geçinmesi kolay ve pozitif insanlardır. Değişikliklerden ve değişiklik yapmaktan zevk alırlar, kaygıları yoktur, rahat tavır sergilerler. Olumsuz özellikleri ise hemen sinirlenip kendilerine hâkim olamamalarıdır. İçedönük insanlara bakacak olursak, yalnız kalmayı seven, çekinik olan, utangaç, konuşmayı pek sevmeyen, katı, dış görünüşten çok iç görünüşü önemseyen, dış gözlemlere kulak asmayıp iç gözlemlere göre kendilerini analiz eden, kitapları insanlara tercih eden, yeni insan tanımayı sevmeyip eskiden tanıdığı insanlarla samimi olan, temkinli kişilerdir. İçe dönük kişiler günlük yaşamak yerine ileriye düşünerek yaşamayı, bir şeye başlamadan önce her açıdan düşünmeyi, ani kararlardan kaçınmayı bir yaşam tarzı haline getirmiş bireylerdir. Çılgınlıklardan ve heyecandan haz almazlar. Çoğu kişiye sıradan gelebilecek sorunları gözlerinde büyütürler ve düzenli bir hayat olmazsa olmazlarıdır (Burger, 2006).

2.3.2. Uyumluluk

Bu boyut, insanların kişisel yönelim seviyesi üzerinde direkt olarak etkili olmaktadır. Uyumlu bir insanın sergilediği davranışlara bakıldığında gayet insancıl olduğu görülmektedir. Uyumlu insan başkaları ile beraber çalışmaktan zevk alır. Nazik ve hoşgörülü bir bireydir. Ayrıca etrafındaki insanlara yapılan iş esnasında güven verir. Bu karakterdeki bireyler eğer bir işletmede yönetici pozisyonunda çalışıyorlarsa astlarını iyi bir biçimde motive ederler ve onların gereksinimlerini ve taleplerini karşılamak için mücadele ederler.

Uyumluluk düzeyi düşük olan kişilerse diğer insanların amaçlarında işbirliği yapmak yerine onların karşısında yer almayı tercih edenlerdir (Burger, 2006). Yumuşak başlılık boyutunda yüksek bir skor elde eden kişiler, iyi huylu, kibar,

dürüst, yardımsever ve bunlara benzer olumlu sıfatlar ile nitelendirilir. Bu boyutta düşük bir skor alanlar ise kaba, kindar, sinirli, güven duyulamayacak gibi olumsuz birtakım sıfatlar ile ifade edilmektedir (Şahin, 1999). Yumuşak başlılık iş ortamında ve aile hayatında daha az kavga olmasını sağlar. Yumuşak başlı biriyle kavganın da olumsuz olması beklenebilir. Yumuşak başlı kişiler iş hayatında daha başarılı olurlar ve çalışma ortamında da aile hayatında da oldukça yoğun duygusal desteği arkalarına alırlar (Mete, 2006).

Dede (2009) uyumluluk için her bireyle gerekli miktarda anlaşabilme, karşısındaki kişiyi memnun ve mutlu edebilen birliktelikler kurma yeteneği demiştir. Ülkemizde yapılan bazı araştırmalara göre yumuşak başlı olarak nitelendirilen bireyin özellikleri, Türkçedeki kişilik özelliklerini ifade eden çeşitli sıfatlar ile yakın bir bağlantı içerisinde (Mete, 2006). Yapılan araştırmalardan yola çıkarak duygusal zekâ, akıl sağlığı ve mental olarak iyi hissetmenin olumlu bir ilişkinin göstergesi niteliğinde olduğu söylenebilir. Kişinin duygularındaki tutarsızlık ise bireylerin ilişkilerinde bozulmaya, kaygılanmaya ve mental anlamda bozulmaya sebep olurken hayattan tatmin olmayı da negatif anlamda etkilemektedir. Duygularını başka insanlarla paylaşıp, duyguları hissedip sosyal ilişkilerde bulunan kişiler mutlu olup psikolojik olarak da tatmin olurlar. Birey kendini tanıdıkça, düşüncesinin ve hislerinin farkına vardıkça, tatmini artacak ve hayatında her anlamda pozitif değişiklikler meydana gelecektir (Tümkiye, Hamarta, Deniz, Çelik ve Aybek, 2008).

2.3.3. Nevrotiklik

Kişinin yaşadığı bazı durumlar nevrotiklik veya duygusal dengesizlik olarak isimlendirilir. Bunlar; yaşanan endişe, sinirlilik, bunalım, düşünmeden hareket etme ve güven eksikliği olarak sıralanabilir. Nevrotikliğe eğilimi olan insanlar, baş ağrısı, uyku problemi, görme zorlukları, mide sıkıntıları gibi bazı psiko-somatik belirtilerin bir ya da birkaçından şikâyetçilerdir. Bu özelliklere sahip kişiler mental çatışmalarını çoğunlukla fiziksel bir biçimde dış dünyaya yansıtmaktadır. Bunlara ek olarak, nevrotik eğilimler, çeşitli kişilik problemlerini, fazla mükemmel olma isteğini, eleştiriye kapalı olmak gibi eylemleri de

kapsamaktadır. Nevrotik eğilim yüksek puanlı ve düşük puanlı olmak üzere ikiye ayrılır. Bu şekildeki işaretlerin az olması puanın çok olduğunu gösterirken, puanın düşük olması ise işaretlerin çok olduğunu bir göstergesidir. Çoğunlukla endişeli, güvensiz, korumacı, sinirli ve kaygı yüklü bir hali belirten durum duygusal dengesizlik kişilik boyutudur. Karakter olarak bu özelliklere sahip kişiler hem aile hayatında hem de iş hayatında daha çok çatışma yaşarlar ve bu duruma bağlı olarak stres seviyelerinde de bir artış yaşanabilir (Mete, 2006).

Güleç (2006), nevrotik kişilik bozukluğu hakkında, kişinin gerçek olanı değerlendirme özelliğinin değişmediği, önemli bir asosyal davranış bozulmasının görülmediği, psiko-sosyal stresle doğru orantılı olarak beliren ruhsal bozulmalar olarak ifade edilebilecek bir davranış bütünü olduğunu ifade etmektedir. Bu boyutun içine dâhil olan diğer faktörler ise kuruntulu olmak, mahcup olmak, endişe içinde olmak ve sinirli olmaktır. Bunlara ek olarak korku, öfke, suçlu hissetmek gibi olumsuz duygulara eğilimi olan insanlar da bu boyuta dâhil olmaktadır. Sinirlilik oranı az olan veya hassasiyeti yüksek kişiler sakin olarak nitelendirilirken, bu kişiler kendilerinden emindirler ve kontrol mekanizmaları güçlüdür. Buradan yola çıkarak nevrotiklik miktarı fazla olan kişiler, nevrotiklik miktarı az olan kişilere kıyasla sıradan durumlar karşısında daha çok stres yapmaktadır (Aktaş, 2006). Adler (1996) nörotik aşamanın, sosyal uyumdan noksan, sağduyuya zıt bilişsel oluşumun çok yük taşıdığı bir gerçekliği temsil ettiğini belirtmiştir. Adler, nevrozun sürekli bir faaliyet içinde olan aşağılık hissiyatı olduğunu belirtir. Birçok araştırmacı, bunalım, anksiyete ve stres içinde olmanın genel duygusal sorunlar olduğunu belirtmekle beraber bu sorunların kendisini bazı durumlarda gösterdiğini, bazen geri çekilme, zaman zaman da çok hareketli olmak ve gerginlik semptomlarının gözüküğünü belirtmişlerdir.

Nevrotik belirtileri olan kişiler, kronik yorgunluk, baş ağrısı, uyuyamama, görme güçlükleri, iştahsızlık vb. gibi çeşitli psikosomatik belirtilerin birinden ya da birkaçından şikâyetçi olabilirler. Nevrotik kişiler, duygusal çatışmalarını genellikle fiziksel yollardan ifade etmektedir (Özgüven, 1992).

2.3.4. Sorumluluk

Mete (2006) kişiliğin bu boyutunu, belirli bir odağa yönelik davranışlardaki tutarlılık, sabırlı olmak, motivasyonu korumak, organizasyon becerisi, başarılı olmak ve bu etkenlerle benzer kavramlar olarak ifade etmiştir. Bu özellikteki insanlar; belirli bir hedefi olan, güçlü bir iradeye sahip olan ve kararlı kişilerdir. Farkındalık, güzel yönetimi, çizgiden dışarı çıkmamayı, etkili, organizasyon yapma yetisini, plan dâhilinde yaşamayı, sorumluluk sahibi olmayı, mükemmeliyetçi olmayı ve fazla çalışkan olmayı kapsar. Bazı araştırmacılar bu etkeni, başarıya olan istek olarak adlandırırken, bazı araştırmacılar ise, kendini organize etme becerisi olan, öz-disiplin özelliği yüksek bireyler olarak adlandırmaktadır. Bu boyut, kişinin, ne miktarda kontrol yeteneğine sahip olduğunu ve disiplinli olduğunu göstermektedir. Bu kişiler kendi hayatlarında sorumluluk sahibi, bağımlı, özenli, disiplinli, başarılı olma isteği oldukça yüksek, azim sahibi tipleri yansıtır. Bu hususlara sahip kişiler her ortamda her türlü görevi alıp bu görevlerde başarılı olabilmektedir. Sorumluluk oranları düşük olan insanlar ise dikkatleri az, çabucak dikkati bozulabilen, güvenmekte zorluk yaşanan bireylerdir. Özetle, birbirinden farklı birçok kaynağa baktığımızda, kişiliği meydana getiren etkenlerin birçoğunun beş ana kişilik boyutunda bulunabileceği anlaşılmaktadır (Burger, 2006). Araştırmaların sonuçlarına bakacak olursak bireyde bulunan kişilik faktörlerinde özgüven, iyimser olmak, berraklık, uyumlu olmak gibi etmenlerin hayatı dolu bir şekilde yaşamakta etkisi olduğu belirlenmiştir (Erdemir, 2000).

Kuzgun'a (1972) göre, içten kontrol yeteneği olanlar, dışarıdaki hayatla bağlantısı olmayan yani dış çevreden bağımsız, kendi kendine yetme özelliği olan, planları hayata geçirmek için psikolojisini hazır tutan, orta yolu bulmayı isteyen görüşleri olan kişilerdir. Sevi (2009), sorumluluğun alt etmenleri olarak altı özelliği belirtmiştir; yeterli olmak, düzenli olmak, görevlere hâkim olmak, başarı için çabalamak, öz-disiplinli olmak ve tedbirli olmak, bu altı özelliktir.

2.3.5. Deneyime Açıklık

Girişimciler, çoğunlukla fırsatları takip eden ve fikirleri kârlı işlere dönüştüren kişilerdir. Deneyime açıklık, girişimcilikte fırsatları fark etmek adına önemli bir özelliktir.

Yeni deneyimlere açık olma faktörünün bir parçası olan yüksek kavrama kapasitesi, öngörü ve algılama kabiliyetine sahip olmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla girişimcilerin çevresel belirsizlik durumunda uyarınları algılama ve olacakları öngörme yeteneğinin gelişmiş olması beklenir. Bazı insanların fırsatları saptayabilirken diğerlerinin neden saptayamadığı, farklı davranışsal ve bilişsel faktörlerden kaynaklanmaktadır (Baron, 2007).

Deneyime açıklık, kuram üzerinde araştırmacıların en zor ortak noktada buluşabildikleri faktördür. Bu faktörü Digman ve Inouye, Peabody ve Goldberg (1986) “zekâ” olarak adlandırırken, Norman bu faktörü “kültür” olarak adlandırmıştır.

Bu kişilik faktörü, zihinsel olarak meraklı, yeni tecrübe ve fikirleri keşfetmeyi seven, yaratıcı, analitik düşünen, duyarlı, meraklı, bağımsız, yenilikçi, açık fikirli, ifade yeteneği güçlü, hayal gücü kuvvetli ve gelenekçi olmayan bireyleri tanımlamaktadır. Deneyime açıklık özelliği düşük kişiler ise geleneksel, sabit fikirli, yeniliklere kapalı, analitik düşünemeyen ve ilgi alanı dar kişilerdir. (Benet-Martinez ve John, 1998; Costa ve McCrae, 1995; Aktürk, 2012; Çetin ve Varoğlu, 2009).

2.4. Girişimci Kişilik Özellikleri

Girişimcilerin kişilik özellikleri üzerine yapılan araştırmalar, ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve işletme alanındaki yaklaşımların ortak konusunu oluşturan "Girişimci kimdir?", "Onları ne harekete geçirir?" "Hangi özellikler onları tanımlar?" sorularına cevap aranmasıyla birlikte 20. yüzyılda hız kazanmıştır. Ancak 21. yüzyılın başlangıcından beri yeni bir iş kurma kültürünün giderek cazip hale

gelmesiyle birlikte girişimci kişilik kavramı inovasyon politikaları ve işletme eğitimi gibi kavramlar karşısında önem kazanmaya başlamıştır.

Girişimcilik ve kişilik arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik olarak yakın dönemde yapılan araştırmaların önemli bir kısmı şu iki soruya cevap aramaktadır: 1) Belirli kişilik özellikleri bir kişinin girişimci olma olasılığının belirlenmesinde rol oynar mı? 2) Belirli kişilik özellikleri girişimcinin başarılı sonuçlara ulaşma olasılığının belirlenmesinde rol oynar mı?

Bu araştırmalar, girişimcilerin yaygın kişilik özelliklerinin diğer kişiler ile karşılaştırılmasına yönelik olarak kişilik özellikleri ile işletme ömrü ve büyüme oranı gibi girişimcilik performansını ölçen veriler arasındaki ilişkiyi ölçen araştırmalar ile devam etmiştir (Baron, 2004).

Kişilik ile ilgili yapılan araştırmaların önemli bir kısmı ise önceki kısımda açıklanan Büyük Beş Faktör Kişilik modeline dayanmaktadır. Beş kişilik özelliğine ilaveten, öz yeterlilik (self efficacy), başarı ihtiyacı (need for achievement), yenilikçilik (innovativeness), proaktiflik (proactiveness), belirsizliğe karşı tolerans (tolerance for ambiguity) , risk alma eğilimi (risk propensity), kontrol odağı (locus of control) gibi özellikler de girişimcilik ve girişimcilik niyeti ile ilişkilendirilebilen özellikler arasındadır. (Hisrich ve arkadaşları, 2005; Koh, 1996; Hornaday, 1982; Rauch ve Frese, 2007; Kerr, Kerr ve Xu, 2017) Girişimcilere ait olduğu tahmin edilen bu özelliklerin tamamı ile girişimcilik niyeti arasında da sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Araştırmacılar çok boyutlu bir girişimcilik değerlendirmesi yapabilmek amacıyla bu kişilik özelliklerinin hepsini bir arada ve birbiriyle eşleştirmek suretiyle incelemiştir.

2.4.1. Başarı Motivasyonu

Başarı motivasyonu, kişiyi başarıya ulaşmak için iten güç anlamına gelmektedir (Sagie ve Elizur, 1999). Başarı motivasyonuna sahip bireyler, bir hedefe çok daha kolay bir biçimde odaklanabilmektedir. Bu kişiler için işin başarılması, bir takıntı haline gelmiştir (Erdem, 2001).

Başarı motivasyonu hakkında yapılan çalışmaların öncüsü, Henry Murray'dir. Bu çalışma, David McClelland ve arkadaşları tarafından çok daha ileri boyutlara taşınmış, daha detaylı bir kaynak haline getirilmiştir. Onlara göre başarı motivasyonu, biyolojik değil kültürel bir kavram olup sonradan kazanılabilir. Atik (2002), McClelland'ın çalışmasının daha çok girişimcilerin psikolojik özelliklerini açıkladığını ileri sürmektedir. McClelland (1961), "başarma ihtiyacı" isimli kuramında girişimcinin sahip olduğu özellikleri üç başlıkta bir araya getirmiştir.

(1) Problemlerin çözümü sırasında ve hedeflenen noktaya ulaşmada alınan bireysel sorumluluk;

(2) Yeteneğin de bir göstergesi olan "hesaplı bir biçimde risk altına girme" ve

(3) Alınan kararın sonuçlarını önceden bilme.

McClelland'a göre kişinin sahip olduğu yüksek düzeydeki başarı motivasyonu, kişiyi girişimde bulunmaya yönlendirmektedir. Konuyla ilgili daha sonraki süreçte yapılan araştırmalardan bazıları bu fikri desteklerken bazı çalışmalar ise desteklememektedir.

Soyşekerci'ye göre(2001), yüksek başarı motivasyonu, girişimcinin sahip olması gereken en önemli özelliklerden biridir. Bu özelliğe sahip bireyler, kendi gayretleri ve davranışları ile sonuca ulaşmayı ve normalden zor hedefler belirlemeyi severler.

Bununla birlikte içsellik de başarı motivasyonu yüksek bireylerde görülen özellikler arasındadır. İçsellik kavramı ile olası bir başarısızlık durumunda kişinin bütün sorumluluğu kendisinin üstleneceği anlatılmaktadır. İçsellik özelliğine sahip olan ve başarı motivasyonu yüksek olan bireyler, bir işletme kurma, girişimde bulunma konusunda çok daha istekli ve aktif bir görüntü sergilemektedir.

Johnson (1990) da girişimcilikte en belirgin özelliğin başarı motivasyonu olduğunu ifade etmiştir. Başarı motivasyonu yüksek olan kişilerin sorumluluk duyguları da gelişmiştir. Bu kişiler, hayatlarında çeşitli hedefler belirler ve bu hedeflere ulaşmaya çalışırlar. McClelland, yüksek başarı motivasyonunu, yeni bir işyeri kurmadan önce gerekli olan çok önemli bir unsur olarak görmektedir. McClelland ayrıca ekonomik gelişmede de başarı motivasyonunun çok önemli bir yeri olduğunu bu nedenle gelişmekte olan ülkelere para yardımı yerine başarı motivasyonu eğitimlerinin verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Bütün bu verilere rağmen başarı motivasyonu hakkında yapılan tartışmalar ve fikir ayrılıkları son bulmamıştır. Bazı araştırmalar girişimcilerin, girişimci olmayan bireylere kıyasla çok daha fazla başarı motivasyonuna sahip olduğunu ileri sürerken başarı motivasyonu ile yeni açılan bir işyerinin başarıya ulaşması arasında hiçbir ilişki olmadığını savunan birtakım çalışmalar da bulunmaktadır (De Pillis, 1998). İngiltere’de genç girişimciler hakkında yapılan bir çalışma göstermektedir ki girişimciler, girişimci olmayan bireylere göre çok daha fazla iç kontrollü insanlardır. Ayrıca bu kişiler, başarıya ulaşmada çok çalışmanın yeri ve önemine de fazlaca inanmaktadırlar. Fakat bu çalışmada başarı motivasyonu açısından benzer bir sonuç elde edilememiştir (Bonnnett ve Furnham, 1991).

Bütün bu araştırma sonuçları incelenirken ve bunlar hakkında çıkarımlarda bulunulurken kültürel birtakım faktörlerin, girişimcilik ile başarı motivasyonu arasındaki ilişkide bir değişime sebep olabileceği de unutulmamalıdır. Farklı araştırmalarda farklı sonuçlar elde edilmesi, girişimcilik değerinin farklı bir biçimde algılanmasıyla da ilgili olabilir.

2.4.2. Belirsizliğe Karşı Tolerans

Belirsizliğe karşı tolerans, riske kıyasla iş kurma evresindeki maceracılığı daha iyi bir biçimde açıklamaktadır. Bir işletme kurulurken var olan belirsizlik durumu, riskli olarak açıklanmasından genellikle daha kolaydır. Bunun nedeni riskin sübjektif bir kavram olması ve kişiden kişiye göre değişiklik göstermesidir.

Belirsizlik, insanlar tarafından elde yeterli done olmaması nedeniyle tam olarak sınıflandırılmayan bir durumu ifade etmektedir. Belirsizliğe karşı duyulan tolerans ise kişinin belirsizliğe rağmen olumlu bir tepkide bulunabilmesini ifade etmektedir. Kişi, belirsiz bir ortamda bir karar almasına rağmen daha detaylı bir araştırma içerisine girmiyorsa yüksek tolerans seviyesine sahip olduğu söylenebilir (Erdem, 2001).

Bazı çalışmalar, yöneticilere göre girişimcilerin belirsizliğe karşı daha rahat bir biçimde tolerans gösterebildiklerini ortaya koymaktadır (Low ve Macmillan, 1988).

Budner (1962), belirsizliğe karşı toleransı, belirsiz durumları normal bir biçimde algılama olarak ifade etmektedir. Belirsizliğe karşı toleransı düşük seviyede olan bireyler daha önce yaşamadıkları olaylar karşısında çekingen bir tavır içerisine girerler. Bhidé (2000)'e göre de bireylerin belirsizlik karşısında duydukları nefret hissi, birçok girişimci olma potansiyeline sahip insanın bu konuda şevkini, isteğini kırarak bir nitelik taşıyabilir. Girişimciler, iş hayatları süresince birçok farklı belirsizlik durumu ile karşı karşıya gelirler. Belirsizlik biyolojik, genetik bir etken değil sonradan öğrenilebilecek bir kavramdır. İş kuran bir girişimci, neredeyse hiçbir şeyin belli olmadığı, belirsiz bir alana giriş yapmış olur.

Hing tarafından 1995 yılında yapılan bir araştırma da, franchising girişimcilerinde belirsizliğe karşı duyulan toleransın girişimciyi motive edici bir unsur olmadığını göstermektedir. Bunun nedeni franchising işletmelerinde belirsizliğin minimum seviyede olmasıdır.

Bhidé (2000), girişimcilerin iş kurmaya motive olmasında söz konusu iş için gerekli olan sermayeyi, girişimcinin kendine güvenini ve belirsizliğe olan toleransı gerekli unsurlar olarak sıralamıştır. Girişimcilerin çok küçük bir bölümü yeni iş planları oluşturup onları daha önce denenmemiş alanlarda denemeye çalışırlar. Girişimci, belirsiz bir ortamda mümkün olduğunca çabuk bir biçimde karar almalıdır. Bu hızlı karar alma sürecinde girişimciden fayda zarar analizi yapması veya pazar araştırması yapması beklenemez.

Belirsizliğe olan tolerans hakkında günümüze kadar birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda kullanılan ölçekler arasında en iyisi Budner'in 1962 yılında geliştirdiği ölçektir. Bu ölçek farklı araştırmalarda da kullanılmıştır. Fakat bu ölçekten yararlanılarak yapılan farklı araştırmalar farklı sonuçlar vermiştir. Bu nedenle dönem dönem farklı ölçeklerden de yararlanılarak belirsizliğe olan tolerans ölçülmeye çalışılmıştır.

2.4.3. Risk Alma Eğilimi

İnsanların birçoğu para kazanma konusunda bir dürtüye sahiptir. Bu dürtü bireylerde özellikle risk alma konusunda bir eğilim yaratmaktadır. Risk alma eğilimi de girişimci ile girişimci olmayan bireyleri birbirinden ayıran bir faktördür. Girişimci, yeni bir iş kuracağı zaman yalnızca ekonomik anlamda değil sosyal manada da bir risk altına girmeyi kabul etmektedir. Girişimcinin kurduğu bu iş başarıya ulaşırsa, girişimci zengin olur ve ekonomik anlamda bağımsızlığa kavuşur. Perry (1990), risk alma eğiliminin, bir tepki değil girişimcilerin dünyayı nasıl algıladıkları ile ilgili bir bakış açısı olduğunu ifade etmiştir. Perry'ye göre girişimciler girişimci olmayan bireylere kıyasla riskli durumları daha iyi bir biçimde algılayabilmektedir.

Geleneksel anlamda girişimcilik, risk üstlenme ile ilgili bir kavramdır. Chantillon'dan bu yana girişimciliğin risk alma yönü hakkında birçok çalışma yapılmış, bu konuya odaklanılmıştır. Girişimciler hakkında yapılan tanımlara bakıldığında genellikle risk üstlenen kişi ifadesi ile karşılaşılmaktadır (Erdem, 2001). Ekonomik riskler, riskin yalnızca bir boyutunu oluşturmaktadır. Ekonomik risklerin yanında fiziksel, sosyolojik, psikolojik birtakım riskler de girişimcinin göz önünde bulundurması gereken, risk kavramı içerisinde yer alan risk türleridir. Girişimcilerin bütün bu riskleri göz önüne alarak ulaşmak istediği nihai nokta başarıdır. Başlangıçta hedeflediği yere ulaşabilmek, girişimci için büyük önem taşımaktadır. Fakat başarısızlık da girişimcinin karşısına çıkabilecek olağan bir durumdur.

Risk almanın, girişimcilerin karakteristik bir özellikleri olup olmadığı konusu da tartışmalıdır. Bu konuda yapılan çeşitli araştırmalar, farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Low ve MacMillan (1988), risk almanın, girişimcilerin bir özelliği olmadığını savunmaktadır. Buna göre girişimciler, risk alma hususunda herkes kadar bir eğilime sahiptir. Diğer bireylerden daha fazla risk almaları gibi bir durum söz konusu değildir.

Farklı araştırmalarda farklı sonuçlar ortaya çıkması, risk kavramı hakkında yapılan özel tanımlamalardan da kaynaklanabilmektedir. Bu durum, girişimcinin risk alma eğiliminin tespit edilmesini güçleştirmekte, farklı etkenlerin de tartışmaya açılmasına neden olmaktadır. Bazı araştırmalar, risk alma eğiliminin yalnızca girişimci olan ile girişimci olmayan bireyler arasında farklılaşmadığını, bununla birlikte girişimcilerin kendi içinde de değişiklik gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Örneğin esnaf olan girişimcilerin üstlendiği riskler, kısa süreliyen, fırsat gözeten girişimciler çok daha uzun vadeli risk altına girebilmektedir.

2.4.4. Kendine Güven ve Öz Yeterlilik

Kendine güven ve öz yeterlilik her ne kadar birbirinden ayrı anlamlara gelse de birbiriyle iç içe geçmiş kavramlardır. Kendine güven, bireyin kendine güvenmesini ifade ederken, öz yeterlilik bireyin bir işi veya bir görevi başarıyla yerine getirebilme yeteneğine güvenmesidir. Daha açık şekilde ifade etmek gerekirse, kendine güven daha geniş bir kavram olarak, bireyin bir bütün olarak tüm mevcut özelliklerini hesaba katarak yaptığı zihinsel bir değerlendirmeyken, öz yeterlilik bireyin daha ziyade özel bir görevi veya spesifik bir işi yapabilmek için sahip olduğu yeteneklere güvenmesidir. (Tanoğlu, 2008).

Öz yeterlilik, kişinin, kendisinden beklenen durumları yönetmesini sağlayacak yeteneklere olan inancı olarak tanımlamaktadır. Bir kişinin bir girişimciden beklenen görev ve rolleri yerine getirip getiremeyeceğine yönelik inancını ifade eden öz yeterlilik kavramı, girişimcilik niyetinin belirleyicilerinden biridir (Krueger, 1993).

Kendine güvenen bireyler, olaylara ilişkin sonuçların sahip oldukları yetenekler ve kişisel faaliyetleri nedeniyle gerçekleştiğini düşündüğünden girişimciliğe daha fazla yatkınlık göstermektedir (İşcan ve Kaygın, 2011).

Rauch ve Frese tarafından yapılan araştırmada, başarı ihtiyacı, yenilikçilik, strese tahammül, bağımsızlık isteği ve proaktif kişilik olarak tanımlanan kişilik özelliklerinin yanı sıra öz yeterlilik özelliğinin de, girişimci davranış ile arasında korelasyon bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Rauch ve Frese, 2007).

2.4.5. Kontrol Odağı

Kontrol (denetim) odağı, bireylerin bir olayın sonucunu, kendi kontrol veya anlayışlarının ötesinde veya kendi kontrol veya anlayışlarının içerisinde algılamalarıdır (Naktiyok, 2004) Yapılan birçok araştırmada kişilik boyutu olarak ele alınan kontrol odağı, bireylerin yaşadığı olayları kontrol edebileceklerine yönelik inançlarının sınırını belirlemektedir (Lewis vd., 1998) Literatürde yapılan araştırmalarda, başarılı girişimcilerin başarısız girişimcilerden ayırt edilmesinde kontrol odağının önemli bir kişilik özelliği olduğu kabul edilmektedir (Ahmad, 2010).

Kontrol odağı içsel ve dışsal kontrol odağı olarak ikiye ayrılır. Dışsal kontrol odağına sahip bireyler, faaliyetlerinin sonuçlarının veya başarı ya da başarısızlığın, olasılık, kader ve şans gibi kendi kontrolleri dışındaki güçlerden kaynaklandığına inanırlar. İçsel kontrol odağına sahip olan bireyler ise faaliyetlerinin sonuçlarını kendi üstünlük veya eksiklerinin belirlediği düşüncesine sahiptir. İç kontrol odağına sahip kişiler, hayatındaki olayları kontrol etmenin mümkün olduğuna inanmaktadır (Koh, 1996). İç kontrol odağı, kişinin kendi aktif etkisine inanması veya kişinin eylemlerinin sonuçlarının kendi davranışlarına bağlı olduğunu bilmesidir (Gül ve Beyşenova, 2018).

Yapılan araştırmalar, iç kontrol odağına ve güçlü öz yeterlilik duygusuna sahip gençlerin kariyer hedeflerine daha iyi motive olduklarını, hedefe yönelik çalıştıklarını ve dış kontrol odağına sahip insanlara kıyasla daha fazla istihdam

yaratma olanaklarının olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla iç kontrol odağı yüksek olan bireylerin kendi işlerini kurma noktasında daha girişken oldukları kabul edilmektedir. Dolayısıyla girişimcilik davranışı ile içsel kontrol odağı arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. (İşcan ve Kaygın, 2011; Ullah vd., 2016).

2.4.6. Yenilikçilik

Latince "innovatus" sözcüğünden türetilen "inovasyon" ile eş anlamlı olarak kullanılan yenilikçilik, toplumsal, kültürel ve idari ortamda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması olarak tanımlanmaktadır. Yenilikçilik (inovasyon) kavramının öncüsü olarak kabul edilen Joseph Schumpeter yenilikçiliği, tüketicinin aşına olmadığı yeni bir mal ya da yeni kalitede bir mal, yeni bir üretim yöntemi, yeni bir piyasa ya da arz kaynağı, yeni bir ticari şekil, yeni bir iş ya da finansal organizasyonların gerçekleştirilmesi olarak tanımlamaktadır (Gümüş vd., 2014). Schumpeter'e göre girişimci, daha önce yapılmamış olanı yapan ve yeniliklere ön ayak olan kişidir. Girişimci, yenilikçi özelliği ile yaratıcı fikri harekete dönüştürür ve değişime uygun hale getirir. Bu sayede, girişimciler, yeni ürün ve hizmetler üreterek ve yeni üretim yöntemleri uygulayarak rekabet avantajı elde ederler (Carland,1984) Rakiplerden ne kadar farklı olursa rekabetten o kadar başarıyla çıkacağını bilen girişimci, işletmesinin başarısını sağlayacak yenilikleri mutlaka gerçekleştirecektir (Korkmaz, 2000).

2.4.7. Proaktiflik

Proaktiflik, gelecekte ortaya çıkabilecek problemlere, ihtiyaçlara ve değişimlere karşı önceden harekete geçmek veya gerekli tedbirleri almak anlamına gelmektedir (Lumpkin ve Dess, 1996) Proaktif kişiler çevreyi etkilemek amacıyla harekette bulunan kişilerdir. Girişimcilik özelliğine sahip bir kişinin çevredeki fırsatları önceden görüp bunu bir girişime dönüştürme eğiliminde olması proaktif bir kişilik göstergesidir (Crant, 1996). Proaktiflik, ilk adımı atmak ve rakipleri izlemekten ziyade onlara liderlik etmek ve amaca ulaşabilmek adına gereken

neyse onu yapmak demektir. Girişimcinin fırsatları değerlendirmek için harekete geçme dürtüsü bulunduğundan, gelecekte oluşacak talepleri önceden tahmin etmek için yoğun bir çevre araması yapmak gerekmektedir (Akdoğan ve Cingöz, 2006).

Proaktiflik, girişimciliğin diğer bileşenleri olan risk alma ve yenilikçilik bileşenlerinin tamamlayıcısı olduğundan, öncülük etmeyi ve çevredeki gelişime duyarsız kalmayarak yeni fırsatları değerlendirmek amacıyla inisiyatif kullanmayı ve risk almayı gerektirir (Altuntaş ve Dönmez, 2010). Proaktif kişilik özelliğine sahip kişilerin girişimcilik özelliğini sergileme ihtimalinin daha yüksek olduğuna inanılmaktadır. Bu bakımdan yüksek motivasyon, kendine güven, yüksek enerji, yenilik ruhu, yüksek başarı beklentisi, iç kontrol odağı, sabır, risk alma, kendini yönlendirme, yüksek otonomi, bağımsızlık ihtiyacı ve çevreyi etkileyecek faaliyetleri yapma gibi özelliklere sahip kişilerin girişimci olma olasılığının daha yüksek olduğu kabul edilmektedir (Naktiyok, 2004).

Baltaş (2004)'a göre proaktivite, güdüleme ve hareketleri ifade eden bireyin kişilik özelliklerinden biridir ve kendi çevresinde değişim yaratmak için işe koyulan kişileri tanımlar. Covey (2013)'a göre ise proaktiflik; şartlara, koşullara, duygusal refleksler yerine değerlere ve kurallara dayanan minimum davranışa sahip olabilmektir.

Proaktif özelliği olan kişiler, önlerine çıkan yeni imkânları sermayeye çevirmekte, kazanç getirmede, iş hayatında neyin gerekli olduğunu ve neden gerekli olduğunu öngörenler olarak belirtilmektedirler (Lee ve Peterson, 2000). Kişinin sergilediği proaktif davranışın temelinde çevresinde olup bitenleri denetleme arzusu yatmaktadır.

Proaktif kişiler mağlubiyet veya başarısızlıklar karşısında bir şeyi suçlamazlar. Proaktif eylemin özünde; kişilerin çevreyi etkileyebilme ve kontrol etme istekleri bulunmaktadır. Becherer ve Mauer (1999); proaktifliğin hem bireysel hem de kurumsal girişimcilikle yakın şeyleri ifade ettiğini belirtmişlerdir. Bugünlerde popüler bir kavram haline gelen 'girişimcilik', özgüvenli olmayı ve cesaretli

olmayı içinde bulundurmasına ek olarak, proaktifliğin tanımı ile de yakın anlamlar taşımaktadır.

Proaktif davranışı sergilerken güçlük çeken bireyler başarıyı, yoğun bir programda çalışmak, bir projeyi hedeflenen bütçenin altında bir miktarda tamamlamak, iş veya herhangi bir spor dalında ödül kazanmak olarak açıklamaktadır. Fakat bu davranışlar içerisinde bir değişimi barındırmamaktadır. Proaktif kişiler ise iş hayatına kendi kurdukları işlerle atılım gerçekleştirirler. Onlar için bir değişime liderlik etmek veya büyük bir kuruluş bünyesinde girişimcilik faaliyetlerinde bulunmak gayet önemli noktalardır. Proaktif kişiler, bununla da yetinmeyerek yaşam standartlarını yükseltecek birtakım sivil toplum çalışmalarına katılım gösterirler. Bu tür bireyler için başarı, geleceğe yönelik olarak yaratılan bir değişim, yapılan bir yeniliktir (Baltaş, 2002).

Umudu yüksek seviyede olan bireyler, esas planlarında bir terslik yaşanırsa uygulayacakları alternatif planları, proaktif bir biçimde geliştirmişlerdir (Snyder, 2002). Buna göre proaktif kişilik özelliklerine sahip bireylerin daima bir B planına sahip olduğu, işler istedikleri gibi gitmese bile bir alternatif çözüm yolu ortaya koyabildikleri görülmüştür. Proaktif kişilik özelliklerine sahip olan bireyler, özgüven açısından da yüksek seviyededir. Özgüven hakkında yapılan bilimsel çalışmalar, özgüvenin çok küçük yaşlardan itibaren gelişme gösterdiğini bu konuda bebeklik ve çocukluk dönemlerinin büyük önem taşıdığını ifade etmektedir. Bu nedenle proaktif kişilik özellikleri de bazı bireylerde doğuştan ortaya çıksa da sonradan kazanılabilme özelliğine de sahiptir.

Proaktif kişilik yapısına sahip bireyler, karşılarına çıkan fırsatları kollamakta, hedefledikleri noktaya ulaşabilmek için inisiyatif almaktan çekinmemektedirler. Proaktif kişilik özelliklerine sahip olmayan bireyler ise aktif olmayan bir davranış içerisindeyler. Fırsatları değerlendirmek gibi bir özellikleri yoktur. Çoğu zaman bu fırsatların farkına dahi varmazlar. Çevresel koşulların ve etrafındaki diğer insanların pasif bir biçimde etkisi altındadırlar. Crant'a göre proaktif kişilik, "içinde bulunulan şartları daha iyi hale getirmek için sorumluluk almak" olarak açıklamış, "mevcut koşullara karşı pasif bir tutum içerisinde kalarak uyum

sağlamak yerine statükoya karşı meydan okumak” ile ifade etmiştir (Crant, 2000).

Proaktif kişilik özelliği, Locke ve Latham tarafından tanımlanan “güçlü kişilik” sınıfına dâhildir. Buna göre güçlü kişilikler zayıf kişiliklerle karşılaştırıldığında mevcut koşullara daha az bağımlıdır. Bu kişilik yapısında olan insanlar, önlerine çıkan engelleri aşabilmek için farklı çözüm yolları araştırırlar. Bu kişilerde hedefe odaklılığın oldukça fazla olduğu söylenebilir. Proaktif kişilik yapısında olan bireyler, diğer insanlara kıyasla daha yüksek seviyede öz disipline sahiplerdir. Herhangi bir olay karşısında inisiyatif almaktan kaçınmazlar. Proaktif kişilik yapısında olan bireyler ise başarıya ulaşabilmek için neleri daha iyi yapmaları gerektiğini araştırır (Fuller, Hester veCox, 2010). Günümüzde iş dünyası içerisinde yer alan örgütler, değişim karşısında direnemezler. Yeniliklere ayak uydurma, bu örgütler için bir zorunluluktur. Proaktif kişilik özelliklerine sahip bireylerin varlığı da bu örgütlere rekabet ortamı içerisinde bir avantaj sağlayacaktır.

Girişimcilik eğitimi sürecinde öğrencilerin daha fazla proaktif olması için; problem çözme yeteneğini geliştirip, esnek yaklaşımlar sergileyebilme yeteneği kazandırılmaktadır. Böylece öğrenciler girişimci davranışı göstermede daha başarılı olabilmektedir (Tağraf ve Muhsin, 2008).

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki günümüzde birçok şirket, proaktif davranışlara çok fazla önem vermekte, çalışanlara da bunun önemini yansıtmak istemektedir. Şirketler, iş başvurularında başvuruda bulunanları, proaktif özelliklerini göz önünde bulundurarak işe alırlar.

Özgüven ve inisiyatif alma kavramları proaktif kavramı ile benzer şeyleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu kavramlar ayrıca, proaktif kavramını da destekleyici bir niteliğe sahiptir. Bir kişiyi proaktif yapan en belirgin özellikler, bir problem ortaya çıkmadan önce önlem alabilmesi, değişimi ortaya çıkarabilmesi, kendi sorumluluğunda olmasa bile inisiyatif alarak görevden kaçmaması şeklinde sıralanabilir. Bu sıralı özelliklere sahip olan birisinin özgüven açısından

düşük seviyede olması da pek mümkün değildir. İnisiyatif alma kavramı yalnızca gelişim bakımından değil, bir olayın devamlılığını ve sonucunu etkilemesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Proaktif insanlar fırsatları belirler ve bu fırsatları değerlendirebilmek için girişimde bulunurlar. Bu uğurda inisiyatif kullanmaktan, sorumluluk almaktan kaçınmazlar. Harekete geçmek ve sonuç alana kadar ısrarcı olmak, onların temel özelliklerindendir. Bunun aksine proaktif olmayan bireyler ise bir şeyleri değiştirmek gibi bir çaba içerisine girmezler. Fırsatları belirleyip tanımlamak bile onlar için güçtür. Daha az proaktif bireyler ise pasif özellik göstermektedirler. Yenilik yapmak, değişiklikte bulunmak yerine uyum sağlamayı tercih ederler (Crant, 2000).

Proaktif kişiler, hedefledikleri noktaya ulaşabilmek için harekete geçtiklerinde işe yarar bir sonuç elde edene kadar direnç gösterirler ve karşılarına çıkan bir engeli aşmak için eyleme geçerken dışarıdan bir itici güce gerek duymazlar. Bu kişiler, kendi kendilerini motive edebilme kabiliyetine sahiptirler. Harekete geçmeden önce ne yapmaları, nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda her zaman bir plan ve programa sahiptirler. Proaktivite, sadece değişimi planlamakla yetinmez. Aynı zamanda bu değişimi yaratabilmek için harekete geçer. Proaktif olmak bir işin geliştirilmesinde sorumluluk almak anlamına gelir. Proaktif olmayan davranış ise bunun zıttı bir biçimde bir anlamda yan gelip yatmayı, başka insanların bir şeyler yapmasını umut etmeyi kapsamaktadır (Bateman ve Crant, 1999).

İş hayatında bir işin geliştirilmesi için inisiyatif almak, proaktif davranışın en net belirtisidir. Proaktif kişiler, bu davranışlarıyla kendilerini belli etmektedirler. İnisiyatif almaktan çekinmemek, engellerin daha kolay aşılabilmesine neden olur. Proaktif bireylerin bir diğer ön plana çıkan özellikleri de ileride karşılaşılabilecek problemleri önceden görerek gerekli önlemleri almak için çaba sarf etmeleridir. Bu konuyla ilgili Bateman ve Crant, proaktif iş insanlarıyla yaptıkları mülakatlarda bir çocuk bakım ve gözetim merkezi yöneticisinin, çocukların gözüyle süreci görebilmek ve tehlikeleri belirleyebilmek amacıyla

tıpkı çocuklar gibi yerde yuvarlandığını tespit etmişlerdir (Bateman ve Crant, 1999).

Proaktif bireyler inisiyatif almaktan çekinmemeleri sayesinde sürecin hemen başında bu sürece dahil olmakta böylece olumlu katkılarını sunma fırsatı yakalamaktadır (Binnewies vd., 2007). Proaktif bireylerin zıttı olan reaktif bireyler ise etrafında olup bitenlere karşı genellikle pasif bir tutum içerisinde yer alırlar. Bu kişiler, değişim ve yenilik ortaya koymaya yatkın bir kişilik yapısına sahiptirler. Bu yapı kendisini, yaratıcılık süreçlerinin bütün aşamalarında göstermektedir. Benzer olaylar karşısında proaktif bireyler ile reaktif bireylerin kullandıkları dilde bile bir farklılık olduğu dikkat çekmektedir. Bu farklılık aşağıdaki Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Proaktif-Reaktif Dil

Reaktif Dil	Proaktif Dil
Yapabileceğim hiçbir şey yok.	Seçeneklerimize bir bakalım.
İşte ben böyleyim.	Farklı bir yaklaşım seçebilirim.
Beni öyle kızdırıyor ki.	Duygularımı kontrol edebilirim.
Buna izin vermezler.	Etkili bir sunum hazırlayabilirim.
Bunu yapmak zorundayım.	Uygun bir yanıt seçeceğim.
Yapamam.	Seçerim.
Yapmalıyım.	Yeğliyorum.
Keşke.	Yapacağım.

(Kaynak: Covey, 2010)

Proaktif bireyler problem karşısında soğukkanlılıklarını kaybetmezlerken reaktif bireyler, bir problemle karşı karşıya kaldıklarında o problemi görmezden gelmeyi tercih etmektedirler. Proaktif bireyler sorunun ne olduğunun farkına vararak bu sorunu ortadan kaldırmanın yollarını ararlar. Onlar için problemi

bütünöyle yok edecek veya etkisini çok düşük seviyelerde tutabilecek bir çözüm yolu mutlaka vardır. Proaktif bireylerin böyle bir davranış sergilemesinde, yeniliklere açık olmalarının ve yeni fikirler ortaya koymadaki kabiliyetlerinin büyük önemi bulunmaktadır. Bir sorunun tanımlanması ve hemen ardından o sorunun çözülebilmesi için yeni birtakım fikirler ileri sürmek, yaratıcılığın başlangıç aşamalarındandır (Amabile, ve diğerleri, 2002).

Tablodan da anlaşılacağı üzere çeşitli problemler ve güçlükler karşısında reaktif bireyler teslimiyetçi bir davranış sergilerler. Proaktif bireyler ise ilk olarak neler yapabilecekleri ile ilgili seçenekleri değerlendirmekte ve harekete geçmenin yollarını aramaktadırlar. Reaktif bireyler edilgen bir davranış sergilerler. Aldıkları olumsuz sonuçlar karşısında başka insanları suçlarlar. Bu kişilerin çalıştıkları işletmelerde, daha verimli bir iş performansı sağlayacak değişikliklere işletmelerin üst yönetimi izin vermeyecektir. Proaktif bireyler ise taşıdıkları haklı gerekçelerle üst yönetimi ikna edeceklerine dair bir inanç taşımaktadırlar. Bu haklı gerekçelerin yer aldığı bir rapor hazırlanıp yönetim kademesine sunulabilir. Proaktif insanlar açısından harekete geçmemenin herhangi bir bahanesi yoktur. Bu kişiler mutlaka yapabilecekleri bir şey olduğunu düşünerek daima bir seçim yapma davranışı içerisinde yer alırlar. Karşılaştıkları olay karşısında nasıl bir tepki vereceklerini seçerler.

2.5. Proaktif Kişiliğin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İlişkisi

Yapılan bazı araştırmalar, Beş Faktör kişilik özelliklerinin birkaçı ile proaktif kişilik arasında bir benzerlik ilişkisi bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bateman ve Crant (1993), proaktif kişiliğin sadece dışa dönüklük ve sorumluluk ile ilişkili olduğunu, buna karşın deneyime açıklık ile ilgisi bulunmadığını ortaya koymasına rağmen, ampirik bulgular proaktif kişiliğin her üç kişilik boyutu ile de ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Tornau ve Frese (2013) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında ise, beş faktör kişilik özellikleri içerisinde proaktif kişiliğin en fazla ilişkili olduğu kişilik özelliklerinin sırasıyla sorumluluk ($\rho = .40$), dışa dönüklük ($\rho = .38$) ve deneyime açıklık ($\rho = .31$) olduğu, nevrotiklik özelliğinin ise proaktif kişilik ile arasındaki ilişkinin daha düşük ve negatif olduğu

($p = -.25$), son olarak proaktif kişiliğin uyumluluk özelliği ile ilişkili olmadığı ($p = -.03$) görülmüştür.

Öte yandan, Beş Faktör Kişilik Özelliklerinden uyumluluk ve nevrotizm boyutları ile proaktiflik arasında ise herhangi bir benzerlik olmaması beklenir. Çünkü proaktiflik, çevresel faktörlere kişinin hedefleri doğrultusunda etki etme ve değiştirme çabası ile ilgilidir. Proaktif bireyler hedefledikleri noktaya ulaşmada, fazla duygusal davranmazlar. Bu kişiler, duygusal iniş çıkışlardan fazla etkilenmezler (Bateman ve Crant, 1993). Açıklık boyutunun içinde yer alan yeniliklere karşı duyulan merak ve ilgi de proaktif kişilerin temel özellikleri arasındadır. Fakat, Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin açıklık boyutu toleranslı olmayı ifade ettiğinden bu ikisi arasında da bir benzerlik ilişkisi beklenemez (Bateman ve Crant, 1993). Bu bağlamda Beş Faktör kişilik boyutları ile Bateman ve Crant'ın geliştirdikleri proaktif kişilik ölçeği (Bateman ve Crant, 1993) arasındaki korelasyon üzerine Bateman, Crant ve Major'un yaptığı çalışmalardan elde etmiş oldukları çeşitli veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3. Proaktif Kişilik ve Beş Faktör Kişilik Boyutları Arasındaki Korelasyonlar

	Öz-Disiplin	Dışa Dönüklük	Uyumluluk	Nevrotizm	Açıklık
Bateman ve Crant ⁴⁷	0.43**	0.25**	-0.09	-0.16	0.17
Crant ⁴⁸	0.26**	0.35**	-0.09	-0.12	0.18
Crant ve Bateman ⁴⁹	0.29**	0.37**	0.05	-0.24**	0.24**
Major ve arkadaşları ⁵⁰	0.15*	0.20*	-0.12	-0.15*	0.37*

** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Carpenter da çalışanların sorumluluk ve dışa dönüklük kişilik özellikleri ile proaktif kişilik özellikleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bağıntı saptamıştır (Carpenter, 2008).

Proaktif kişilik ve beş faktör kişilik özelliklerinden bazıları arasındaki ilişkiyi ölçen ve Hollanda'da yapılan başka bir araştırmada da (Vries, Wavoe, Holtrop) son zamanlarda geliştirilmiş yeni bir kişilik modeli ölçeği olan ve beş büyük faktör kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, sorumluluk, deneyime açıklık ve uyumluluk özelliklerini içeren HEXACO kişilik modeli (Altı Faktör Kişilik Modeli) ölçeği kullanılmıştır. HEXACO kişilik modelinin kuramsal çerçevesi, “başkalarını düşünme” veya “fedakarlık” anlamına gelen özgecilik boyutunu yansıtan üç özelliğe işaret etmektedir. Bunlar dürüstlük-alçakgönüllülük, duygusallık ve uyumluluk olarak ifade edilmiştir. Modelin diğer boyutu olan “katılım” boyutunu yansıtan üç özellik ise dışa dönüklük, sorumluluk ve deneyime açıklıktır. (Ashton ve Lee, 2007) Araştırmada, özgecilik boyutunun kavramsallaştırıldığı, tanımlandığı ve araştırma konusu yapıldığı görülmekle birlikte katılım boyutuna ilişkin bir çalışma yapılmadığı belirtilmiş, proaktif kişilik özelliğinin de katılım boyutunun en önemli unsuru olduğu ileri sürülmüştür. HEXACO modeline göre katılım boyutu üç alt boyutu içermektedir. Bunlardan dışa dönüklük, kişinin harcayacağı enerjinin sosyal alanda kullanılmasını, sorumluluk bu enerjinin görev alanında kullanılmasını, deneyime açıklık ise enerjinin fikir alanında kullanılmasını ifade etmektedir. Yapılan bu araştırmada, proaktif kişilik özelliğinin dışa dönüklük, sorumluluk ve deneyime açıklık ile pozitif yönde ilişki içerisinde olduğu, buna karşın uyumluluk ile negatif yönde ilişki içerisinde olduğu kanıtlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar Bateman ve Crant(1993) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile tam olarak örtüşmemektedir. Zira Bateman ve Crant proaktivitenin dışa dönüklük ve sorumluluk ile ilişkili olduğunu, deneyime açıklık ile ilişkili olmadığını ortaya koymuştur. Olson (2005) de proaktivitenin dışa dönüklük ve deneyime açıklık ile ilişkili olduğunu, sorumluluk ile ilgili olmadığını sonucuna varmıştır.

2.6. Girişimciliğin Kişilik ve Proaktif Kişilik ile İlişkisi

Kişiler sahip olduğu bazı kişilik özelliklerine doğuştan sahip olabileceği gibi bu özelliklerin bazılarını da sonradan kazanılabilmektedir. Girişimcilik ile ilgili yapılan araştırmalar, kişinin girişimciliğe olan eğiliminin kişisel bir özellik mi yoksa çevresel etkenler nedeniyle ortaya çıkabilen bir özellik mi olduğu

noktasında yoğunlaşmaktadır. (Lüthje ve Franke, 2003) Ancak son yıllarda girişimcilik konusu bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilerek iş deneyimi, başarı ihtiyacı, kontrol odağı, sosyal beceriler ve kişisel kararlılık gibi bireysel farklılıklarla birlikte dışsal faktörlerin etkisine de odaklanmanın gerekli olduğu üzerinde durulmaktadır (Konaklıoğlu ve Kızanıklı, 2011).

Öte yandan, proaktifliğin girişimciliğin önemli bir unsuru olduğu çeşitli araştırmalardan elde edilen bulgular ile ortaya konulmuştur.

Crant (1996) yayınladığı çalışmada kişisel farklılıklar ve davranışsal yönelimler arasındaki ilişkiyi, girişimcilik, kendi işletmesini kurabilmek, açısından değerlendirmiştir. Değerlendirmede proaktif kişilik skalasına özen gösterilmiştir. 181 öğrencinin değerlendirildiği çalışmada, girişimcilik ile cinsiyet, eğitim, girişimci bir ebeveyne sahip olmak ve proaktif kişilik sahibi olmak arasında belirgin ilişkiler olduğu ortaya konmuştur. Bu ilişkiler arasında en kuvvetlisinin, proaktif kişilik ve girişimcilik arasında olan alaka olduğu belirtilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizi proaktif kişiliğin, girişimcilik üzerindeki etkisinin diğer tüm değişkenlerden oldukça fazla olduğunu göstermiştir.

Başka bir araştırmada, Becherer ve Maurer (1999) 215 düşük ölçekli işletme sahibi ile, proaktif eğilim ile kişinin girişimci tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Girişimci tutum işletmeyi kurma- kurmama, girişim sayısı ve işletme sahipliğinin şekline (kurucu, satın alan, miras kalan) göre ölçeklendirilmiştir. Proaktiflik ile işletmenin girişimci yönelimi, performansı ve yöneticinin yetki dağıtımı ilişkisi ayrıca incelenmiştir. Yöneticinin proaktiflik seviyesi her üç girişimci tutum ile de ilişkilidir. Proaktiflik direkt ve belirgin bir şekilde işletmenin girişimcilik yönelimi ve satışlardaki değişim ile bağlantılı olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak, Becherer ve Maurer (1999) proaktif kişilik ile girişimcilik niyeti arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Rauch ve Frese (2007) 'nin yaptığı bir diğer araştırmada da, iş kurma ve başarılı olma değişkenlerinin tahmininde proaktif kişilik gibi girişimcilik ile eşleştirilen kişilik değişkenlerinin girişimcilik ile eşleştirilemeyen kişilik

özelliklerine nazaran daha iyi yordayıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Thomas ve arkadaşlarının (2010) yaptığı meta-analiz çalışmasında ise, genel başarı (performans) tahmininde proaktif kişiliğin sorumluluk kişilik özelliği ile birlikte en önemli yordayıcılar olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Lumpkin ve Dess (1996) de girişimcilik eğilimi tanımlamakta otonomi, yenilikçilik, risk alma, proaktiflik ve rekabetçilik olmak üzere beş temel değişkenin bulunduğunu belirtmiştir.

Proaktiflik ile girişimcilik veya iş kurma tutumu arasındaki ilişkiyi açıklayan Türkiye'de de bazı araştırmaların da yapıldığı görülmektedir. Duygulu (2008) tarafından yapılan bir araştırmada, bir girişimci özelliği olarak proaktif davranışın iş kurma tutumunu açıkladığına yönelik bazı bulgular elde edilmiştir. Benzer şekilde Uslu (2015) tarafından yapılan başka bir çalışmada da girişimci kişilik özelliklerden kendine güven, yenilik, başarıma ihtiyacı, kontrol odağı, risk alma, belirsizliğe karşı tolerans ve proaktif kişilik ile girişimcilik niyeti arasında doğru yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Baltaş (2008) da girişimcilikle proaktif kişilik özelliği arasındaki ilişkinin, diğer kişisel değişkenlerin hepsinden daha güçlü olduğunu ifade etmektedir.

Özellikle üniversite öğrencileri üzerinde Türkiye'de yapılan birçok araştırma proaktif kişilik ve girişimcilik arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere detaylı ve tutarlı sonuçlar vermektedir. Konaklıoğlu ve Kızanlıklılı (2011) yaptıkları araştırmada proaktif kişilik özelliği ile girişimcilik eğilimi arasında ilişki olduğu yönünde bazı bulgular elde etmiştir. Ankara'da 175 işletme öğrencisi üzerinde yapılan başka bir çalışmada da, öğrencilerin proaktiflik, iç kontrol odağı ve başarı gerekliliğinin yanı sıra cinsiyet, iş eğitimi ve varsa aile girişimciliği gibi kişilik özelliklerinin, bireyin girişimciliğe olan eğilimi üzerindeki etkisi incelenmiştir (Göksel ve Aydın (2011) Yapılan bu araştırmada, bir kişinin proaktif kişilik özelliği ne kadar fazlaysa o derece girişimci olduğu kanıtlanmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar Hirschman (1970), Brief ve Aldag (1981), Shapero ve Sokol (1985), Krueger (1993), Krueger ve Brazeal (1994) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Amerika'da 207 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmada da, elde edilen çoklu regresyon analizi verilerine göre, yeni girişim fırsatının algılanması ile denetim odağı, risk eğilimi ve proaktivite kavramlarının doğrudan ilişkili olduğu, bu üç kavram içerisinde de girişimcilik algısının en fazla proaktivite ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Yan, 2010).

Girişimcilik niyetinin ve performansının tahmin edilmesinde kişilik özelliklerinin etkisini ölçmek için Güney Afrika'da yapılan başka bir araştırmada ise, çoklu regresyon analizi neticesinde proaktif kişilik, öz-yeterlilik, kontrol arzusu ve azim özellikleri arasında girişimcilik niyetini açıklayan tek özgün varyansın proaktif kişilik özelliği olduğu sonucuna varılmıştır ($\beta=.517$, $t(89) = 4.580$, $p = < .001$). Bu durum, girişimcilik niyeti ile kurulacak özgün ilişkinin araştırmada ele alınan dört bağımsız değişken içerisinde sadece proaktif kişilik için söz konusu olduğu anlamına gelmektedir. Araştırmada girişimcilik niyeti ile proaktif kişilik arasında da güçlü bir korelasyon olduğu kanıtlanmıştır ($\beta=.513$, ($p < .001$). Araştırmadan elde edilen bulgular Crant(1996) ve Rauch ve Frese(2007) tarafından yapılan ve proaktif kişilik ile girişimcilik niyeti arasında pozitif korelasyon olduğu sonucuna ulaşan önceki araştırmalar ile de paralellik göstermektedir.

Öte yandan, kişilik özellikleri ile girişimcilik performansı arasında ilişki olmadığına yönelik bazı araştırmalar da mevcuttur. .Low ve MacMillan (1988) kişilik özellikleri ile girişimcilik performansı arasında ilişki olmadığı sonucuna varmıştır.

Diğer taraftan, kişilik özellikleri, girişimcilik literatüründe yaygın şekilde ele alınan bir değişken olmasına rağmen, bazı yazarlar kişilik özelliklerinin girişimcilik araştırmalarında esas alınmasını eleştirmektedir. Kişilik özellikleri ile girişimcilik performansı arasında ilişki olmadığına yönelik bazı araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Low ve MacMillan (1988) kişilik özellikleri ile girişimcilik performansı arasında ilişki olmadığı sonucuna varmıştır. Gartner da, girişimcinin ortalama bir profilinin belirlenemeyeceğini, zira girişimcilerin heterojen bir gruptan oluştuğunu, bu nedenle kişilik özellikleri yerine davranışları ön plana çıkarmanın daha uygun olduğunu savunmaktadır. (Gartner, 1985) Benzer

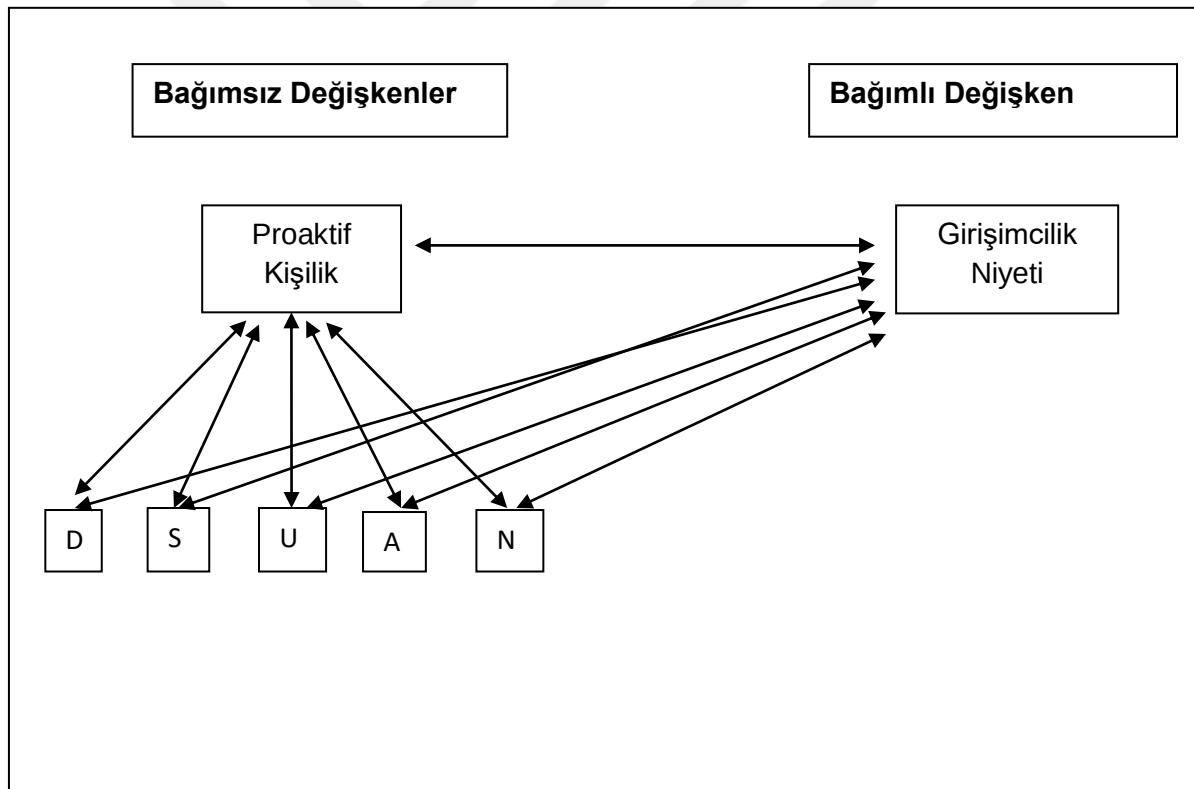
şekilde, Keh ve arkadaşları, sadece kişilerin özellikleri ile iş kurma davranışını açıklamanın kişilerin niçin iş kurma düşüncesine sahip oldukları ve risk almada gönüllü olduklarını açıklayamadığını ileri sürmüştür (Keh vd., 2002). Becherer ve Maurer (1999) de bireysel özellikleri esas alarak girişimcilik kavramını açıklayan çalışmaların girişimciliği açıklama noktasında yetersiz kaldığını savunmaktadır. Ancak literatürde bu gibi eleştiriler bulunmakla birlikte kişilik özelliklerinin halen girişimciliği etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir. Çalışmamızın son bölümünde girişimcilik niyetinin başta proaktif kişilik ile ilişkisi olmak üzere proaktif kişiliğin beş faktör kişilik özellikleri ile bağlantısı araştırılacaktır.

3. BÖLÜM: GEREÇ, YÖNTEM VE BULGULAR

Bu araştırmanın amacı, bireylerin sahip olduğu proaktif kişilik özelliklerinin girişimci olma niyeti üzerinde etkisini araştırmak, proaktif kişilik özelliklerine sahip bireylerin daha yüksek düzeyde girişimcilik niyetine sahip olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla yapılan araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden bağıntısal ve karşılaştırma yöntemleri kullanılacaktır. Bağıntısal yöntemde birden çok değişkenin arasında ilişkiler incelenirken, karşılaştırma yönteminde belirli bir değişkene göre değişim gösteren grupların ilişkisi incelenir.

Araştırma modeli aşağıdaki gibidir:

(D: Dışadönüklük, S: Sorumluluk, U:Uyumluluk, A: Açıklık, N:Nevrotizm)

Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1. Proaktif kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H2. Beş faktör kişilik özellikleri, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir

H2a. Dışadönüklük kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H2b. Uyumluluk kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H2c. Sorumluluk kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H2d. Nevrotizm kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H2e. Deneyime açıklık (açıklık) kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H3. Beş faktör kişilik özellikleri, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H3a. Dışadönüklük kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H3b. Uyumluluk kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H3c. Sorumluluk kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H3d. Nevrotizm kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H3e. Deneyime açıklık kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.

H4. Katılımcıların girişimcilik niyeti, üniversitelere göre farklılık göstermektedir.

H5. Katılımcıların girişimcilik niyeti, bölümlere göre farklılık göstermektedir.

H6. Katılımcılardan ilk çocuk olanların proaktif kişilik özellikleri farklılık göstermektedir.

H7. Katılımcılardan ilk çocuk olanların girişimcilik niyeti farklılık göstermektedir.

H8. Anne, baba veya yakın akraba arasında girişimci olması durumuna göre girişimcilik niyeti farklılık göstermektedir.

3.1. Örneklem

Öğrencilerin üniversiteden mezun olduktan sonra şirket kurması ve bu şirketlerin bir kısmının önemli başarılar elde etmesi, öğrencilerin girişimciliğe olan ilgilerini ön plana çıkarmaktadır. Öğrencilerin üniversite hayatı devam ederken planladıkları ve hayata geçirmeyi arzuladıkları girişimcilik çabaları, gelecek dönemde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de genç ve başarılı girişimcilerin ortaya çıkmasına yol açacaktır. Bu çerçevede, özellikle son dönemlerde girişimcilik konusu üzerine yapılan araştırmaların çoğunun merkezinde üniversite öğrencileri yer almaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalara katkı sağlamak amacıyla çalışmamızın da örneklemi üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, çalışma verileri Hacettepe Üniversitesi'nde ve Bilkent Üniversitesi'nde öğrenim gören İşletme veya Mühendislik fakültesi

öğrencilerinden kolayda örneklem yöntemiyle toplanmıştır. Soru formunda bütün ifadelerle aynı cevabı verme veya katılımcıların istedikleri zaman ankete devam etmeme durumlarında elde edilen soru formları veri analizine dâhil edilmeyecektir.

Ankete katılacak kişilere öncelikle gönüllü katılım formu verilmiştir. Bu formda çalışmayla ilgili detaylı bilgiler bulunmakta ve katılımcının çalışmaya gönüllü katılımı için onayı alınmaktadır. Uygulanan ankete 283 kişi tarafından geri dönüş alınmıştır. 283 kişi içerisinde 1 kişi soruları eksik cevapladığı için, 2 kişi işletme veya mühendislik fakültesinde okumadığı için çalışma dışında bırakılmıştır.

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Demografik Özelliklere İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Cinsiyetiniz?		
Kadın	107	38,2
Erkek	173	61,8
Yaşınız?		
18-22 yaş arası	172	61,4
23-27 yaş arası	87	31,1
28 yaş ve üzeri	21	7,5
Doğduğunuz/yetiştığınız şehir?		
İstanbul	77	27,5
Ankara	63	22,5
İzmir	24	9,3
Diğer	114	40,7
Aileniz ile birlikte mi yaşıyorsunuz?		
Evet	124	44,3
Hayır	156	55,7
Üniversiteniz?		
Devlet üniversitesi	102	36,4
Özel üniversite (paralı)	80	28,6
Özel üniversite (burslu)	98	35,0
Bölümünüz?		
İşletme	127	45,4
Mühendislik	153	54,6
Sınıfınız?		
Hazırlık	23	8,2
1. sınıf	52	18,6

2. sınıf	77	27,5
3. sınıf	64	22,9
4. sınıf	64	22,9
Geçmişte herhangi bir iş deneyiminiz oldu mu?		
Oldu	104	37,1
Olmadı	176	62,9
İş deneyiminiz olduysa geliriniz?		
0-1500 TL arası	61	56,5
1501-2500 TL arası	19	17,6
2501-3500 TL arası	10	9,3
3501-5000 TL arası	12	11,1
5000 TL'den fazla	6	5,6
Kendi işiniz mi maaş/ücret karşılığı mı?		
Kendi işimdi	18	15,2
Maaş/ücret karşılığı	89	84,8
Aile fertleri çalışıyor mu?		
Sadece babam	128	45,7
Sadece annem	13	4,6
Sadece ağabeyim/ablam/kardeşim	7	2,5
Annem ve babam	91	32,5
Tüm aile fertleri	11	3,9
Babam ve ağabeyim/ablam/kardeşim	23	8,2
Annem ve ağabeyim/ablam/kardeşim	7	2,5
Anne mesleği		
Ev hanımı	140	50,0
Kamu	35	12,5
Özel	47	16,8
Kendi işi	18	6,4
Emekli	40	14,3
Anne eğitim durumu		
Eğitim yok	11	3,9
İlkokul	44	15,7
Ortaokul	29	10,4
Lise	111	39,6
Üniversite	72	25,7
Lisansüstü	13	4,6
Baba mesleği		
Kamu	59	21,1
Özel	100	35,7
Kendi işi	60	21,4
Emekli	50	17,9
İşsiz	11	3,9
Baba eğitim durumu		
Eğitim yok	2	0,7
İlkokul	53	18,9
Ortaokul	22	7,9
Lise	50	17,9
Üniversite	132	47,1

Lisansüstü	21	7,5
Aile şirketiniz var mı?		
Evet	79	28,2
Hayır	201	71,8
Anne, baba veya yakın akraba arasında girişimci var mı?		
Var	72	25,7
Yok	208	74,3
Mezun olduktan sonra anne, baba veya yakın akrabasının girişimcilik faaliyetini devam ettirmek ve bu sektörde girişimde bulunmak istiyor musunuz?		
Evet	74	26,4
Hayır	206	73,6
Ailenizin toplam gelir düzeyi		
0-1700 TL arası	4	1,4
1700-3500 TL arası	35	12,5
3500-5000 TL arası	66	23,6
5000-10000 TL arası	103	36,8
10000 TL'den daha fazla	72	25,7
Kaç kardeşiniz var?		
Yok	39	13,9
1	119	41,5
2	62	22,1
3	31	11,1
4	10	3,6
5 veya daha fazla	19	6,8
Ailenin kaçınıcı çocuğusunuz?		
1.	131	46,8
2.	94	33,6
3.	36	12,9
4.	13	4,6
5.	1	0,4
6. veya daha sonra	5	1,8

Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik yapılan frekans analizi sonuçları incelendiğinde katılımcıların %38,2'sinin kadın, %61,8'inin ise erkek olduğu bulunmuştur. Katılımcıların %61,4'ü 18-22 yaş arasındayken, %31,1'i 23-27 yaş arasında, %7,5'i ise 28 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların %27,5'i İstanbul'da doğup büyümüşken, %22,5'i Ankara'da, %9,3'ü İzmir'de, %40,7'si ise diğer şehirlerde doğup büyümüştür. Katılımcıların %44,3'ü aileleriyle birlikte yaşarken, %55,7'si ailelerinden ayrı yaşamaktadır. Katılımcıların %36,4'ü devlet üniversitesinde eğitim görmekteyken, %28,6'sı özel üniversitede paralı bir şekilde, %35'i ise özel üniversitede burslu bir şekilde eğitim görmektedir.

Katılımcıların %45,4'ü işletme öğrencisi, %54,6'sı ise mühendislik öğrencisidir. Katılımcıların %8,2'si hazırlık öğrencisi, %18,6'sı 1. sınıf öğrencisi, %27,5'i 2. sınıf öğrencisi, %22,9'u 3. sınıf öğrencisi ve %22,9'u 4. sınıf öğrencisidir. Katılımcıların %37,1'inin geçmişte iş deneyimleri olurken, %62,9'unun geçmiş iş deneyimi yoktur. Geçmişte iş deneyimi olan katılımcıların %56,5'inin geliri 1500 TL'den azken, %17,6'sının geliri 1501-2500 TL arası, %9,3'ünün geliri 2501-3500 TL arası, %11,1'inin geliri 3501-5000 TL arası ve %5,6'sının geliri 5000 TL'den fazladır. Geçmişte iş deneyimi olan katılımcıların %15,2'si kendi işlerini yapmışken, %84,8'i maaş veya ücret karşılığı çalışmıştır. Katılımcıların %45,7'sinin ailesinde yalnızca babası çalışırken, %4,6'sının ailesinde sadece annesi çalışmakta, %2,5'inin ailesinde sadece ağabeyi, ablası veya kardeşi çalışmakta, %32,5'inin ailesinde hem annesi hem babası çalışmakta, %3,9'unun ailesinde bütün aile fertleri çalışmakta, %8,2'sinin ailesinde babasıyla birlikte ağabeyi, ablası veya kardeşi çalışmakta, %2,5'inin ailesinde ise annesiyle birlikte ağabeyi, ablası veya kardeşi çalışmaktadır. Katılımcıların %50'sinin annesi ev hanımıyken, %12,5'inin annesi kamuda çalışmakta, %16,8'inin annesi özel sektörde çalışmakta, %6,4'ünün annesi kendi işinde çalışmakta ve %14,3'ünün annesi ise emeklidir. Katılımcıların %3,9'unun annesi eğitim görmemişken, %15,7'sinin annesi ilkokul mezunu, %10,4'ünün annesi ortaokul mezunu, %39,6'sının annesi lise mezunu, %25,7'sinin annesi üniversite mezunu ve %4,6'sının annesi ise lisansüstü mezunudur. Katılımcıların %21,1'inin babası kamuda çalışmakta iken, %35,7'sinin babası özel sektörde çalışmakta, %21,4'ünün babası kendi işinde çalışmakta, %17,9'unun babası emekli, %3,9'unun babası ise işsizdir. Katılımcıların %0,7'sinin babası eğitim görmemişken, %18,9'unun babası ilkokul mezunu, %7,9'unun babası ortaokul mezunu, %17,9'unun babası lise mezunu, %47,1'inin babası üniversite mezunu ve %7,5'inin babası ise lisansüstü mezunudur. Katılımcıların %28,2'sinin aile şirketi varken, %71,8'inin aile şirketi yoktur. Katılımcıların %25,7'sinin annesi, babası veya yakın akrabaları arasında girişimci varken, %74,3'ünün girişimci yakını yoktur. Katılımcıların %26,4'ü mezun olduktan sonra girişimci olmayı düşündüğü, %73,6'sının ise düşünmediği görülmüştür. Katılımcıların %1,4'ünün ailesinin toplam aylık geliri

1700 TL'den azken, %12,5'inin toplam aylık geliri 1700-3500 TL arasında, %23,6'sının toplam aylık geliri 3500-5000 TL arasında, %36,8'inin toplam aylık geliri 5000-10000 TL arasında ve %25,7'sinin toplam aylık geliri 10000 TL'den fazladır. Katılımcıların %13,9'unun kardeşi yokken, %42,5'inin 1 kardeşi, %22,1'inin 2 kardeşi, %11,1'inin 3 kardeşi, %3,6'sının 4 kardeşi, %6,8'inin ise 5 veya daha fazla kardeşi vardır. Katılımcıların %46,8'si ailedeki birinci çocukken, %33,6'sı ikinci, %12,9'u üçüncü, %4,6'sı dördüncü, %0,4'ü beşinci ve %1,8'si 6. veya daha sonraki çocuk olduğu görülmüştür.

3.2. Ölçüm Aracı

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem fazla sayıda örnekleme sahip çalışmalarda nicel analizler yapılmasına olanak verir. Çalışmada kullanılan anket 4 bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sorular sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünde beş faktör kişilik ölçeği, üçüncü bölümünde proaktif kişilik özellikleri ölçeği ve dördüncü bölümünde girişimcilik niyeti ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada kullanılacak söz konusu ölçeklere Hacettepe Üniversitesi'nin üye olduğu veri tabanları, bu ölçeklerin sahipleri veya Türkçe uyarlamalarını yapan öğretim görevlileri aracılığıyla ulaşılmıştır. Ayrıca, söz konusu ölçeklerin yabancı sahiplerinden ve ayrıca bu ölçeklerin Türkçe tercümeleri veya uyarlamalarının sahiplerinden ölçeklerin ve tercümelerinin/uyarlamalarının kullanımına ilişkin gerekli izinler alınmıştır.

3.2.1. Beş Faktör Kişilik Ölçeği (5F)

Beş Faktör Kişilik Ölçeği önce John, Donahue ve Kentle (1991) tarafından, daha sonra da "Beş Faktör Envanteri" (The Big Five Inventory) ismiyle Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilmiştir. Kullanılan ölçek 44 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte "nörotiklik" ve "dışadönüklük" faktörleri 8'er madde, "uyumluluk" ve "özdisiplin" faktörleri 9'ar madde, "gelişime açıklık" faktörü ise 10 madde ile ölçülmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Sümer ve Sümer (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçek dışadönüklük, uyumluluk,

sorumluluk, nevrotizm ve deneyime açıklık şeklinde 5 kişilik özelliğini ölçmektedir. Ölçek 5'li likert tipinde puanlanmaktadır (1=Hiç katılmıyorum, 5=Tamamen katılıyorum). Ölçeğin analizinde 2., 6., 8., 9., 12., 18., 21., 23., 24., 27., 31., 34., 37., 41. ve 43. maddeler ters çevrilmiştir. Ölçeğin Sümer, Lajunen ve Özkan (2005) tarafından yapılan Türkiye uygulamasında güvenilirlik katsayılarının 0,66 ve 0,77 arasında değiştiği görülmüştür.

Ölçeğin geçerliğini ölçmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör analizine uygunluğunu tespit edebilmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu Kaiser-Meyer-Olkin değeri ,75 bulunmuştur. Bu değer 0,5'den büyük olduğu için örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca Bartlett testi sonucunun da anlamlı çıkması ölçeğin faktör analizine uygunluğunu göstermektedir, $X^2(946) = 6578,434$, $p < ,001$. Yapılan faktör analizine göre beş faktör kişilik ölçeğinin 13 faktörle açıklanabildiği görülmektedir. Bu 13 faktör, ölçeğin toplam varyansının %71,89'unu açıklamaktadır. Bulunan değerler ölçeğin geçerliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.2.2. Kısaltılmış Proaktif Kişilik Ölçeği (Proaktif)

Proaktif Kişilik Ölçeği, öğrencilerin proaktif kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla Bateman ve Crant tarafından (1993) geliştirilmiştir. Proaktif Kişilik Ölçeğinin orijinal hali, üç farklı örneklem grubu üzerinde, üç aydan fazla süren çalışmalar sonucunda oluşturulmuştur. Ölçeğin ilk halinin uygulandığı birinci örneklem grubu 282 kişilik lisans öğrencilerinden, ikinci örneklem grubu ise ilk aşamada elde edilen verilerin faktör analizi sonucu gözden geçirilmiş ve Beş Faktör Kişilik Kuramı ifadelerini de içeren yeni halini cevaplayan 130 kişilik lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Üçüncü örneklem grubu ise 134 yüksek lisans öğrencisinden oluşmuş ve proaktif kişilik ölçeğine başarı ihtiyacı, üstün olma ihtiyacı ve kontrol odağı ile ilgili ifadeler eklenmiştir (Konaklıoğlu ve Kızanıklı, 2010) Bateman ve Crant tarafından geliştirilen ölçek yüksek bir güvenilirlik katsayısına sahiptir ($\alpha=0.89$) Bu çalışmada ise ölçeğin Akın, Abacı, Kaya ve Arıcı (2011) tarafından geliştirilen Kısaltılmış Proaktif Kişilik Ölçeği

versiyonu kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde 10 maddeden oluşmaktadır (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek puan proaktif kişilik özelliğinin fazla olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,78'dir.

Crant (1995) Proaktif Kişilik Ölçeği'nin (Bateman ve Crant, 1993) geçerliliğini incelemek adına 131 emlak danışmanı ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Her emlak danışmanı için, 9 aylık bir periyot içerisinde satılan ev, kazanılan komisyon ve listelenen ilan sayısına dayanılarak oluşturulan bir başarı katsayısı hesaplanmıştır. Tecrübe, sosyal cazibe, zihni yeterlilik, Beş Büyük Faktör Kişilik Modelinin iki faktörü olan sorumluluk ve dışa dönüklük kontrolünde Proaktif Kişilik Ölçeği açıklanmış ve incelenen danışmanın çalışma performansında %8'lik ilave bir katkı tespit edilmiştir. Sonuçlar Proaktif Kişilik Ölçeği'nin geçerliliği için ilave kanıt niteliği taşıırken, kişiye özgü özelliklerin Beş Büyük Faktör Kişilik Modeline ek katkılar sunduğu belirlenmiştir.

Ölçeğin geçerliğini ölçmek amacıyla çalışmamızda faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör analizine uygunluğunu tespit edebilmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu Kaiser-Meyer-Olkin değeri ,89 bulunmuştur. Bu değer 0,5'den büyük olması örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir. Ayrıca Bartlett testi sonucunun da anlamlı çıkması ölçeğin faktör analizine uygunluğunu göstermektedir, $X^2(45) = 1493,520$, $p < ,001$. Yapılan faktör analizine göre proaktif kişilik ölçeğinin 2 faktörle açıklanabildiği görülmektedir. Bu 2 faktör, ölçeğin toplam varyansının %64,56'sını açıklamaktadır. Bulunan değerler ölçeğin geçerliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.2.3. Girişimcilik Niyeti Ölçeği (Girişimcilik)

Girişimcilik Niyeti Ölçeği Liñan ve Chen (2009) tarafından geliştirilmiş, Şeşen ve Basım (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde 6 maddeden oluşmaktadır (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum).

Ölçek bireylerin girişimci olmaya dair niyetlerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, katılımcıların girişimcilik niyetinin yüksek olduğunu göstermektedir. Liñan ve Chen'in çalışmasında güvenilirlik katsayısı 0,94 şeklinde belirtilmiştir.

Ölçeğin geçerliğini ölçmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör analizine uygunluğunu tespit edebilmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu Kaiser-Meyer-Olkin değeri ,92 bulunmuştur. Bu değerin 0,5'den büyük olması örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir. Ayrıca Bartlett testi sonucunun da anlamlı çıkması ölçeğin faktör analizine uygunluğunu göstermektedir, $X^2(15) = 2229,030$, $p < ,001$. Yapılan faktör analizine göre girişimcilik niyeti ölçeğinin 1 faktörle açıklanabildiği görülmektedir. Bu faktör, ölçeğin toplam varyansının %86,37'sini açıklamaktadır. Bulunan değerler ölçeğin geçerliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.3. Verilerin Analizi

3.3.1. Analiz Yöntemi

Araştırmanın analizinde IBM SPSS 20 programı kullanılacaktır. Analiz öncesinde elde edilen ham veri analize uygun hale getirilmiştir. Buna yönelik olarak açık uçlu sorulara verilen cevaplar gruplandırılmış ve demografik özellik sorularının tamamı kategorik hale getirilmiştir. Katılımcıların bölümleri "işletme" ve "mühendislik" şeklinde iki gruba ayrılmış, farklı mühendislik öğrencileri tek bir grupta toplanmıştır. Analizde öncelikli olarak araştırma değişkenlerine ilişkin betimsel bulgular verilmiş, değişkenlere ilişkin güvenilirlik katsayıları verilmiş ve araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi yöntemiyle gösterilmiştir. Analizin geri kalan kısmında oluşturulan hipotezler regresyon analizi, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi yöntemleriyle analiz edilmiştir. Analizlerde anlamlılık sınırı 0,05 olarak belirlenmiştir.

3.3.2. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

	N	Min.	Maks.	Ort.	Std. Sapma	Cronbach's alpha
5F						
Dışadönüklük	280	1,38	5,00	3,54	,70	,748
Uyumluluk	280	2,00	5,00	3,63	,66	,676
Sorumluluk	280	1,56	5,00	3,38	,48	,526
Nevrotizm	280	1,13	4,38	2,85	,61	,599
Deneyime açıklık	280	2,40	5,00	3,81	,59	,718
Proaktif	280	1,40	5,00	3,89	,72	,902
Girişimcilik	280	1,00	5,00	3,84	1,15	,968

Yapılan betimsel analiz sonucunda katılımcıların beş faktör kişilik ölçeğinin dışadönüklük boyutundan ortalama $3,54 \pm 0,70$ puan alırken, uyumluluk boyutundan ortalama $3,63 \pm 0,66$ puan, sorumluluk ortalama $3,38 \pm 0,48$ puan, nevrozizm boyutundan ortalama $2,85 \pm 0,61$ puan ve deneyime açıklık boyutundan ortalama $3,81 \pm 0,59$ puan aldıkları görülmüştür. Beş faktör kişilik ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik katsayıları sırasıyla 0,748, 0,676, 0,526, 0,599 ve 0,718 olarak bulunmuştur. Katılımcılar proaktif kişilik özelliği ölçeğinden ortalama $3,89 \pm 0,72$ puan almıştır. Proaktif kişilik özelliği ölçeğinin güvenilirlik katsayısı 0,902 olarak bulunmuştur. Son olarak katılımcılar girişimcilik niyeti ölçeğinden ortalama $3,84 \pm 1,15$ puan almıştır ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,968 olarak bulunmuştur. Bulunan güvenilirlik katsayıları ölçeklerin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7
1. Dışadönüklük	1						
2. Uyumluluk	-,009	1					
3. Sorumluluk	,177**	,171**	1				
4. Nevrotizm	-,340**	-,262**	-,237**	1			
5. Deneyime açıklık	,306**	,296**	,064	,017	1		
6. Proaktif	,483**	-,189**	,019	-,082	,262**	1	
7. Girişimcilik	,441**	-,127*	,068	-,134*	,171**	,726**	1

* $p < ,05$ ** $p < ,01$

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacıyla Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, proaktif kişilik özelliğinin, dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleriyle pozitif ve anlamlı korelasyonlar gösterdiği tespit edilmiştir (sırasıyla $r = ,483, ,262, p < ,01$.) Buna göre proaktif kişilik özelliği arttıkça dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleri de artış göstermektedir. Öte yandan proaktif kişilik özelliğinin, uyumluluk kişilik özelliğiyle negatif ve anlamlı bir korelasyon gösterdiği tespit edilmiştir ($r = -,189, p < ,01$). Buna göre proaktif kişilik özelliği arttıkça uyumluluk kişilik özelliğinde azalma görülmektedir. Son olarak, proaktif kişilik ile sorumluluk arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Girişimcilik niyetinin, dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleriyle pozitif ve anlamlı korelasyonlar gösterdiği tespit edilmiştir (sırasıyla $r = ,441, ,171, p < ,01$). Buna göre girişimcilik niyeti arttıkça dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleri de artış göstermektedir. Öte yandan girişimcilik niyetinin, uyumluluk ve nevrozizm kişilik özellikleriyle negatif ve anlamlı korelasyonlar gösterdiği tespit edilmiştir (sırasıyla $r = -,127, -,134, p < ,05$). Buna göre girişimcilik niyeti arttıkça uyumluluk ve nevrozizm kişilik özelliklerinde azalma görülmektedir.

Son olarak, proaktif kişilik özelliği ve girişimcilik niyeti arasında pozitif, güçlü ve anlamlı bir korelasyon bulunmuştur ($r = ,726$, $p < ,01$). Buna göre proaktif kişilik özelliği arttıkça girişimcilik niyeti de artış göstermektedir.

3.3.3. Hipotezlere İlişkin Bulgular

Tablo 7. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Proaktif Kişilik Özelliğinin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi

Sonuçları							
	B	Std. hata	β	t	p	F	R^2
Sabit	-.763	.667		-1.144	.254		
Proaktif	1.083	.078	.681	13.868	.000		
Dışadönüklük	.178	.086	.108	2.078	.039		
Uyumluluk	.001	.084	.000	.010	.992	53,639*	,541
Sorumluluk	.074	.102	.031	.725	.469		
Nevrotizm	-.062	.090	-.033	-.688	.492		
Deneyime açıklık	-.081	.093	-.042	-.874	.383		
Bağımlı değişken: Girişimcilik niyeti							

* $p < ,01$

Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre beş faktör kişilik özellikleri ve proaktif kişilik özelliğinin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisine bakıldığında bu modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve bağımsız değişkenlerin girişimcilik niyeti değişkeninin varyansının %54,1'ini açıklayabildiği görülmektedir, $R^2 = ,541$; $F(6, 273) = 53,639$, $p < ,01$. Bulunan sonuçlar incelendiğinde, proaktif kişilik özelliğinin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($\beta = ,681$, $p < ,01$). Bunun yanı sıra dışadönüklük kişilik özelliğinin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($\beta = ,108$, $p < ,05$). Bu sonuca göre 1. hipotez ve Hipotez 2a kabul edilmiştir. Hipotez 2b, 2c, 2d ve 2e ise reddedilmiştir.

Tablo 8. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Proaktif Kişilik Özelliği Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Std. hata	β	t	P	F	R ²
Sabit	2,578	,492		5,244	,000		
Dışadönüklük	,431	,061	,416	7,067	,000		
Uyumluluk	-,271	,063	-,246	-4,314	,000	23,824	,303
Sorumluluk	-,045	,079	-,030	-,569	,570		
Nevrotizm	-,019	,070	-,016	-,270	,787		
Deneyime açıklık	,255	,070	,210	3,644	,000		
Bağımlı değişken: Proaktif kişilik özelliği							

* $p < ,01$

Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, beş faktör kişilik özelliklerinin proaktif kişilik özelliği üzerindeki etkisine bakıldığında bu modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve beş faktör kişilik özelliklerinin proaktif kişilik özelliği değişkeninin varyansının %30,3'ünü açıklayabildiği görülmektedir, $R^2 = ,303$; $F(5, 274) = 23,824$, $p < ,01$. Bulunan sonuçlar incelendiğinde, dışadönüklük kişilik özelliğinin ($\beta = ,416$, $p < ,01$) ve deneyime açıklık kişilik özelliğinin ($\beta = ,210$, $p < ,01$) proaktif kişilik özelliği üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öte yandan uyumluluk kişilik özelliğinin proaktif kişilik özelliği üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($\beta = -,246$, $p < ,01$). Bu sonuca göre Hipotez 3a ve 3e kabul edilirken, Hipotez 3b, 3c ve 3d reddedilmiştir.

Tablo 9. Girişimcilik Niyeti ile Üniversite Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Üniversite	N	Ort.	SS	F	p
Girişimcilik niyeti	Devlet üniversitesi	102	3,68	1,17		
	Özel üniversite (paralı)	80	3,99	1,07	1,867	,156
	Özel üniversite (burslu)	98	3,89	1,18		

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda katılımcıların girişimcilik niyetinin okudukları üniversitelere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur, $F(2, 277) = 1,867$, $p > ,05$. Bu sonuca göre 4. hipotez reddedilmiştir.

Tablo 10. Girişimcilik Niyeti ile Üniversite Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

	Bölüm	N	Ort.	SS	t	p
Girişimcilik niyeti	İşletme	127	4,32	,81	6,904	,000
	Mühendislik	153	3,44	1,23		

Yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda katılımcıların girişimcilik niyetinin bölümlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($t = 6,904$, $p < ,01$). Buna göre işletme öğrencilerinin girişimcilik niyetinin mühendislik öğrencilerinden daha fazla olduğu söylenebilir. Bu sonuca göre 5. hipotez kabul edilmiştir.

Tablo 11. Girişimcilik Niyeti ve Proaktif Kişilik Özelliği ile İlk Çocuk Olma Durumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

	İlk çocuk mu?	N	Ort.	SS	t	p
Proaktif	Evet	131	3,95	,77	1,497	,136
	Hayır	149	3,82	,68		
Girişimcilik niyeti	Evet	131	3,90	1,15	,851	,395
	Hayır	149	3,79	1,15		

Yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda katılımcıların girişimcilik niyetinin ve proaktif kişilik özelliğinin ilk çocuk olma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (sırasıyla, $t = 1,497$, $,851$, $p > ,05$). Bu sonuca göre 6. ve 7. hipotez reddedilmiştir.

Tablo 12. Girişimcilik Niyeti ile Ailedeki Girişimciler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

	Ailede girişimci var mı?	N	Ort.	SS	t	p
Girişimcilik niyeti	Evet	72	4,34	,69	4,391	,000
	Hayır	208	3,67	1,23		

Yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda katılımcıların girişimcilik niyetinin anne, baba veya yakın akraba arasında girişimci olması durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur, $t = 4,391$, $p < ,01$. Buna göre anne, baba veya yakın akrabaları arasında girişimci bulunan katılımcıların girişimcilik niyetinin anlamlı bir şekilde fazla olduğu söylenebilir. Bu sonuca göre 8. hipotez kabul edilmiştir.

Araştırmanın hipotezlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Tablo 13. Hipotez Testleri Sonuçları

Hipotezler	Sonuç
H1. Proaktif kişilik özelliği, girişimcilik niyetini olumlu etkilemektedir.	Kabul edildi
H2. Beş faktör kişilik özellikleri, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.	
H2a. Dışadönüklük kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Kabul edildi
H2b. Uyumluluk kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Reddedildi
H2c. Sorumluluk kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Reddedildi
H2d. Nevrotizm kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Reddedildi

H2e. Deneyime açıklık (açıklık) kişilik özelliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Reddedildi
H3. Beş faktör kişilik özellikleri, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.	
H3a. Dışadönüklük kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Kabul edildi
H3b. Uyumluluk kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Reddedildi
H3c. Sorumluluk kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Reddedildi
H3d. Nevrotizm kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Reddedildi
H3e. Deneyime açıklık kişilik özelliği, proaktif kişilik özelliğini pozitif yönde tahmin etmektedir.	Kabul edildi
H4. Katılımcıların girişimcilik niyeti, üniversitelere göre farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H5. Katılımcıların girişimcilik niyeti, bölümlere göre farklılık göstermektedir.	Kabul edildi
H6. Katılımcılardan ilk çocuk olanların proaktif kişilik özellikleri farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H7. Katılımcılardan ilk çocuk olanların girişimcilik niyeti farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H8. Anne, baba veya yakın akraba arasında girişimci olması durumuna göre girişimcilik niyeti farklılık göstermektedir.	Kabul edildi

SONUÇ

Girişimcilik, on ikinci yüzyılın başlarından itibaren süregelerek kullanılmaya devam eden bir olgudur. Sözlük anlamı itibariyle girişimcilik, emek sermaye ve doğayı bir araya getirerek üretim sürecinin bir üretim faktörü olarak tasarlanması, örgütlenmesi ve onun tüm risklerinin üstlenilmesidir. Modern girişimcilik kavramının kurucusu olarak tanımlanan Schumpeter (1998), girişimciliği ekonomik kalkınmanın temeli olduğunu ifade ederek, girişimciliği yeni bileşenleri bir araya getirme olarak tanımlamıştır. Girişimcilik, ekonominin büyümesine, yeniliklerin yapılmasına, yeni ürün ve pazarların ortaya çıkmasına katkı sağlayan bir kavramdır. Girişimciler ekonominin gelişimi için yaptıklarıyla ekonominin kalbi olmakta, her an fırsatları yakalayıp bu fırsatları değerlendirmekte ve sürekli yeniliğin savunucusu ve uygulayıcısı olmaktadır.

Bir kişinin girişimcilik faaliyetinde bulunup bulunmayacağının öngörülebilmesi ancak kişinin girişimcilik niyetinin tespit edilmesi ile gerçekleştirilebilecektir (Lee, Wong vd., 2011). Girişimcilik niyeti, kişinin yeni bir girişimde bulunması veya mevcut girişimler için yeni birtakım değerler oluşturmayı amaçlamasıdır (Bird, 1988). Girişimcilik niyeti, bir kişinin yeni bir işletme kurma veya ilerleyen dönemlerde yeni bir işletme kuracağına ilişkin niyetini ifade etmektedir (Engle vd., 2010).

Geçmişten bugüne kadar farklı araştırmacılar girişimcilik niyetinin birçok faktörle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Girişimcilik ile ilgili literatürün en ilgi çekici alanlarından birisi girişimcilik niyeti ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkidir. Girişimcilere ait olduğu tahmin edilen bazı özellikler ile girişimcilik niyeti arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Konu ile ilgili literatüre göz atıldığında, girişimcilik niyetinin başarıya ihtiyacı, risk alma eğilimi, belirsizliğe tolerans ve kontrol odağı gibi kişisel faktörler ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Kişilik konusu ile ilgili alanyazında kişiliğin ne olduğunun açıklanmasında esas alınan başlıca modellerden birisi Goldberg ve arkadaşlarının oluşturduğu Beş Faktör Kişilik Modeli'dir. Beş Faktör Kişilik Kuramına göre kişiliğin beş genel boyutu bulunmaktadır. Bu beş özellik; "dışa dönüklük, uyumluluk, özdisiplin, nörotizm ve deneyime açıklık" şeklinde sıralanabilir. "Dışa dönüklük" ile kişinin aktif, sosyal, başkalarıyla kolay iletişim kurabilen birisi olması kastedilmektedir. "Uyumluluk" ile içinde bulunduğu topluma kolay ayak uydurabilen, yardımsever, iyi kalpli birisi olması ifade edilmektedir. "Öz-disiplin (Sorumluluk)" kişinin ne yapması gerektiğinin farkında olması, çalışkan, disiplinli bir kişi olduğu anlamına gelmektedir. "Nörotizm" özelliği ise kişinin endişeli, kaygılı, yer yer sinirli ve duygusal davranışlar sergilediği anlatılmak istenmiştir. "Açıklık (deneyime açıklık)" ise bireyin meraklı, sürekli yeni bir şeyler bulmak için çabalayan, yaratıcı ve geniş hayal gücüne sahip birisi olduğunu ifade etmek için kullanılan bir özelliktir. "Beş Faktör Kişilik Kuramı'na göre, dışa dönüklük özelliğinden yüksek bir skor alan bireyler genellikle histriyonik ve narsistik kişilik bozukluğuna sahip olmaktadır. Bu özellikten aldığı puan düşük seviyede kalan bireyler ise çekingen tavırlar sergilemekte, şizoid kişilik bozukluğuna bağlı olarak değişik hareketler sergilemektedir. Öz disiplin özelliğinden düşük puan alan bireyler ise antisosyal kişilik bozukluğuna sahip olmaktadır. Uzlaşılabilirlik özelliğinden düşük puan alanlarda paranoid, antisosyal ve narsistik kişilik bozukluğunun görülmesi olası iken uzlaşılabilirlik boyutundaki yüksek skorların ise bağımlı kişilik bozukluğu ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Şenyuva, 2007). Digman (1986) kişiliğin Beş Faktörünün, bireylerin kişilik özelliklerinin belirlenmesinde ve kategorize edilmesinde önemli bir görevi olduğunu ifade etmiştir (Coşkun, 2012).

Bugünlerde popüler bir kavram haline gelen girişimcilik, özgüvenli olmayı ve cesaretli olmayı içinde bulundurmasına ek olarak, proaktifliğin tanımı ile de yakın anlamlar taşımaktadır. Baltaş'a göre proaktivite, güdüleme ve hareketleri ifade eden bireyin kişilik özelliklerinden biridir ve kendi çevresinde değişim yaratmak için işe koyulan kişileri tanımlar. (Baltaş, 2004) Proaktif kişiler mağlubiyet veya başarısızlıklar karşısında bir şeyi suçlamazlar. Proaktif eylemin

özünde; kişilerin çevreyi etkileyebilme ve kontrol etme istekleri bulunmaktadır. Becherer ve Mauer (1999); proaktifliğin hem bireysel hem de kurumsal girişimcilikle yakın şeyleri ifade ettiğini belirtmişlerdir.

Proaktif kişilik özelliği Beş Faktör Kişilik Modeli'ne dahil olmamakla birlikte, literatürde proaktivite kavramının beş kişilik boyutundan hangisi veya hangileri ile ilişkili olduğuna yönelik bazı araştırmalara rastlanmıştır. Bu araştırmalardan birinde (Bateman ve Crant, 1993), proaktif kişilik ile dışadönüklük arasında kuvvetli bir ilişki bulunduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte özdisiplin (sorumluluk, dürüstlük) kişilik boyutunun da proaktiflik ile yakından ilişkili olduğu kabul edilmiştir. Buna karşın araştırmada beş kişilik özelliğinden uyumluluk ve nevrotizm boyutları ile proaktiflik arasında herhangi bir benzerliğin bulunmadığı görülmüştür. Çünkü proaktiflik, çevresel faktörlere kişinin hedefleri doğrultusunda etki etme ve değiştirme çabası ile ilgilidir. Proaktif bireyler hedefledikleri noktaya ulaşmada, fazla duygusal davranmazlar. Bu kişiler, duygusal iniş çıkışlardan fazla etkilenmezler. Açıklık boyutunun içinde yer alan yeniliklere karşı duyulan merak ve ilgi de proaktif kişilerin temel özellikleri arasındadır. Fakat, Beş Faktör Kişilik Modeli'nin açıklık boyutu toleranslı olmayı ifade ettiğinden bu ikisi arasında da bir benzerlik ilişkisi beklenemez (Bateman ve Crant, 1993).

Tornau ve Frese (2013) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında da, beş faktör kişilik özellikleri içerisinde proaktif kişilik ile en fazla ilişkili bulunan kişilik özelliklerinin sırasıyla sorumluluk, dışa dönüklük ve deneyime açıklık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Carpenter da çalışanların sorumluluk ve dışa dönüklük kişilik özellikleri ile proaktif kişilik özellikleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bağlantı saptamıştır (Carpenter, 2008).

Araştırmamızda elde edilen bulgular incelendiğinde ise, proaktif kişilik özelliğinin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, dışadönüklük kişilik özelliğinin ve deneyime açıklık kişilik özelliğinin proaktif kişilik özelliği üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmürken, uyumluluk kişilik özelliğinin negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Son olarak, işletme öğrencilerinin girişimcilik niyetinin mühendislik öğrencilerinden daha fazla olduğu ve anne, baba veya yakın akrabaları arasında girişimci bulunan katılımcıların girişimcilik niyetinin anlamlı bir şekilde fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamız, konu hakkındaki benzer araştırmalar ile paralel olarak, dışadönük bireylerin proaktif davranabildiklerini, başka bir ifadeyle dışadönüklük ile proaktiflik arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğunu, bunun neticesinde de dışa dönük ve proaktif bireylerin girişimcilik niyetinin dışadönük ve proaktif olmayan bireylere nazaran daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da bazı kısıtlar bulunmaktadır. İlk olarak, elde edilen bulgular çalışmada kullanılan ölçeklerle sınırlıdır. Çalışmanın bir diğer kısıtı, araştırma kapsamında sadece Ankara'da bulunan biri özel biri devlet üniversitesinde olmak üzere iki üniversitede okuyan işletme ve mühendislik öğrencilerinden veri toplanması, bu bağlamda örneklemin sınırlı olmasıdır. Son olarak, veri toplama yöntemi olarak sadece katılımcılara verilen anketten yararlanılması, zaman kısıtı nedeniyle görüşme yöntemine başvurulamaması da bir diğer kısıt olarak değerlendirilebilir.

Çalışmamız her ne kadar bireysel açıdan proaktif kişilik ve girişimcilik arasındaki ilişkiye odaklansa da, proaktif kişiliğin kurumsal anlamda da işletmelere katkısı yadsınamayacaktır. Şöyle ki, aynı pozisyon için işe alımda, adayların proaktif kişilik testine tabi tutularak proaktif kişilik özelliği yüksek kişilerin tercih edilmesi, işletmeye ve işletmenin girişimcilik ve inovasyon performansına olumlu katkılar sağlayabilecektir. Bu nedenle çalışmadan elde edilen sonuçlar, yöneticiler ve karar vericiler açısından işletmelerin başarısı ve

geleceği açısından bazı ipuçları da sunmaktadır. Çalışmamızın konusu ile ilgili gelecekte yapılacak akademik çalışmalara yönelik temel öneriler, daha geniş ölçekli ve farklı coğrafik bölgelerdeki kişilerin dâhil olduğu bir evren ve örneklem üzerinde çalışılması ve bununla birlikte konu hakkında daha derin analizleri yapabilmeyi sağlayacak nitel araştırmaların yürütülmesi yönünde olacaktır.

KAYNAKÇA

Adler, A. (1996). Psikolojik Aktivite: Üstünlük ve Toplumsal İlgi (3. b.). (B. Çorakçı, Çev.) İstanbul: Say Yayın Dağıtım.

Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179-211.

Akarsu, B. (1998). Kişi Kavramı Ve İnsan Olma Sorunu. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Akdeniz, C. (2013). Kişilik Profillerine Göre Öğretmenlerin Öğrenme Stratejisi Tercihleri ve Öğretim Stratejilerini Kullanma Durumları. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akdoğan, A. ve Cingöz, A. (2006) İç Girişimciliğe Verilen Önem Düzeyi ve İç Girişimciliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Kayseri İlinde Bir Araştırma. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Uluslararası Girişimcilik Kongresi, Bildiriler Kitabı, 86(11), Bışkek.

Aktaş, A. (2006). Farklı Kültürlerdeki Yöneticilerin Kişilik Özelliklerine Dayanarak Liderlik Anlayışlarının Belirlenmesi: Türk ve Amerikan Otel Yöneticilerinin Karşılaştırmalı Analizi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aktürk, E. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Etkisi: Düzce Üniversitesinde Bir Araştırma, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm Ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 52.

Altuntaş, G. ve Dönmez, D. (2010). Girişimcilik Yönelimi ve Örgütsel Performans İlişkisi: Çanakkale Bölgesinde Faaliyet Gösteren Otel İşletmelerinde Bir Araştırma” , İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 39 (1), s:1303-1732.

Amabile, T. M., Mueller, J. S., Simpson, W. B., Hadley, C. N., Kramer, S. J. ve Fleming, L. (2002). Time Pressure and Creativity in Organizations: A Longitudinal Field Study. Harvard Business School.

Arıkan, S. (2004). Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular (2. b.). Ankara: Siyasal Basın Yayın Dağıtım.

Arslan, M. ve Karasoy, A. (2002). Yaratıcılık eğiliminde cinsiyet ve eğitimin rolü. 10. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 23-25 Mayıs 2002 (s. 477-485). Antalya: Akdeniz Üniversitesi.

Ashton, M. C. ve Lee, K. (2007). Empirical, theoretical, and practical advantages of the HEXACO model of personality structure. *Personality and Social Psychology Review*, 11, 150–166.

Aşkın, A., Nehir, S. ve Vural, S. Ö. (2011). Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(2), 55-72.

Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 213-219.

Atık, S. (2002). Kültürün Girişimciliğe Etkileri. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*(3), 43-57.

Atkinson, R. C. ve Hilgard, E. R. (1995). *Psikolojiye Giriş* (1. b.). (Kollektif, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınları.

Avşar, M. (2007). Yüksek Öğretimde Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Araştırılması, Çukurova Üniversitesinde Bir Uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydıntan, B. (2004). Cumhuriyeti 80. Yılında Düünden Bugüne Türkiye'nin Öncü İşletme ve Yöneticileri. Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 113-125.

Aytaç, Ö. ve İlhan, S. (2007). Girişimcilik ve girişimci kültür: Sosyolojik bir perspektif. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(18), 101-120.

Baltaş, A. (2004). Liderlikte Yeni Eğilimler. Nisan 18, 2018 tarihinde <http://www.baltas-baltas.com> adresinden alındı.

Baltaş, A. (2008). Girişimciliğin ardındaki insan profili. Nisan 20, 2018 tarihinde <http://www.baltasgrubu.com> adresinden alındı.

Baltaş, Z. (2002). Krizde Fırsatları Görmek. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Bandura, A. (2002) "Growing Primacy of Human Agency in Adaptation and Change in the Electronic Era", European Psychologist, 7(1), 2–16.

Baptiste, J. (2001). A Treatise on Political Economy; or the Production, Distribution, and Consumption of Wealth. Kanada: Batoche Books.

Baron, R. A., (2007). Behavioral and Cognitive Factors in Entrepreneurship: Entrepreneurs as The Active Element in New Venture Creation, Strategic Entrepreneurship Journal, 1(12), 167-182.

Bateman, T. S. ve Crant, J. M. (1993). The Proactive Component of Organizational Behavior: A Measure and Correlates. Journal of Organizational Behavior, 14, 103-118.

Bateman, T. S. ve Crant, J. M. (1999). Proactive Behavior: Meaning, Impact, Recommendations. *Business Horizons*, 42(3), 63-70.

Bateman, T. ve Crant, J. (1993). The proactive component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal of Organizational Behavior*(14), 103–118.

Baymur, F. (1994). Genel Psikoloji. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Becherer, R. C. ve Maurer, J. G. (1999). The proactive personality disposition and entrepreneurial behavior among small company presidents. *Journal of Small Business Management*, 37, 28–36.

Benet-Martinez V. ve John, O. P. (1998). Los cinco grades across cultures and ethnic groups: Multitrait-multimethod Analyses of the big fi ve in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 729-750.

Benzing, C., Chu, H. M. ve Kara, O. (2009). Entrepreneurs In Turkey: A Factor Analysis Of Motivations, Success Factors and Problems. *Journal of Small Business Management*, 47(1), 58-91.

Binnewies, C., Ohly, S. ve Sonnentag, S. (2007). Taking Personal Initiative and Communicating About Ideas: What is Important for the Creative Process and for Idea Creativity? *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 16(4), 432-455.

Bird, B. (1988). Implementing Entrepreneurial Ideas: The Case for Intention. *Academy of management Review*, 13(3), 442-453.

Bonnett, C. ve Furnham, A. (1991). Who wants to be an entrepreneur? A study of adolescents interested in a Young Enterprise scheme. *Journal of Economic Psychology*, 12(3), 465-478.

Boyd, N. G. ve Vozikis, G. S. (1994). The Influence of Self-Efficacy on The Development of Entrepreneurial Intentions and Actions. *Entrepreneurship theory and practice*(18), 63-77.

Boz, H. (2007). Etnik Türk kökenli girişimciler üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bozkurt, Ö. (2007). Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1 (2), 93-111.

Bozkurt, Ç. Ö. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler ve Öğretim Üyelerinden Öneriler. 1.Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.

Börü, D. (2006). Girişimcilik eğilimi – Marmara Üniversitesi İşletme Bilimi Üzerine Bir Araştırma, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No: 733.

Brief, A. ve Aldag, R. 1981. The "Self" In Work Organizations. *Academy of Management Review* 6: 75-88.

Brockhaus, R. H. ve Horwitz, P. S. (1986). *The Art and The Science of Entrepreneurship* . Massachusetts: Ballinger Publishing Company.

Budner, S. (1962). Intolerance of Ambiguity as a Personality Variable. *Journal of Personality*(30), 29-50.

Burger, J. M. (2006). Kişilik. (Deniz, İ., Sarioğlu, E., Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Busenitz, L. W., West, G. P., Shepherd, D., Nelson, T., Chandler, G. N. ve Zacharakis, A. (2003). Entrepreneurship Research in Emergence: Past Trends and Future Directions. *Journal of Management*, 29(3), 286-310.

Büber, R. (2011). Girişimcilik açısından kültür ve kişilik özelliklerinin analizi: Ostim Organize Sanayi Bölgesi'nde bir alan araştırması. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bygrave, W. D. ve Hofer, C. W. (1991). Theorizing About Entrepreneurship. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 16(2), 13-22.

Candan, H. (2014). Osmanlı'dan Günümüze Türk Topraklarında Girişimcilik Serüvenine Dair Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 157-174.

Cantillon, R. (1931). *Essay on the Nature of Trade*. London: MacMillan.

Carpenter, J. D. (2008). Relating Proactive Personality and the Big Five to OCB, The University of Tennessee at Chattanooga.

Carrel, A. (2000). İnsan Denen Meçhul (2. b.). (R. Özdek, Çev.) İstanbul: Timaş Yayınları.

Chakravorti, B. (2010). Finding Competitive Advantage In Adversity. *Harvard Business Review*, 88(11), 102-108.

Cin, H. ve Yumuk, G. G. (2013). Girişimcilerin Girişimcilik Tipleri İle Duygusal Zekâları Arasındaki İlişki: Edirne Örneği. *Girişimcilik Kalkınma Dergisi*, 1(2), 93-111.

Costa, P.T., McCrae, R.R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the revised neo personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64 (1), 21-50.

Coşkun, H. (2012). The Examination of the Moderating Role of Personality Trait on the Relationship Between Job Characteristics, Boredom at Work and Intention to Leave. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coulter, M. ve Robbins, P. S. (2003). *Management*. New Jersey: Prentice Hall.

Covey, R. S. (2013). Etkili İnsanların 7 Alışkanlığı. (F. N. Deniztekin ve O. Deniztekin, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.

Covey, S. (2010). Etkili İnsanların 7 Alışkanlığı (37 b.). (O. Deniztekin ve F. N. Deniztekin, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.

Crant, J. M. (1995). The proactive personality scale and objective job performance among real estate agents. *Journal of Applied Psychology*, 80: 532–537.

Crant, J. M. (1996). The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions. *Journal of Small Business Management*, 34, 42–49.

Crant, J. M. (2000). Proactive Behavior in Organizations. *Journal of Management*, 26, 435-462.

Çakaloz, Y. (2007). *Kişiler ve İşler*. İstanbul: İnkılab Kitabevi.

De Pillis, E. (1998). Unpublished PhD thesis. Los Angeles: University of Southern California.

Dede, B. (2009). Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerinde Etkileri: Bankalar Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirel, E. T. ve Tikici, M. (2004). Kültürün Girişimciliğe Etkileri. Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi.

Devine, T.J., 1994. Characteristics of self-employed women in US. Monthly Labor Review 117 (3), 20–34.

Digman, J. M. ve Inouye, J. (1986). Further Specification of the Five Robust Factors of Personality. Journal of Personality and Social Psychology, 50(1), 116-123.

Dinçer, Ö. ve Fidan, Y. (2015). İşletme Yönetimine Giriş. İstanbul: Alfa Yayınları.

Doğan, T. (2013). Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 14 (1) 2013, 56-64.

Döm, S. (2006). Küçük İşletme Yöneticiliği. Ankara: Detay Yayıncılık.

Drucker, P. (1993). Innovation and Entrepreneurship. New York: Harper ve Row Publishers Inc.

Durukan, T. (2000). Düünden bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimcilerin önemi. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 4(1), 25-37.

Duygulu, E. (2008). Algılanan kurumsal görünüm, proaktif kişilik özelliği ve iş kurma (girişimcilik) tutumu: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

öğrencileri üzerine bir inceleme. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2), 95-120.

Engle, R. L., Dimitriadi, N., Gavidia, J. V., Schlaegel, C., Delanoe, S., Alvarado, I. ve Wolff, B. (2010). Entrepreneurial Intent: A Twelve-Country Evaluation of Ajzen's Model of Planned Behavior. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 16(1), 35-57.

Enpara.com. (2013). Nisan 7, 2018 tarihinde Kurumsal Girişimcilik Örneği: [Http://Burakbudak.Com/Kurumsal-Girisimcilik-Ornegi-Enpara-Com/06032017](http://Burakbudak.Com/Kurumsal-Girisimcilik-Ornegi-Enpara-Com/06032017) adresinden alındı.

Er, H. P. (2013). Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(29), 75-85.

Ercan, Ç. (2010). Ergenlerin Spor Yapma Alışkanlıklarının Kişilik ve Atılganlık Özellikleri Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü.

Ercan, S. ve Gökdeniz, İ. (2009). Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan. Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi(49), 59-82.

Erdem, F. (2001). Girişimcilerde Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Tolerans İlişkisine Kültürel Yaklaşım. Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi(2), 43-61.

Erdemir, F. (2000). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık Düzeyi ve Bazı Sosyo-Demokratifik Etmenlerin Yaşam Doyumuyla İlişkisi. VI. Ulusal Psikoloji Kongresi 19 -22 Haziran, 2000. İstanbul: Koç Üniversitesi.

Erdoğan, İ. (1997). İşletmelerde Davranış. İstanbul: Dönence Basım ve Yayın.

Erdurur, K. (2012). Turizm Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

Eren, H. (2010). Üniversite öğrencilerinin sosyal yenilikçilik kapasitelerinin teknolojik yenilikçilik eğilimlerine etkisini ölçmeye yönelik bir model önerisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.

Erkuş, A. ve Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Çalışanların Çatışma Yönetim Tarzlarına Etkisi: Savunma Sanayinde Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23(2), 213-242.

Eroğlu, F. (2011). Davranış Bilimleri (11. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Ersoy, E. (2009). Yöneticilerin Dönüştürücü ve İşe Yönelik Liderlik Eğilimleri ile Kişilik Özelliklerinin İlişkisi: Bir Örnek Olay. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eryılmaz, A. (2009). Başa Çıkma Stratejilerinin Kişilik Özelliklerinin Ergen Öznel İyi Oluşu Arasındaki Aracı Rolü. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Fidan, Y. (2002). Girişimcilik ve Girişimci Özellikleri Sivas Örneği. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Fidan, Y. ve Çiftçi, S. (2010). Farklı Fakültelerdeki İşletme Öğrencilerinin Girişimciliğe Bakışları. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(4), 58-73.

Fuller, J. B., Hester, K. ve Cox, S. S. (2010). Proactive Personality and Job Performance: Exploring Job Autonomy as a Moderator. *Journal of Managerial Issues*, 22, 36-51.

Gartner, W.B., (1985). A Conceptual Framework for Describing the Phenomenon of New Venture Creation, *Academy of Management Review*, 10(4): 696-706.

Gartner, W.B. (1990). What are we talking about when we talk about entrepreneurship?. *Journal of Business Venturing*, 5, 15-28.

Gençoğlu, C. (2006). Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik Düzeyleri İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökerik, M. (2013). Şehir Markalaşmasının Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi: Uşak İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Göksel, A. ve Aydınlan, B. (2011). Gender, Business Education, Family Background and Personal Traits; a Multi Dimensional Analysis of Their Affects on Entrepreneurial Propensity: Findings from Turkey, *International Journal of Business and Social Science*, Special Issue - July 2011, 2(13): 35-48.

Gül, H., Beyşenova, A. (2018). Kontrol Odağı ve Girişimcilik Eğilimi İlişkisi: KTMÜ Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:7 Sayı:2. Güleç, C. (2006). *Psikiyatrinin A-B-C'si*. İstanbul: Say Yayınları.

Gülgöz, S. (2002). Five-factor model and NEO-PI-R in Turkey.

Gümüş, S., Dayal, M. ve Gülnihal, M. (2014). İnovasyonu Oluşturan İşletmelerin Yaşam Döngüleri, *Hiperlink Yayınları*, İstanbul, s. 3.

Günel, O. D. (2010). İşletmelerde Yıldırma Olgusu ve Yıldırma Mağdurlarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.12, S.3, s.37-65.

Güney, S. (2000). Davranış Bilimleri. Ankara: Nobel Yayınları.

Güney, S. (2008). Girişimcilik, Siyasal Kitabevi, Ankara.

H. Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş Faktör Kuramına Dayalı Kişilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 70(2), 261-279.

Hedges, P. (1997). Kişiliğinizi Tanımanın Yolları. (B. Büyükkal, Çev.) İstanbul: Rota Yayınları.

Henrekson, R. D. (2010). Entrepreneurship and Second-best Institutions: Going Beyond Baumol's Typology. Journal of Evolutionary Economics, 20(4), 632-640.

Hewstone, M., Fincham, F. ve Foster, J. (2005). Psychology. Wiley-Blackwell.

Hiriyappa, B. (2009). Organizational Behavior. Delhi: New Age International .

Hirschman, A. (1970). Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Hisrich, R. D. (1986). The Woman Entrepreneur: Characteristics, Skills, Problems and Prescriptions for Success, in D. L. Sexton and R. W. Smilor (Ed.), The Art and Science of Entrepreneurship, Massachusetts: Ballinger, 61-81.

Hisrich, R. D., Peters, M. P. ve Shepherd, D. A. (2013). Entrepreneurship. New York: McGraw-Hill Companies Inc.

Hornaday, R. W. (1992). Thinking About Entrepreneurship: A Fuzzy Set Approach. *Journal of Small Business Management*, 30(4), 12-23.

Hoselitz, B. F. (1951). The Early History of Entrepreneurial Theory. *Explorations in Entrepreneurial History*, 3(4), 194-207.

İktisat Terimler Sözlüğü. (2004). Türk Dil Kurumu Yayınları.

İlbars, Z. (1987). Kişiliğin Oluşmasındaki Kültürel Etkenler. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 31(1-2), 1-2.

İrmiş, A., Durak, İ ve Özdemir, L. (2010). Girişimcilik Kültürü Anadolu Girişimciliğinden Örnekler, Ekin Yayınevi, Bursa.

İrmiş, A. ve Barutçu, E. (2012). Öğrencilerin Kendilerini Girişimci Bir Kişiliğe Sahip Görmelerini ve İş Kurma Niyetlerini Etkileyen Faktörler: Bir Alan Araştırması, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:2 , Sayı, 2.

İşcan, Ö. F.ve Kaygın, E. (2011). Potansiyel Girişimciler Olarak Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 447.

İşleyen, F. (2013). Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin kişisel ve ailesel faktörlerle ilişkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

James, W. (1890/1950). *The principles of psychology*. New York: Dover.

Jayeoba, F. I. (2015). Entrepreneurial Intention and Entrepreneurial Abilities. *IFE Psychologia: An International Journal*, 23(1), 219-229.

John, O. P., Donahue, E. M. ve Kentle, R. L. (1991). The Big Five Inventory - Versions 4a and 54. Berkeley, CA: University of California, Berkeley, Institute of Personality and Social Research.

Johnson, R. B. (1990). Toward a Multidimensional model of entrepreneurship: the case of achievement motivation and the entrepreneur. *Entrepreneurship: Theory and Practice*. Spring, 14(3), 16-39.

Karabey, C. N. (2013). Girişimsel Düşünceyi Anlamak: Düşünme Tarzı ve Risk Tercihinin Girişimsel Özyetkinlik ve Girişimcilik Niyeti İle İlişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 143-159.

Karaduman, S. (2010). Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 5(17), 2886-2899.

Karalar, R., Özalp, G., Mayış, F., Geylan, R., Tenekecioğlu, B., Şahin, M. ve Aydın, N. (2006). Genel İşletme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Karimi, A., Malekmohamadi, I., Daryani, A. M. ve Rezvanfar, A. (2011). Aconceptual model of intrapreneurship in the Iranian agricultural extension organization implications for HRD. *Journal of European Industrial Training*, 35(7), 632-657.

Keh H. T., Der Foo, ve Lim B. C. (2002). Opportunity Evaluation Under Risky Conditions: The Cognitive Processes of Entrepreneurs, *Entrepreneurship Theory And Practice*, Winter, 125-148.

Kerr, S. P., Kerr, W. R., Xu, T. (2017). Personality Traits of Entrepreneurs: A Review Of Recent Literature , National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper No. 24097.

Kesim, M. (2010). Girişimcilik Ders Kitabı, Sistem Ofset Basım Yayın Sanayi ve Ticaret Ltd. şti.

Kirchoff, B. A. (1991). Entrepreneurship's Contribution To Economics. Entrepreneurship: Theory and Practice, 16(2).

Knight, F. H. (1921). Risk Uncertainty and Profit. H. Schaffner ve Marx. içinde Boston: Houghton Mifflin Company.

Koh, H. C. (1996). Testing Hypotheses of Entrepreneurial Characteristics A Study of Hong Kong MBA Students, Journal of Managerial Psychology, 11 (3), 12-25.

Korkmaz, S. (2000). Girişimcilik ve üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. Hacettepe Üniversitesi İİBF dergisi, 18(1), 163-180.

Köknel, Ö. (1999). Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Köse S. ve Ünal A. (2000). Türk Yönetim Kültürü Tarihi Açısından Çağdaş Türk İşletmelerinde Yönetim Değerleri, Erciyes Üniversitesi 8. Ulusal Yönetim Ve Organizasyon Kongresi Bildirileri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Nevşehir.

Krueger, N. F. (1993). The impact of prior entrepreneurial exposure on perceptions of new venture feasibility and desirability. Entrepreneurship Theory and Practice 18, no.1: 5–21.

Krueger Norris F., Jr. ve Brazeal Deborah V. (1994). Entrepreneurial Potential and Potential Entrepreneurs. Entrepreneurship Theory and Practice, Spring: 91-104.

Krueger, N. F., Reilly, M. D. ve Carsrud, A. L. (2000). Competing Models of Entrepreneurial Intentions. Journal of Business Venturing, 15(5), 411-432.

Kulaksızoğlu, A. (1999). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kutanis, Ö. R. (2003). Örgütlerde Davranış Bilimleri. İstanbul: Sakarya Kitabevi.

Kuzgun, Y. (1972). Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçük, O. (2007). Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi (3. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Küçükaltan, D. (2009). Genel bir yaklaşımla girişimcilik. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi(1), 21-27.

Kümbül, Güler, B. (2008). Sosyal Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Lee, L., Wong, P. K., Der-Foo, M. ve Leung, A. (2011). Entrepreneurial Intentions: The Influence of Organizational and Individual Factors. Journal of Business Venturing, 26(1), 124-136.

Lee, S. M. ve Peterson, S. (2000). Culture, Entrepreneurial Orientation, and Global Competitiveness. Journal of World Business, 35(4), 401-416 .

Lewis, P. S., Goodman, S. H. ve Fandt, P. M. (1998). Management: Challenges in the 21st Century, 2nd Edition, South Western College Publishing, Cincinnati, Ohio.

Liebenstein, H. (1968). Entrepreneurship and Development. American Economic Review, 58(2), 72-83.

Linan, F. ve Chen, Y.W. (2009). Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions, *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 33 No. 3, pp. 119-144.

Long, W. (1983). The Meaning of Entrepreneurship. *American Journal of Small Business*, 8(2), 47-56.

Low, M. ve MacMillan, I. (1988). Entrepreneurship: Past research and future challenges. *Journal of Management*, 14(2), 139-161.

Lumpkin, G.T., Dess, G. G. (1996). Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance. *Academy of Management Review*, 21(1), 135-172.

Lüthje, C. ve Franke, N. (2003). The ‘making’ of an entrepreneur: Testing a model of entrepreneurial intent among engineering students at MIT. *R&D Management*, 33(2), 135-147.

Marangoz, M. (2016). Girişimcilik; Genişletilmiş ve Güncellenmiş (3. b.). İstanbul: Beta Basım Yayın.

Marangoz, M. (2016). Girişimcilikte güncel konular ve uygulamalar. İstanbul: Beta Basım Yayın.

Marshall, A. (1964). *Principles of Economics: An Introductory Volume*. London: Macmillan.

Matthews, G., Diary, I. J. ve Whiteman, M. C. (2009). *Personality Traits*. New York: Cambridge University Press.

McClelland, D. C. (1961). The achieving society. Princeton. New Jersey: Van Nostrand.

McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. Journal of Personality and Social Psychology, 52(1), 81-90.

Mete, C. (2006). İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri İle İş Tatminleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mould, C. (2013), Do Personality Traits Predict Entrepreneurial Intention and Performance?, Faculty of Commerce , University of Cape Town.

Mueller, S. L. ve Dato-On, M. C. (2008). Gender-Role Orientation As A Determinant of Entrepreneurial Self-Efficacy. Journal of developmental Entrepreneurship, 13(1), 3-20.

Müftüoğlu, T. ve Durukan, T. (2004). Girişimcilik ve KOBİ'ler. Ankara: Gazi Kitabevi.

Nairne, J. S. (2008). Psychology (5 b.). Wadsworth Publishing.

Naktiyok A. (2004). İç Girişimcilik, 1. Baskı, İstanbul: Beta.

Obschonka, M., Silbereisen, R.K. ve Schmitt-Rodermund, E. (2010). Entrepreneurial Intention a Developmental Outcome, Journal of Vocational Behavior, 77, 63-72.

Olson, K. R. (2005). Engagement and self-control: Superordinate dimensions of Big Five traits. Personality and Individual Differences, 38, 1689–1700.

Özdemir, M. (2008). Proaktif Liderlik ve Denetim. Milli Eğitim Dergisi(180), 324–341.

Özer, E. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Duygusal Zeka ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özgün, M. S. (2007). Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özellikleri Mesleki Yetkinlik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özgüven, İ. E. (1992). Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik ve Eğitim Merkezi Yayınları.

Perry, C. (1990). After Further Sightings of the Heffalump. Journal of Managerial Psychology, 5(2), 22-31.

Propstmeier, J. (2011). Antecedents of Entrepreneurial Behavior-Opportunity Recognition, Entrepreneurial Intention and the Role of Human Capital. Carolina: Lulu Enterprises.

Rauch, A. ve Frese, M. (2000). Psychological Approaches to Entrepreneurial Success: A General Model and An Overview of Findings, (Eds.) C.L. Cooper ve I.T. Robertson, International Review of Industrial and Organizational Psychology, Chichester: Wiley, ss: 101-142, 2000.

Rauch, A. ve Frese, M. (2007). Let's put the person back into entrepreneurship research: A meta-analysis on the relationship between business owners' personality traits, business creation, and

success. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 16, 353–385.

Redlich, F. (1949). The Origins of The Concepts of Entrepreneur and Creative Entrepreneur. *Explorations in Entrepreneurial History*, 1(2), 1-7.

Sagie, A. ve Elizur, D. (1999). Achievement Motive and Entrepreneurial Orientation: A Structural Analysis. *Journal of Organizational Behavior*(20), 375-387.

Saltürk, M. (2008). Yönetim Başarısı ve Kişilik. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Saruhan, Ş. C. ve Yıldız, M. L. (2013). Çağdaş yönetim bilimi. İstanbul: Beta Yayınları.

Schumpeter, J. A. (1998). The Theory of Economic Development. New York: Oxford University Press.

Sevi, E. S. (2009). Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç Ve Karakter Envanteri (TCI) İle Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sezer, C. (2013). Kariyer Olarak Girişimcilik ve Girişimcilik Niyetini Etkileyen Faktörlerin İçerik Analizi İle Belirlenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 49-60.

Shapero, A. ve Sokol, L. (1982). Social Dimensions of Entrepreneurship. The Encyclopedia of Entrepreneurship. içinde Englewood Cliffs, Prentice-Hall.

Shook, C. L., Priem, R. L. ve McGee, J. E. (2003). Venture Creation and The Enterprising Ġndividual: A Review and Synthesis. *Journal of Management*, 29(3), 379-399.

Snyder, C. R. (2002). Hope Theory: Rainbows in The Mind. *Psychological Inquiry*(13), 249-275.

Somer, O. ve Goldberg, L. R. (1999). Personality processes and individual differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(3), 431-450.

Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin Geliştirilmesi - I: Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.

Soyşekerci, S. (2001). Örgütlerde Dahili İç Girişimcilik Kültürü Tasarımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Spicer, A., Mcdernott, G. A. ve Kogut, B. (tarih yok). Entrepreneurship And Privatization In Central Europe: The Tenuous Balance Between Destruction And Creation. *Academy Of Management Review*, 25(2), 634-652.

Staum, M. S. (1998). French Lectures In Political Economy, 1815-1848: Variables Of Liberalism. *History Of Political Economy*, 30(1), 95-120.

Sümer, N. ve Sümer, H. C. (2005). Beş faktör kişilik özellikleri ölçeği (Yayınlanmamış çalışma).

Sümer, N., Lajunen, T., ve Özkan, T. (2005). Big Five Personality Traits As the Distal Predictors of Road Accident Involvement. G. Underwood (Ed.), *Traffic and Transport Psychology*, Ch. 18, Elsevier Ltd.

Süren, S. (2015). Banka Çalışanlarında Tükenmişlik ve Beş Büyük Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki: Bir Alan Araştırması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, C. (1999). Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren Ve Geçirmeyen Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şenyuva, H. Ş. (2007). Aydın İlinden Alınan Normal Bir Örneklemde Kişilik Bozukluklarının Yaygınlık Çalışması. Psikiyatri Uzmanlık Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Tağraf, H., Muhsin, H. (2008). , Üniversitelerdeki Girişimcilik Eğitiminin 'Girişimsel Öz Yetkinlik' Algısı Üzerindeki Etkisi: Bir Araştırma", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, 91-111.

Tanoğlu, S., (2008). Kişilik Özelliklerinin Girişimci Olma Niyeti Üzerine Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Davranış Bilimleri Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Thomas, J. P., Whitman, D. S. ve Viswesvaran, C. (2010). Employee proactivity in organizations: A comparative meta-analysis of emergent proactive constructs. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 83(2), 275-300.

Thompson, E. R. (2009). Individual Entrepreneurial Intent: Construct Clarification and Development of An Internationally Reliable Metric. Entrepreneurship Theory and Practice, 33(3), 669-694.

Tosun, K. (1990). Yönetim ve İşletme Politikası, Cilt:1, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, No: 232.

Tosunoğlu, B. T. (2015). Girişimciliğin Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Temelleri. Y. Ürper içinde, Girişimcilik ve İş Kurma (s. 22-35). Eskişehir: Web Ofset.

Tümkaya, S., Hamarta, E., Deniz, M. E., Çelik, M. ve Aybek, B. (2008). Duygusal Zeka Mizah Tarzı ve Yaşam Doyumu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerine Bir Araştırma. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(30), 1-15.

Türkmen, F. (2013). Kişilik Tiplerinin Çatışmayı Yönetme Yöntemlerine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü .

Ullah, H., Ferrier, W. ve Kaleem, M. (2016). "Study of Personality Traits Influencing Entrepreneurial Intention among Business Students: A Two Countries Comparison", Gomal University Journal of Research, Special Issue II, June, 57-68.

Ulu, P. İ. (2007). An Investigation of Adaptive And Maladaptive Dimensions of Perfectionism In Relation To Adult Attachment And Big Five Personality Traits. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ürper, Y., Tosunoğlu, B. T., Kağrıoğlu, C. H., Başar, M., Demirci, A. E. ve Sağlam, N. (2012). Girişimcilik ve İş Kurma. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Vesper, K. H. (1974). Entrepreneurship, A Fast Emerging Area In Management Studies. Journal Of Small Business Management, 12(4), 8-14.

Wang, C.K. ve Wong, P. (2004). Entrepreneurial interest of university students in Singapore, Centre for Entrepreneurship, National University of Singapore, Technovation 24, 163–172.

Watkins, J. M., Watkins, D. (1983). The female entrepreneur: Background and determinants of business choice – Some British Data. in *Frontiers of Entrepreneurship Research*, (Ed.) Hornaday, Timmons and Vesper, Massachusetts: Babson College, 271-288.

Westlund, H. ve Gawell, M. (2012). Building Social Capital For Social Entrepreneurship. *Annals Of Public & Cooperative Economics*, 83(1), 103-108.

Yan, J. (2010). The Impact of Entrepreneurial Personality Traits on Perception of New Venture Opportunity, *New England Journal of Entrepreneurship*, Volume 13 Issue 2 Article 4.

Yeniçeri, Ö. (2002). Örgütleri etkinleştirme aracı olarak bilgi ve bilgi yönetimi. *2023 Dergisi*(20), 56-57.

Yıldız, S. (2001). Kişilik ve Meslek Seçimi Arasındaki İlişki ve Bir Uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yurtsever, H. (2009). Kişilik Özelliklerinin Stres Düzeyine Etkisi ve Stresle Başa Çıkma Yolları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, H., Cevher, E. ve Yüksel, M. (2015). Öğrencilerin Girişimci Kişilik Özellikleri ile Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 143-156.

Zahra, S. A. ve Garvis, D. M. (2000). International corporate entrepreneurship and firm performance: The moderating effect of international environmental hostility. *Journal of Business Venturing*, 469-492.

Zhao, H., Seibert, S. E., ve Lumpkin, G. T. (2010). The relationship of personality to entrepreneurial intentions and performance: A meta-analytic review. *Journal of Management*, 36, 381–404.

Zel, U. (2001). *Kişilik ve Liderlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EK 1. Araştırmada Kullanılan Anket Formu

KİŞİSEL / DEMOGRAFİK BİLGİLERİNİZ:

Cinsiyetiniz:	☐ Kadın		☐ Erkek		
Yaşınız	☐ 18-22	☐ 23-27	☐ 28 ve fazlası		
Doğduğunuz/yetiştüğünüz şehir					
Aileniz ile birlikte mi yaşıyorsunuz?	☐ Evet		☐ Hayır (Ailenizin yaşadığı şehir:.....)		
Üniversiteniz	☐ Devlet	☐ Özel(Paralı)	☐ Özel (Burslu)		
Bölümünüz					
Sınıfınız	☐ Hazırlık	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Geçmişte herhangi bir iş deneyiminiz (kendi işiniz veya maaş/ücret karşılığı) oldu mu?	☐ Evet			☐ Hayır	
	İş deneyiminiz olduysa geliriniz ☐ 0-1500 ☐ 1501-2500 ☐ 2501-3500 ☐ 3501-5000 ☐ 5000'den daha fazla		Kendi işiniz mi maaş/ücret karşılığı mı? ☐ Kendi işimdi ☐ Maaş/ücret karşılığı		
Aile fertleri çalışıyor mu?	☐ Sadece babam (Mesleği:) ☐ Sadece annem (Mesleği:) ☐ Sadece ağabeyim/ablam/kardeşim ☐ Annem ve babam ☐ Annem ve ağabeyim/ablam/kardeşim ☐ Babam ve ağabeyim/ablam/kardeşim ☐ Tüm aile fertleri (Annem, babam ve ağabeyim/ablam/kardeşim)				
Anne mesleği	☐ Ev Hanımı ☐ Kamu ☐ Özel ☐ Kendi işi ☐ Emekli				
Annenin eğitim düzeyi	☐ Eğitim yok ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü				
Baba mesleği	☐ Kamu ☐ Özel ☐ Kendi işi ☐ Emekli ☐ İşsiz				
Babanın eğitim düzeyi	☐ Eğitim yok ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü				
Aile şirketiniz var mı?	☐ Evet		☐ Hayır		

Anne, baba veya yakın akrabalar arasında (amca, dayı, teyze, vb.) girişimci var mı?	☐ Evet		☐ Hayır			
	Varsa hangi sektörde girişimci?					
Mezun olduktan sonra anne, baba veya yakın akrabaların girişimcilik faaliyetini devam ettirmek ve bu sektörde girişimde bulunmak istiyor musunuz?	☐ Evet		☐ Hayır			
Ailenizin toplam gelir düzeyi	☐ 0-1700	☐ 1700-3500	☐ 3500-5000	☐ 5000-10000	☐ 10000 ve daha fazla	
Kaç kardeşiniz var?	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 4'ten fazla
Ailenin kaçınıcı çocuğunuz?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 5'ten fazla

Aşağıda sizi kısmen tanımlayan (ya da pek tanımlayamayan) bir takım özellikler sunulmaktadır. Örneğin, başkaları ile zaman geçirmekten hoşlanan birisi olduğunuzu düşünüyor musunuz? Lütfen aşağıda verilen özelliklerin sizi ne oranda yansıttığını ya da yansıtmadığını belirtmek için sizi en iyi tanımlayan rakamı her bir özelliğin yanına yazınız.

- 1 = Hiç katılmıyorum
 2 = Biraz katılmıyorum
 3 = Ne katılıyorum ne de katılmıyorum (kararsızım)
 4 = Biraz katılıyorum
 5 = Tamamen katılıyorum

Kendimi biri olarak görüyorum

___ 1. Konuşkan	___ 23. Tembel olma eğiliminde olan
___ 2. Başkalarında hata arayan	___ 24. Duygusal olarak dengeli, kolayca keyfi kaçmayan
___ 3. İşini tam yapan	___ 25. Keşfeden, icat eden
___ 4. Bunalımlı, melankolik	___ 26. Atılgan bir kişiliğe sahip
___ 5. Orijinal, yeni görüşler ortaya koyan	___ 27. Soğuk ve mesafeli olabilen
___ 6. Ketum/vakur	___ 28. Görevi tamamlanıncaya kadar sebat edebilen
___ 7. Yardımsever ve çıkarıcı olmayan	___ 29. Dakikası dakikasına uymayan
___ 8. Biraz umursamaz	___ 30. Sanata ve estetik değerlere önem veren
___ 9. Rahat, stresle kolay baş eden	___ 31. Bazen utangaç, çekingen olan
___ 10. Çok değişik konuları merak eden	___ 32. Hemen hemen herkese karşı saygılı ve nazik olan
___ 11. Enerji dolu	___ 33. İşleri verimli yapan
___ 12. Başkalarıyla sürekli didişen	___ 34. Gergin ortamlarda sakin kalabilen
___ 13. Güvenilir bir çalışan	___ 35. Rutin işleri yapmayı tercih eden
___ 14. Gergin olabilen	___ 36. Sosyal, girişken
___ 15. Maharetli, derin düşünen	___ 37. Bazen başkalarına kaba davranabilen
___ 16. Heyecan yaratabilen	___ 38. Planlar yapan ve bunları takip eden
___ 17. Affedici bir yapıya sahip	___ 39. Kolayca sinirlenen
___ 18. Dağınık olma eğiliminde	___ 40. Düşünmeyi seven, fikirler geliştirebilen
___ 19. Çok endişelenen	___ 41. Sanata ilgisi çok az olan
___ 20. Hayal gücü yüksek	___ 42. Başkalarıyla işbirliği yapmayı seven
___ 21. Sessiz bir yapıda	___ 43. Kolaylıkla dikkati dağılan
___ 22. Genellikle başkalarına güvenen	___ 44. Sanat, müzik ve edebiyatta çok bilgili

Lütfen kontrol ediniz: Bütün ifadelerin önüne bir rakam yazdınız mı?

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Kendi yaşamımı geliştirmek için sürekli yeni yollar araştırırım.					
2	Nerde olursam olayım, yapıcı bir değişim için güçlü bir etkiye sahibim.					
3	Hiçbir şey beni kendi düşüncelerimi gerçeğe dönüştürmekten daha çok heyecanlandıramaz.					
4	Eğer hoşlanmadığım bir şey görürsem, onu düzeltirim.					
5	Ne kadar tuhaf olursa olsun, bir şeye inanırsam onu yaparım.					
6	Diğerlerinin görüşlerine uymasa bile kendi düşüncelerimi savunmayı severim.					
7	Fırsatları saptamada uzmanım.					
8	Her zaman bir şeyin en iyisini yapmanın yollarını ararım.					
9	Eğer bir şeye inanırsam, hiçbir şey onu gerçekleştirmemi engelleyemez.					
10	Olanakları diğer insanlardan daha iyi tespit ederim.					

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Ciddi anlamda kendi işimi kurmayı düşünüyorum					
2	Gelecekte bir iş kurmak konusunda kararlıyım					
3	Bir gün mutlaka kendi işimi kurma niyetim var					
4	Kendi işimi kurmak ve sürdürmek için her türlü çabayı sarf edeceğim					
5	Bir girişimci olmak için her şeyi yapmaya hazırım					
6	Profesyonel olarak hedefim bir girişimci olmaktır					

Katılımınız için teşekkür ederiz.

EK 2. Orijinallik Raporu

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İŞLETME ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih: 05/07/2018	
Tez Başlığı : KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE GİRİŞİMCİLİK NİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN PROAKTİF KİŞİLİK BOYUTU AÇISINDAN İNCELENMESİ	
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 88 sayfalık kısmına ilişkin, 05/07/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11'dir.	
Uygulanan filtrelemeler: 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Adı Soyadı: Hasan Oğuzhan KARSLI Öğrenci No: N09128540 Anabilim Dalı: İşletme Programı: Yönetim Organizasyon ve Örgütsel Davranış	Tarih ve İmza 05/07/2018
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR. Prof. Dr. Semra GÜNEY	

EK 3. Etik Komisyonu İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/

433-947

01 Mart 2018

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 19.02.2018 tarih ve 1814 sayılı yazınız.

Enstitünüz İşletme (Yönetim Organizasyon ve Örgütsel Davranış) Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden **Hasan Oğuzhan KARSLI**'nın **Prof. Dr. Sema GÜNEY** danışmanlığında yürüttüğü "**Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Niyeti Arasındaki İlişkinin Proaktif Kişilik Boyutu Açısından İncelenmesi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **20 Şubat 2018** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Öğrenci İşlerine
Yönelim Yönlendirme
05-03-2018